

Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Demografie
Studijní obor: Demografie

Bc. Albína Řezníčková

TYOLOGIE PLODNOSTI STÁTŮ EVROPSKÉ UNIE

FERTILITY PATTERNS IN EUROPEAN UNION

Diplomová práce

Vedoucí závěrečné práce: prof. RNDr. Jitka Rychtaříková, CSc.

Praha, 2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 24. 04. 2017

.....

Velmi ráda bych poděkovala prof. RNDr. Jitce Rychtaříkové, CSc. za pomoc při výběru tématu této závěrečné práce a také za její trpělivost, odborné vedení, cenné rady a připomínky k následujícímu textu. Chtěla bych tímto také poděkovat svému snoubenci a rodině za podporu během celého mého studia.

Typologie plodnosti států Evropské unie

Abstrakt

Hlavním cílem práce je vytvoření typologie plodnosti ve státech Evropské unie. Proměnnými vstupujícími do analýzy jsou demografické ukazatele plodnosti (úhrnná plodnost, průměrný věk matky při narození prvního dítěte) a proměnné z průzkumu veřejného mínění Eurobarometr 75.4 (ideální počet dětí, sociodemografické proměnné). Plodnost je analyzována od roku 1960 do roku 2014. Stěžejní část práce se zaměřuje na rok 2011, ve kterém bylo provedeno sčítání lidu a průzkum veřejného mínění. Hlubší analýza je prováděna pomocí metody shlukové analýzy a Poissonovy regrese. Na základě teoretického podkladu vycházejícího z teorií vysvětlujících změny v plodnosti a empirických analýz je pak v závěru práce vytvořena typologie plodnosti.

Klíčová slova: plodnost, typologie, Evropská unie, ideální počet dětí, shluková analýza, Poissonova regrese

Fertility patterns in European Union

Abstract

The main objective of the thesis is to create a typology of fertility in the countries of European Union. The variables entering the analysis are demographic indicators of fertility (total fertility rate, mean age of women at first birth) and opinion poll Eurobarometer 75.4 (ideal number of children, sociodemographic variables). Fertility is analyzed from 1960 until 2014. The main part of the thesis focuses on 2011, when census and opinion poll were conducted. Deeper analysis is performed by using cluster analysis and Poisson regression. The result of the thesis is the typology of fertility based on theories explaining fertility changes and empirical analysis.

Keywords: fertility, typology, European Union, ideal number of children, cluster analysis, Poisson regression

OBSAH

Přehled použitých zkratk	7
Seznam obrázků	8
Seznam tabulek	9
1 Úvod	11
1.1 Cíl práce.....	12
1.2 Struktura práce.....	13
2 Metodika a zdroje dat	14
2.1 Ukazatele plodnosti.....	14
2.2 Průzkum postojů evropské populace k plánování rodiny.....	18
2.3 Tvorba typologie států Evropské unie.....	19
2.4 Statistická analýza vlivu vybraných proměnných na plodnost žen.....	20
3 Rodinná politika	22
3.1 Vymezení rodinné politiky.....	22
3.2 Typologie rodinné politiky.....	23
4 Teorie vysvětlující změny v plodnosti od 2. poloviny 20. století	26
4.1 Teorie druhého demografického přechodu.....	26
4.2 Teorie racionální volby.....	27
4.3 Teorie postmaterialistických hodnot.....	29
4.4 Teorie averze vůči riziku.....	29
4.5 Teorie genderové rovnosti.....	30
4.6 Teorie o pasti nízké plodnosti.....	31
5 Vývoj plodnosti a analýza plodnosti v zemích Evropské unie v letech 1960 až 2014	33
5.1 Úhrnná plodnost v letech 1960–2014.....	33
5.2 Podíl živě narozených dětí mimo manželství v letech 1960–2012.....	35
5.3 Průměrný věk matky při narození prvního dítěte v letech 1960–2014.....	37
5.4 Podíl živě narozených dětí dle pořadí narození v letech 1960–2014.....	38
6 Analýza plodnosti v zemích Evropské unie v roce 2011	41
6.1 Struktura žen dle rodinného stavu a věku.....	41
6.2 Struktura žen dle vzdělání a věku.....	45
6.3 Analýza demografických ukazatelů plodnosti.....	46
6.4 Sociodemografické charakteristiky respondentů průzkumu Eurobarometr 75.4 ve vztahu k jejich názoru na ideální počet dětí v rodině.....	52

6.5 Analýza počtu narozených dětí respondentům vzhledem k jejich názorům na ideální počet dětí a jejich sociodemografickým charakteristikám	61
7 Závěr.....	72
Seznam použité literatury	75
Seznam použitých datových zdrojů.....	78
Seznam příloh.....	79
Přílohy	80

Přehled použitých zkratk

AIC	Akaikeho informační kritérium
ČSÚ	Český statistický úřad
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
ISCED	Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání (International Standard Classification of Education)
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
PACS	Občanský pakt solidarity
úp1	úhrnná plodnost – děti prvního pořadí,
úp2	úhrnná plodnost – děti druhého pořadí,
úp3	úhrnná plodnost – děti třetího pořadí,
úp4	úhrnná plodnost – děti čtvrtého a vyššího pořadí,
úpM	úhrnná plodnost – děti narozené v manželství,
úpN	úhrnná plodnost – děti narozené mimo manželství,
v1	průměrný věk matky při narození dítěte prvního pořadí,
v2	průměrný věk matky při narození dítěte druhého pořadí,
v3	průměrný věk matky při narození dítěte třetího pořadí,
v4	průměrný věk matky při narození dítěte čtvrtého a vyššího pořadí,
vM	průměrný věk matky při narození dítěte, které se narodilo v manželství,
vN	průměrný věk matky při narození dítěte, které se narodilo mimo manželství.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Minimum, maximum a průměr úhrnné plodnosti států EU-28, 1960–2014.....	34
Obrázek 2: Úhrnná plodnost dle skupin států EU-28, 1960–2014.....	35
Obrázek 3: Minimum, maximum a průměr z podílů živě narozených dětí mimo manželství států EU-28, 1960–2012	36
Obrázek 4: Podíl živě narozených dětí mimo manželství dle skupin států, EU-28, 1960–2012.....	37
Obrázek 5: Průměrný věk matky při narození prvního dítěte, EU-28, 1960, 1985, 2014.....	38
Obrázek 6: Průměrné hodnoty podílů živě narozených dětí dle pořadí narození, EU-28, 1960–2014.....	39
Obrázek 7: Struktura živě narozených dětí dle pořadí narození, EU-28, 1960.....	39
Obrázek 8: Struktura živě narozených dětí dle pořadí narození, EU-28, 2014.....	40
Obrázek 9: Struktura žen ve věku 15–49 let dle rodinného stavu (v %), EU-28, 2011	42
Obrázek 10: Struktura žen ve věku 25–29 let dle rodinného stavu (v %), EU-28, 2011	43
Obrázek 11: Struktura žen ve věku 35–39 let dle rodinného stavu (v %), EU-28, 2011	43
Obrázek 12: Struktura žen ve věku 45–49 let dle rodinného stavu (v %), EU-28, 2011	44
Obrázek 13: Struktura žen ve věku 15–49 let dle dosažené úrovně vzdělání (v %), EU-28, 2011	45
Obrázek 14: Úhrnná plodnost dle pořadí narozeného dítěte, EU-28, 2011	48
Obrázek 15: Struktura úhrnné plodnosti dle pořadí narozeného dítěte, EU-28, 2011	48
Obrázek 16: Průměrný věk matky dle pořadí narozeného dítěte, EU-28, 2011.....	49
Obrázek 17: Úhrnná plodnost dle rodinného stavu, EU-28, 2011	50
Obrázek 18: Struktura úhrnné plodnosti dle rodinného stavu, EU-28, 2011	50
Obrázek 19: Počet odpovědí respondentů na otázku ideálního počtu dětí v rodině obecně a osobně, EU-27, 2011	53
Obrázek 20: Skupiny států sestavené na základě podílů odpovědí respondentů (v %) na ideální počet dětí obecně, Eurobarometr 75.4, EU-27, 2011.....	60
Obrázek 21: Skupiny států sestavené na základě podílů odpovědí respondentů (v %) na ideální počet dětí osobně, Eurobarometr 75.4, EU-27, 2011.....	60

Seznam tabulek

Tabulka 1: Úroveň vzdělání dle ISCED 97.....	16
Tabulka 2: Úroveň vzdělání dle ISCED 2011.....	16
Tabulka 3: Nejnižší a nejvyšší průměrný věk matky při narození prvního dítěte, EU-28, 1960, 1985, 2014	38
Tabulka 4 Průměrné hodnoty podílů žen (v %) ve věku 15–49 let dle rodinného stavu pro vymezené skupiny států EU-28, 2011	44
Tabulka 5: Průměrné hodnoty podílu žen ve věku 15–49 let dle úrovně vzdělání pro vymezené skupiny států (v %), EU-28, 2011.....	46
Tabulka 6: Úhrnná plodnost a průměrný věk matky při narození dítěte podle pořadí narozeného dítěte a rodinného stavu matky při narození dítěte, EU-28, 2011.....	47
Tabulka 7: Průměrné hodnoty úhrnné plodnosti a průměrného věku matky při narození dítěte dle pořadí narození dítěte a rodinného stavu, skupiny států, EU-28, 2011.....	51
Tabulka 8: Struktura průměrných hodnot úhrnné plodnosti dle pořadí narození dítěte a rodinného stavu, skupiny států, EU-28, 2011	52
Tabulka 9: Kontingenční tabulka vztahu sociodemografických proměnných a ideálního počtu dětí, řádková procenta, EU-27, 2011	54
Tabulka 10: Kontingenční tabulka vztahu sociodemografických proměnných a ideálního počtu dětí, sloupcová procenta, EU-27, 2011	55
Tabulka 11: Struktura respondentů průzkumu Eurobarometr 75.4 (v %), EU-27, 2011	56
Tabulka 12: Podíly odpovědí respondentů pro jednotlivé kategorie vybraných proměnných průzkumu Eurobarometr 75.4 (v %), EU-27, 2011	57
Tabulka 13: Státy s nejvyššími podíly odpovědí respondentů průzkumu Eurobarometr 75.4 na otázku ideálního počtu dětí v rodině, EU-27, 2011.....	58
Tabulka 14: Průměrné hodnoty podílů odpovědí respondentů (v %) na otázku ideálního počtu dětí dle skupin států EU-27, 2011	61
Tabulka 15: Regresní koeficienty ($\exp\{\beta_i\}$) a hladiny spolehlivosti pro jednotlivé modely Poissonovy regrese vysvětlující počty narozených dětí, EU-27, 2011.....	65
Tabulka 16: Regresní koeficienty ($\exp\{\beta_i\}$) a hladiny spolehlivosti pro Model 12 Poissonovy regrese vysvětlující počty narozených dětí, EU-27, 2011.....	66
Tabulka 17: Nejvyšší odhadované počty dětí predikované Poissonovou regresí, Model 12, EU-27, 2011	68
Tabulka 18: Nejnižší odhadované počty dětí predikované Poissonovou regresí, Model 12, EU-27, 2011.....	69

Tabulka 19: Statistická významnost vysvětlujících proměnných pro modely Poissonovy regrese jednotlivých států EU-27, 2011	71
---	----

Kapitola 1

Úvod

Základní složkou demografické reprodukce je proces porodnosti a úmrtnosti. V souvislosti s ukončením demografické revoluce a stabilizací úrovně úmrtnosti na nízkých hodnotách ovlivňuje především úroveň porodnosti populační vývoj územních celků nebo jednotlivých populací (Kalibová 2001, s. 27). Počet narozených dětí je ve společnosti aktuálně diskutovaným tématem, jelikož všech států Evropské unie se týká problém nízké úrovně plodnosti žen. Populační politika státu sice může ovlivnit úroveň porodnosti, často však pouze jen na krátké období (tamtéž).

V této práci je zaměřena pozornost na státy Evropské unie, které byly jejími členy v roce 2016. Záměrem práce je popsat vývoj demografických ukazatelů plodnosti a analyzovat aktuální úroveň plodnosti pro tyto členské země (jejich výčet je uveden v kapitole 2). Vymezeným obdobím, pro které je provedena demografická analýza, jsou roky 1960 až 2014. Největší pozornost je ovšem zaměřena na rok 2011, kdy bylo provedeno sčítání lidu a zároveň také průzkum postojů států Evropské unie k otázkám plánovaného rodičovství Eurobarometr 75.4 (Eurostat 2016, European Commission 2014).

Analyzovanou populací jsou pro výpočet demografických ukazatelů ženy ve věku 15–49 let, který je obvykle označován jako reprodukční období ženy (Kalibová 2001, s. 27), a živě narozené děti bez rozlišení jejich pohlaví. Do analýzy průzkumu Eurobarometr 75.4 vstupovali všichni respondenti, kteří se zúčastnili průzkumu, tedy jak ženy, tak i muži ve věku 15 a více let. Z důvodu zajištění dostatečné četnosti studovaných populací států Evropské unie pro jejich podrobnější analýzu, nebyl vzorek respondentů redukován pouze na ženy ve věku jejich reprodukčního období.

Typologie rodinné politiky (Matějková, Palonciová 2004) byla inspirací k vytvoření typologie plodnosti států Evropské unie. Rodinná politika je pro určité skupiny států například vzhledem ke sladění práce a rodiny podobná (tamtéž), z čehož vychází i tato práce při tvorbě typologie plodnosti. Studovanými charakteristikami plodnosti, s jejichž využitím tato práce vytváří typologii plodnosti, jsou jak demografické ukazatele, tak sociodemografické proměnné mužů a žen, které jsou podrobněji popsány v kapitole 2. Lze předpokládat, že se podaří nalézt společné charakteristiky pro určité skupiny států a provést jejich srovnání s již existujícími teoriemi snižující se plodnosti.

1.1 Cíl práce

Záměrem práce je analyzovat plodnost současných států Evropské unie mezi lety 1960–2014. Hlavním cílem práce je vytvořit typologii plodnosti těchto států. Výsledky povedou ke zjištění, zda existují podobnosti v charakteru plodnosti mezi státy Evropské unie. Pro naplnění tohoto cíle bude využito demografických ukazatelů plodnosti a výsledků průzkumu veřejného mínění obyvatelstva týkajícího se plánování rodiny Eurobarometr 75.4. Studovaným obdobím vývoje demografických ukazatelů jsou roky 1960–2014. Stěžejní část práce se soustředí na rok 2011, jelikož v tomto roce byl proveden průzkum veřejného mínění a zároveň se v tomto roce uskutečnilo sčítání lidu. Lze předpokládat, že se podaří nalézt společné rysy pro skupiny států Evropské unie ve vztahu k úrovni plodnosti, a to jak z pohledu demografických ukazatelů plodnosti, tak vzhledem k sociodemografickým proměnným, které byly zjišťovány v průzkumu veřejného mínění.

Pro naplnění hlavního cíle práce jsou stanoveny čtyři dílčí cíle. Prvním dílčím cílem práce je popsání typologie rodinné politiky na základě prostudované odborné literatury, jelikož tato typologie slouží dále jako inspirace pro vytvoření typologie plodnosti států Evropské unie.

Druhým dílčím cílem je dodat práci teoretický základ, který bude použit pro interpretaci výsledků její analytické části. Teorie vysvětlující změny v plodnosti budou podrobněji charakterizovány na základě řešerše odborné literatury. Nicméně tato práce si neklade za cíl přinést vyčerpávající přehled všech teorií. Typologie rodinné politiky a teorie snižující se plodnosti budou porovnávány s dosaženými výsledky této práce a pomohou vysvětlit vývoj plodnosti evropské populace.

Třetím dílčím cílem práce je popsání vývoje plodnosti v letech 1960–2014 na základě demografických ukazatelů a charakteristik se zaměřením na rok 2011. Posledním čtvrtým dílčím cílem práce je deskriptivní i analytické zpracování relevantních proměnných z průzkumu veřejného mínění, které lze vztahovat k plodnosti. Naplnění třetího a čtvrtého dílčího cíle práce poskytne datovou základnu pro vytvoření typologie plodnosti států Evropské unie. V závěru práce bude provedeno zhodnocení společných znaků teorií s charakteristikami zjištěnými o skupinách států Evropské unie.

Výsledkem práce bude vytvoření typologie států Evropské unie pro jednotlivé studované proměnné, tedy nalezení skupin států s podobnými názory na plodnost a realizovaným reprodukčním chováním. Rovněž se tato práce pokusí vytvořit obecnější typologii plodnosti států s nízkou a vysokou úrovní plodnosti.

Při tvorbě typologie je očekávána souvislost mezi skupinou států a geografickým územím, jelikož se předpokládá, že geograficky sobě blízké státy mají podobný historický vývoj. Práce předpokládá, že budou existovat významné rozdíly jak mezi demografickými ukazateli, tak mezi veřejným míněním v závislosti na věku, vzdělání a rodinném stavu. Dále je očekáván rozdíl u odpovědí na otázky z průzkumů veřejného mínění vzhledem k pohlaví respondenta. A na závěr bude provedeno zhodnocení, zda vytvořená typologie plodnosti států Evropské unie koresponduje s informacemi získanými z odborné literatury.

1.2 Struktura práce

Práce je rozdělena do sedmi kapitol. V první kapitole je vymezeno téma a cíle práce, studovaná populace a předpoklady práce. Druhá kapitola popisuje zdroje dat, využití způsoby analýzy dat v této práci a metodiku výpočtů demografických ukazatelů analyzovaných ve čtvrté a páté kapitole. Třetí kapitola přináší teoretický základ k tématu rodinné politiky a popisuje typologii rodinné politiky. Čtvrtá kapitola uvádí teorie vysvětlující změny plodnosti. V páté kapitole je popsán vývoj plodnosti ve státech Evropské unie v letech 1960–2014. V této kapitole je vytvořena typologie vývoje plodnosti. Šestá kapitola se zaměřuje na analýzu plodnosti v roce 2011. Pro státy Evropské unie je v této kapitole vytvořena typologie států pro struktury žen dle rodinného stavu a vzdělání vycházející z výsledků sčítání lidu. Dále je vymezena typologie států na základě vypočtených demografických ukazatelů plodnosti a sociodemografických charakteristik respondentů průzkumu veřejného mínění. Závěrečná sedmá kapitola shrnuje získané výsledky vymezených typologií plodnosti ve státech Evropské unie.

Kapitola 2

Metodika a zdroje dat

2.1 Ukazatele plodnosti

Pro analytickou část této práce zpracovávající demografické ukazatele byla data převzata z databázi INEDu (2016), Eurostatu (2016), Rady Evropy (Council of Europe 2005) a The World Bank (2016) pro 28 států Evropské unie, které byly jejími členy v roce 2016. Těmito státy jsou: Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko¹, Irsko, Itálie, Kypr², Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království, Španělsko a Švédsko. Pro dosažení co největší datové úplnosti byla data pro demografické ukazatele přebírána z několika zdrojů, což mohlo u některých ukazatelů vést k mírným nesrovnalostem. Z tohoto důvodu je níže podrobněji popsáno, jaká data vstupují pro výpočet jednotlivých ukazatelů a zda se liší jejich definice v závislosti na zdroji dat.

2.1.1 Úhrnná plodnost

Ukazatel udává průměrný počet živě narozených dětí, které by se narodily jedné ženě během jejího života, pokud by v průběhu jejího reprodukčního období přetrvaly takové míry plodnosti dle věku, jako byly v daném roce. Výpočet ukazatele se provádí jako součet měř plodnosti žen dle jejich věku v daném roce (INED 2016, Eurostat 2016, The World Bank 2016). Úhrnná a konečná plodnost (součet měř plodnosti v rámci dané generace) jsou často na podobné úrovni, nicméně oba ukazatele se mohou lišit, pokud se změní časování plodnosti. Odklad porodů může snižovat úhrnnou plodnost, i když konečná plodnost zůstává nezměněna (INED 2016).

Data pro úhrnnou plodnost pro roky 1960 až 2009 byla převzata z databáze INEDu (2016) a pro roky 2010 až 2014 z databáze Eurostatu (2016). Výjimkou jsou dva státy, pro které byla data převzata z databáze The World Bank (2016), a to Kypr za roky 1960 až 1981 a Malta za roky 1960 až 1979.

¹ Práce analyzuje státy, které byly členskými státy Evropské unie v roce 2016, ačkoliv se hlavní část práce zaměřuje na rok 2011, kdy Chorvatsko ještě nebylo členským státem Evropské unie.

² Ukazatele plodnosti jsou vztahovány na celé geografické území Kypru zahrnující řeckou i tureckou část ostrova.

2.1.2 Podíl živě narozených dětí mimo manželství

Pro roky 1960 až 2009 byl tento ukazatel vypočten z dat INEDu (2016) jako podíl dětí živě narozených mimo manželství ke všem živě narozeným vynásobený stem. Pro Rumunsko byla z databáze INEDu (2016) převzata již vypočtená procentuální hodnota mimomanželsky narozených dětí za roky 1984 až 2009, jelikož nebyla dostupná data pro narozené mimo manželství. Za roky 2010 až 2012 byly podíly převzaty z Eurostatu (2016), který uvádí podíl živě narozených mimo manželství. Data pro učení podílu pro Kypr za roky 1960 a 1964 a pro Rumunsko za roky 1960 až 1983 (s výjimkou let 1970, 1975 a 1980) nebyla dostupná.

2.1.3 Struktura žen dle rodinného stavu

Vstupní data byla převzata z Eurostatu (2016) z výsledků sčítání lidu v roce 2011. Ukazatel byl vypočten jako podíl žen dle rodinného stavu pro danou věkovou skupinu žen k celkovému počtu žen v příslušné věkové skupině bez rozlišení rodinného stavu vynásobený stem. Pro Dánsko data nebyla dostupná.

Rodinný stav byl Eurostatem (2016) definován jako právní stav osoby ve vztahu k zákonu o manželství dané země (de jure). Osoby byly klasifikovány podle svého zákonného rodinného stavu k referenčnímu dni sčítání lidu. Ve Francii je možné uzavřít občanský pakt solidarity (PACS) mezi osobami stejného i opačného pohlaví. Jelikož je ale možné PACS jednostranně vypovědět a zároveň právní závazky spojené s uzavřením PACS jsou mnohem slabší, než jaké vyplývají z manželství, Eurostat (2016) nepovažuje PACS za formu právního rodinného stavu. Osoby, které uzavřely PACS, tedy ve výsledcích sčítání lidu nejsou klasifikovány jako ženatí/vdané nebo jako registrovaní partneři.

2.1.4 Struktura žen dle nejvyššího dokončeného vzdělání

Výpočet podílu žen podle vzdělanostních kategorií byl proveden analogicky jako v případě podílu žen dle rodinného stavu. Data byla rovněž převzata z Eurostatu (2016) z výsledků sčítání lidu v roce 2011. Data pro Finsko nebyla dostupná.

Nejvyšší dosažené vzdělání je v této práci členěno dle klasifikace ISCED (International Standard Classification of Education), což je mezinárodní standardní klasifikace vzdělání (ČSÚ 2016). ISCED 97 rozlišuje úroveň vzdělání do sedmi kategorií (ČSÚ 2014) a ISCED 2011 do 10 kategorií (ČSÚ 2016). Podle ISCED 97 je klasifikováno vzdělání ve výsledcích sčítání lidu v roce 2011 (Eurostat 2016) a v průzkumu Eurobarometr 75.4 (European Commission 2014). Klasifikaci ISCED 2011 používá Eurostat (2016) v tabulce živě narozených dětí dle vzdělání a věku matky. Pro účely této práce byly úrovně vzdělání dle ISCED agregovány do tří skupin úrovně vzdělání na nízkou, střední a vysokou, a proto je možné obě klasifikace ISCED mezi sebou srovnávat. Jednotlivé agregované úrovně jsou uvedeny v tabulce 1 a 2.

Tabulka 1: Úroveň vzdělání dle ISCED 97

Úroveň vzdělání	Název úrovně	Agregovaná úroveň
ISCED 0	Preprimární vzdělání	1 - Nízká
ISCED 1	Primární vzdělání	
ISCED 2	Nižší sekundární vzdělání	
ISCED 3	Vyšší sekundární vzdělání	2 - Střední
ISCED 4	Postsekundární neterciární vzdělání	
ISCED 5	Terciární vzdělání - první stupeň	3 - Vysoká
ISCED 6	Terciární vzdělání - druhý stupeň	

Zdroj: ČSÚ 2014, vlastní úprava

Tabulka 2: Úroveň vzdělání dle ISCED 2011

Úroveň vzdělání	Dosažené vzdělání	Agregovaná úroveň
0	Nižší než primární vzdělání	1 - Nízká
1	Primární vzdělání	
2	Nižší sekundární vzdělání	
3	Vyšší sekundární vzdělání	2 - Střední
4	Postsekundární neterciární vzdělání	
5	Krátký cyklus terciárního vzdělání	3 - Vysoká
6	Bakalářská nebo jí odpovídající úroveň	
7	Magisterská nebo jí odpovídající úroveň	
8	Doktorská nebo jí odpovídající úroveň	
9	Vzdělání jinde neuvedené	-

Zdroj: ČSÚ 2016, vlastní úprava

2.1.5 Průměrný věk matky při narození prvního dítěte

Data pro tento typ ukazatele nejsou za roky 1960 až 2012 dostupná vždy pro všechny státy Evropské unie. Výjimkou jsou roky 2013 a 2014. Pro získání představ o změně tohoto ukazatele od 60. let do současnosti byly vybrány pro porovnání roky 1960, 1985 a 2014. Data pro první dva roky byla převzata z Rady Evropy (Council of Europe 2005) a rok 2014 z databáze Eurostatu (2016). Rada Evropy počítá průměrný věk matky při narození prvního dítěte z biologického pořadí narození, tj. podle počtu živě narozených dětí jedné ženě. Data za Spojené království jsou dostupná z Rady Evropy pouze za územní celky Anglie a Wales, přičemž jsou založeny na odhadech živě narozených podle skutečného pořadí narození dle výzkumu General Household Survey. Eurostat výpočty provádí pouze pro biologické pořadí narození. Z Eurostatu jsou přebírána nejnovější data, a proto se u některých států jedná o odhady. Ukazatel v této práci slouží vzhledem k nedostupnosti kompletní datové řady především k dokreslení vývoje plodnosti.

2.1.6 Struktura živě narozených dětí podle pořadí narození

Pro většinu států byl ukazatel pro roky 1960 až 2001 vypočten z dat Rady Evropy (Council of Europe 2005) a za roky 2002 až 2014 z databáze Eurostatu (2016). Pro Belgie, Finsko, Kypr, Německo, Lucembursko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko a Spojené království byla chybějící data do roku 2002 neuváděná Radou Evropy přebírána z Eurostatu. Z dat Rady Evropy byl vypočten podíl živě narozených podle pořadí k celkovému počtu živě narozených vynásobený

stem. Z Eurostatu byl převzat již vypočtený podíl živě narozených dle jejich pořadí. Pro první a druhé pořadí byl podíl převzat beze změny, pro třetí a vyšší pořadí byl sečten podíl pro třetí a čtvrté a vyšší pořadí. Tyto dva zdroje však neobsahují kompletní časové řady pro výpočet podílu živě narozených dle pořadí narození pro všechny státy a dostupné údaje tak slouží více pro utvoření představy o vývoji struktury živě narozených dle pořadí narození, než poskytnutí vyčerpávající informace o všech členských státech Evropské unie.

2.1.7 Úhrnná plodnost a průměrný věk při narození dítěte dle pořadí narození a rodinného stavu

Stěžejní část této práce se soustřeďuje na rok 2011, jelikož v tomto roce, mimo sčítání lidu, rovněž proběhl průzkum postojů k plánování rodiny Eurobarometer 75.4 (European Commission 2014). Data pro výpočet podrobnějších ukazatelů plodnosti byla získána z Eurostatu (2016). Vypočítána byla úhrnná plodnost dle pořadí dítěte, úhrnná plodnost dle rodinného stavu, průměrný věk matky při narození dítěte dle pořadí dítěte a průměrný věk matky při narození dítěte dle rodinného stavu. Pomocí níže uvedených vzorců bylo vypočítáno dvanáct ukazatelů pro každý z 28 států Evropské unie a tyto ukazatele budou podrobněji analyzovány v podkapitole 6.3.

Úhrnná plodnost byla vypočtena pomocí následujících vzorců (Pavlík, Rychtaříková, Šubrtová, 1986, s. 296, vlastní úprava):

$${}_r f_x = \frac{{}_r N_x^v}{1.7.r P_x^z}$$

$${}_r \acute{u}p = \sum_{x=15}^{49} {}_r f_x$$

kde

x je věk po jednotkách věku od 15 do 49 let,

r je rok, pro který je ukazatel počítán,

i označuje pořadí narozeného dítěte (první, druhé, třetí, čtvrté a vyšší), nebo rodinný stav (dítě narozené v manželství, dítě narozené mimo manželství),

${}_r N_x^v$ je počet živě (v) narozených dětí ženám ve věku x v roce r a dle specifikace i ,

$1.7.r P_x^z$ je počet žen ve věku x k 1. 7. roku r (střední stav žen v daném roce) bez ohledu na pořadí narozeného dítěte nebo rodinný stav,

${}_r f_x$ jsou míry plodnosti žen dle věku x v roce r a dle specifikace i (míry druhé kategorie),

${}_r \acute{u}p$ je úhrnná plodnost v roce r dle specifikace i (dále jen $\acute{u}pi$).

Průměrný věk matky při narození dítěte byl vypočítán pomocí vzorce (Pavlík, Rychtaříková, Šubrtová, 1986, s. 120, vlastní úprava):

$${}_r v = \frac{\sum_{x=15}^{49} (x^c * {}_r f_x)}{{}_r \acute{u}p}$$

kde

x^c je střed věkového intervalu, zde věk x s přičtenou hodnotou poloviny intervalu mezi po sobě jdoucími jednotkami x (zde x představuje jednoleté věky, polovina intervalu je 0,5 roku, proto $x^c = x + 0,5$),

${}_r v$ je průměrný věk matky při narození dítěte v roce r dle specifikace i (dále jen v_i).

Pro některé země nebyla data za rok 2011 k dispozici, a proto byla nahrazena nejbližším dostupným rokem. Podle pořadí narození dítěte byla data pro rok 2011 nahrazena u Belgie rokem 2010, za Dánsko rokem 2012 a pro Francii a Itálii rokem 2013. Podle rodinného stavu za rok 2011 bylo data třeba nahradit rovněž u Belgie rokem 2010 a u Itálie rokem 2012. Pro Spojené království Eurostat poskytoval údaje o živě narozených dle pořadí, kdy ovšem kontrolní součet vypočtených úhrnných plodností dle pořadí dosahoval poloviční hodnoty než úhrnná plodnost bez rozlišení pořadí. Proto byly převzaty již vypočtené míry plodnosti dle věku matky a pořadí narození dítěte pro tento stát z Human Fertility Database (2015), kde byl k dispozici pouze rok 2013. Z těchto měr byla vypočítána úhrnná plodnost dle pořadí narození dítěte a průměrný věk matky dle pořadí narození dítěte.

Úhrnná plodnost i průměrný věk matky při narození dítěte byly počítány pouze pro konkrétní pořadí či rodinný stav. Počty živě narozených s neurčeným pořadím či neurčeným rodinným stavem nebyly těmito ukazateli analyzovány, jelikož by zahrnutí takto nespécifikovaného stavu nevhodně ovlivnilo výsledky podrobnější analýzy prováděné v této práci. Vzhledem k tomu je třeba mít na paměti, že součet úhrnné plodnosti dle pořadí narození dítěte nebo rodinného stavu se nemusí rovnat úhrnné plodnosti bez rozlišení pořadí či rodinného stavu.

2.2 Průzkum postojů evropské populace k plánování rodiny

Pro konfrontaci demografických dat s průzkumem postoje evropské populace k plánování rodiny bylo využito dat z průzkumu Eurobarometer 75.4, který byl proveden v roce 2011 ve 27 zemích Evropské unie³ (European Commission 2014). Ze současných 28 zemí zde chybí Chorvatsko, jelikož v roce 2011 ještě nebylo členem Evropské unie. Průzkumu se zúčastnilo 26 840 respondentů ve věku 15 a více let bydlících ve členských státech Evropské unie. Pro podrobnější analýzu veřejného mínění ve vztahu k sociodemografickým proměnným, která je zpracována v nadcházejících podkapitolách, byly z dotazníku vybrány níže uvedené otázky (jejichž přesné znění bylo převzato z českého překladu dotazníku):

1. Jaký je podle Vás obecně ideální počet dětí v rodině?
2. A co se týče Vás osobně, jaký je ideální počet dětí, které jste chtěl(a) nebo byste chtěl(a) mít?
3. Máte děti? Pokud ano, kolik?
4. Jaký je Váš rodinný stav?
5. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání (obvykle doložené vysvědčením nebo diplomem)?
6. Pohlaví:
7. Kolik je Vám let?
8. Jaké jste státní příslušnosti? Prosím uveďte název státu nebo států, jejichž jste občanem.

V následujícím textu budou první dvě otázky označovány jako odpověď respondentů na ideální počet dětí obecně či obecný ideál v případě otázky č. 1 a pro otázku č. 2 mohou být pojmenovány jako ideální počet dětí osobně, osobní ideál nebo se mohou vyskytovat v textu další podobné varianty se slovem obecně nebo osobně, které od sebe odlišuje obě otázky týkající se

³ Vzorek respondentů Kypru reprezentují pouze obyvatelé jeho jižní části.

ideálního počtu dětí v rodině. Kdykoliv bude v textu zmíněno vzdělání, vždy jím bude myšleno nejvyšší dosažené vzdělání. Klasifikace používaná pro určení úrovně vzdělání, která bude v práci používána, již byla podrobně popsána v oddílu 2.1.4.

Při popisu i analýze studovaného souboru byla pozornost věnována odpovědím respondentů na ideální počet dětí v rodině. Lze předpokládat, že odpovědi respondentů se budou lišit v závislosti na jejich sociodemografických charakteristikách, jako je pohlaví, věk, rodinný stav, nejvyšší dokončené vzdělání a státní příslušnost (Dwivedi, Sediadie, Ama 2016).

Při zpracování deskriptivní části byly na soubor odpovědí respondentů aplikovány váhy. Díky tomu jsou proporce odpovědí respondentů jednotlivých států upraveny tak, aby odpovídaly velikosti státu a jeho struktuře dle věku a pohlaví. Velikost celého souboru všech respondentů zůstává po aplikaci vah nezměněna. Bez aplikace vah mají téměř všechny státy stejnou četnost vzorku odpovědí (většinou přibližně 1000 a pro některé státy s menším počtem obyvatel 500 respondentů) bez ohledu na skutečnou velikost daného státu.

Pro účely této práce byly odpovědi respondentů na analyzované otázky agregovány do méně podrobných kategorií mimo jiné také z důvodu nízkých četností odpovědí respondentů v původních kategoriích. Agregace proměnné nejvyšší dosažené vzdělání byla již popsána v oddíle 2.1.4 a nabývá tří kategorií: 1) nižší, 2) střední a 3) vyšší. Rodinný stav nabývá šesti kategorií: 1) ženatý/vdaná, 2) svobodný/á žijící s partnerem, 3) svobodný/á, 4) rozvedený/á nebo odloučený/á, 5) vdovec/vdova a 6) jiný. Kategorie jiný nebyla tazatelem nabízena a respondenti ji volili spontánně. Věk respondenta byl pro účely analýzy a interpretace výsledků agregován do šesti věkových skupin: 1) 15–24 let, 2) 25–34 let, 3) 35–44 let, 4) 45–54 let, 5) 55–64 let a 6) 65 let a více. Odpovědi respondentů na ideální počet dětí obecně a osobně byly klasifikovány do šesti kategorií: 1) žádné, 2) jedno, 3) dvě, 4) tři, 5) čtyři a více a 6) neexistuje. Agregovanou kategorií jsou čtyři a více dětí z důvodu nízkých četností u vyšších počtů dětí, které respondenti považovali za ideální. V práci zkrácený text odpovědi respondentů „neexistuje“ má v dotazníku přesné znění „Neexistuje ideální počet, závisí to na okolnostech“.

Odpověď respondentů na otázku, zda mají děti, byla již přímo v dotazníku tazatelem kódována jako nominální proměnná, jelikož její poslední kategorie byla nazvána deset a více dětí. Pro účely této práce bude k zakódované odpovědi deset a více dětí v analytické části přistupováno jako k celému číslu deset dětí. Podíl těchto odpovědí na celkovém počtu odpovědí je nízký a zanedbání vyššího počtu dětí než deset by výsledky zpracování odpovědí respondentů nemělo ovlivnit.

2.3 Tvorba typologie států Evropské unie

Shluková analýza byla použita jako nástroj pro vytvoření typologie států Evropské unie. Pomocí této analýzy byly státy rozděleny do skupin s podobnými demografickými charakteristikami. Jedná se o analytickou techniku, díky níž lze nalézt klasifikační strukturu objektů (Hendl 2006, s. 424). Pomocí shlukové analýzy je možné zachytit podobnost objektů, které patří do stejné kategorie a nepodobnost objektů patřících do různých kategorií (Hendl 2006, s. 460). Mezi nejpoužívanější míry podobnosti či nepodobnosti patří euklidovská vzdálenost (Hendl 2006, s. 462), která byla použita při shlukové analýze v této práci. Zvolenou metodou byla Wardova

metoda hierarchického shlukování, která vychází z analýzy rozptylu. Standardizace vstupních proměnných byla prováděna převedením jejich hodnot na z-skóry, pro něž platí, že jejich průměr se rovná 0 a směrodatná odchylka jedné (Hendl 2006, s. 143). Shluková analýza byla provedena v programu SPSS. Výstupem byly dendrogramy, které zobrazují celý průběh shlukování (Hendl 2006, s. 464). Pomocí dendrogramů bylo následně určováno, do kolika skupin budou státy rozděleny. Názvy skupin států byly navrženy autorkou textu na základě podobnostních charakteristik vymezené skupiny států. Pokud se název zakládá na geografickém vymezení, je třeba mít na paměti, že může docházet k situaci, kdy některý ze zařazených států tomuto geografickému vymezení zcela neodpovídá. Z tohoto důvodu je vždy u každého názvu skupiny uváděn seznam států, které jsou do ní zařazeny.

2.4 Statistická analýza vlivu vybraných proměnných na plodnost žen

Jedním z cílů práce bylo zjistit, jaký vliv mají vybrané proměnné na počet dětí, které má respondent průzkumu Eurobarometr 75.4 (European Commission 2014), a zda tyto charakteristiky přispívají spíše k vyššímu nebo nižšímu počtu narozených dětí. Zvolenými proměnnými byly pohlaví, věk, rodinný stav, vzdělání, ideální počet dětí obecně, ideální počet dětí osobně a členský stát Evropské unie.

Na základě prostudované literatury (Dwivedi, Sediadie, Ama 2016; Zhang 2008; Akpa, Ikpotokin 2012; Wang, Famoye 1997) byla zvolena metoda Poissonovy regrese, která se používá pro modelaci celých kladných čísel. Jedná se o nelineární regresní model, který je odvozen z Poissonova rozdělení. V Poissonově regresi se předpokládá, že závisle proměnná Y (vysvětlovaná proměnná), počet výskytů události (v této práci počet narozených dětí), má Poissonovo rozdělení vzhledem k nezávisle proměnným X_1, X_2, \dots, X_n (vysvětlujícím proměnným), kdy se předpokládá, že logaritmus střední hodnoty bude lineární funkcí nezávislých proměnných (Dwivedi, Sediadie, Ama 2016, s. 2). Log-lineární vztah mezi střední hodnotou a vysvětlujícími proměnnými je specifikován logaritmicou funkcí, která zaručuje, že průměrný počet narozených dětí pro každou vysvětlující proměnnou predikovanou modelem je kladný (SAS Institute Inc. 2008). Tento vztah je definován rovnicí:

$$\ln(\mu) = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n$$

kde α je průsečík (intercept) a β jsou Poissonovy regresní koeficienty. To znamená, že μ je exponenciální funkcí nezávisle proměnných.

$$\mu = e^{\alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n}$$

Regresní koeficienty $\exp\{\beta_i\}$ reprezentují multiplikační efekt i -tého prediktoru střední hodnoty. Se vzrůstajícím x_i o jednu jednotku násobíme střední hodnotu faktorem $\exp\{\beta_i\}$. Tyto faktory $\exp\{\beta_i\}$ jsou také známy jako poměry rizik, kterými lze kvantifikovat směr a sílu vztahu mezi prediktory a závisle proměnnou (Dwivedi, Sediadie, Ama 2016, s. 2).

Zda se vypovídací hodnota modelu zlepšuje s přidáním dalšího parametru, uvádí Akaikeho informační kritérium (AIC), test dobré shody, které je definováno jako $(-2\ln L + 2k)$, kde k je počet parametrů v modelu a L je pravděpodobnostní funkce konečného modelu (Dwivedi, Sediadie,

Ama 2016, s. 3). Čím je hodnota AIC menší, tím je považován model za lepší (SAS Institute Inc. 2008).

Pro určení vhodnosti modelu byla využita Pearsonova Chí-kvadrát statistika, kdy je hodnota Pearsonova Chí-kvadrátu dělena stupni volnosti. Pokud je tato hodnota mnohem větší než 1, Poissonův model není zcela adekvátním. Výsledek také může naznačovat, že je zde větší variabilita mezi počty, než bylo očekáváno u Poissonova rozdělení. Větší variabilita obvykle nastává v případech, kdy jednotlivé proměnné nejsou nezávislé. Tento v literatuře často zmiňovaný problém se nazývá nadměrný rozptyl nebo anglicky overdispersion (Pedan 2001).

Všechny výpočty týkající se Poissonovy regrese byly provedeny pomocí programu SAS. Poissonova regrese je log-lineárním modelem, který je odvozen z Poissonova rozdělení. Odhadovanou proměnnou je počet narozených dětí a spojovací funkcí je logaritmus. Poissonovo rozdělení je možné využít k modelaci rozdělení četností ve vícerozměrné kontingenční tabulce. Neznámé parametry β_i jsou procedurou GENMOD odhadovány (SAS Institute Inc. 2008).

Pro posouzení významu vysvětlujících proměnných v modelu byla v programu SAS využita analýza TYPE3, která v SASu generuje statistické testy pro určení významnosti jejich efektů. Jednotlivé proměnné vstupují do testu bez ohledu na jejich pořadí v modelu a test udává na 5 % hladině spolehlivosti, zda je proměnná statisticky významná či nikoliv (SAS Institute Inc. 2008).

Kapitola 3

Rodinná politika

3.1 Vymezení rodinné politiky

Podle Ministerstva práce a sociálních věcí v ČR (MPSV 2008, s. 8) „rodinná politika ve své podstatě představuje souhrn aktivit a opatření za účelem podpory rodiny“. Tato politika zasahuje do vysoce soukromé oblasti, a proto musí „respektovat autonomii a schopnost rodin samostatně se rozhodovat“ a podporovat výkon přirozených funkcí rodiny (MPSV 2008, s. 8). Rodinná politika by neměla funkce rodiny přebírat ani zasahovat například do rozdělení sociálních rolí v rodině.

Definice rodinné politiky není v odborné literatuře jednotná a existuje několik jejích alternativ. Některé z nich představují Matějková a Paloncyová (2004, s. 7): Podle Lamperta (Matějková, Paloncyová 2004, s. 7, podle Lampert 1985) „rodinná politika znamená soubor opatření a nástrojů, pomocí nichž nositelé této politiky sledují cíl chránit a podporovat rodinu jako instituci, která má pro společnost nepostradatelnou funkci.“ Preston (Matějková, Paloncyová 2004, s. 7, podle Preston 1987) uvádí, že „rodinná politika, spolu s populační, by měla poskytovat manželským párům prostředky pro vytvoření rodiny s takovým počtem dětí, jaký si dvojice přeje na základě svobodného rozhodnutí. Státní rodinná politika by měla vycházet z předpokladu, že rodiče zpravidla jednájí sami v nejlepším zájmu dětí.“ Rodinnou politiku je také možné chápat jako „vědomé a cílevědomé působení veřejných institucí na právní, ekonomický a sociální stav rodin, na její členy a její prostředí“ (Krebs a kol. 2005, s. 344).

Rodinná politika v užším pojetí „zahrnuje dávky a služby s výhradním zaměřením na páry s dětmi či na osamělé rodiče. Definice zahrnuje hotovostní i věcnou podporu formou přímých finančních transferů rodinám a slev na daních pro rodiny s dětmi, mateřskou a rodičovskou dovolenou, zařízení péče o děti a dotace na zařízení, rodinné právo. V širším pojetí je rodinná politika rozšířena na všechny oblasti veřejných politik, jež mohou mít potenciální vliv na blaho rodin, včetně politik a opatření ve veřejné dopravě, imigraci, bezpečnosti, vzdělání apod.“ (Matějková, Paloncyová 2004, s. 7, podle Gauthier podle Bagavos, Martin, 2001).

Jak vyplývá z uvedených definic rodinné politiky, její vymezení není zcela jednoznačné. Z tohoto důvodu existuje několik typologií rodinné politiky. Například Kamerman a Kahn „definovali pojmy ‚explicitní a implicitní rodinná politika‘ v publikaci *Rodinná politika a rodiny*

ve 14 zemích“ (Matějková, Palonciová 2004, s. 9). Za explicitní politiku je považována zákonná forma rodinné politiky, která má jasně stanovené cíle s ohledem na rodinu. Cíle implicitní politiky nejsou určeny pouze rodinám, ale zabývají se například problematikou žen a dětí, chudoby, gender rolí. Za země s explicitní rodinnou politikou lze považovat například Německo, Belgie, Francii a s implicitní politikou Spojené království, Dánsko nebo Itálii (Matějková, Palonciová 2004, s. 9).

3.2 Typologie rodinné politiky

Velmi citovanou je typologie sociálních států Esping-Andersena, přičemž s typem sociálního státu velmi úzce souvisí i typ rodinné politiky. Esping-Andersen (1990) rozlišuje tři typy sociálního státu – liberální, korporativistický, sociálnědemokratický. Státy zařazené do jednotlivých typů nejsou řazeny lineárně, ale tvoří skupiny států s podobnými charakteristikami (Munková 2004 s. 51). Esping-Andersenova typologie byla později více rozpracována i dalšími autory (např. Bahle 2008; Gauthier 1996; Matějková, Palonciová 2004). Matějková a Palonciová (2004, s. 10) uvádějí čtyři typy sociálního státu a přidávají ještě pátý typ.

Prvním typem je liberální sociální stát. Stát rodinu výrazněji nepodporuje a zasahuje pouze v krizových situacích (Matějková, Palonciová 2004, s. 10). Pomoc od státu v podobě sociálních dávek je zaměřena především na nízkopříjmové skupiny. Sociální dávky jsou velmi nízké a pro získání nároku na ně je třeba splnit přísné podmínky. Lidé jsou tímto motivováni k zapojení se na trhu práce, jelikož v opačném případě jim přináležejí pouze minimální dávky. (Munková 2004, s. 51) Za takovýto typ sociálního státu lze považovat například USA, Švýcarsko nebo Spojené království (Matějková, Palonciová 2004, s. 10).

Druhým typem je korporativistický (konzervativní) model sociálního státu. V tomto systému je podporováno tradiční rozdělení rolí muže a ženy, kdy muž je živitelem rodiny a ženě náleží péče o děti a domácnost, přičemž je na muži ekonomicky závislá. Tento systém chrání především osoby, které mají zdravotní postižení, ztratily pracovní místo nebo odešly do důchodu a nejsou proto zaměstnány. „Sociální dávky jsou závislé na době pojištění a výši odváděného pojištění“ (Matějková, Palonciová 2004, s. 10). V takovýchto státech nejsou vyvinuty služby pro rodiny s dětmi a propaguje se teze, že by stát měl zasáhnout pouze v krajním případě, kdy si rodina není schopna pomoci vlastními silami. Mezi zástupce tohoto typu státu je možné řadit Rakousko, Francii či Německo (Munková 2004, s. 51–52). Nicméně Francie se od klasických konzervativních zemí liší svými pronatalitními opatřeními (Matějková, Palonciová 2004, s. 10). Francie i Německo si byly jako sociální státy velmi podobné, například z vybraných daní ze mzdy financovaly řadu benefitů (např. penze, zdravotní péče) závislých na předchozích příspěvcích a socioprofesionálním statusu, nicméně lišily se v poskytování státní podpory péče o děti (Fagnani, Math 2010, s. 1). Německo se i v 90. letech 20. století stále drželo rodinného modelu, ve kterém byl muž živitelem rodiny, a úlohou ženy byla péče o domácnost, zatímco Francie tento model překonala, poskytovala péči o děti a benefity zaměřené na snižování nákladů pro rodiny. Od 90. let se v rodinné politice Německa začaly uvádět v platnost zákony týkající se rodičovské dovolené a poskytování péče o děti, zatímco Francie již postupně upevňovala a posilovala svoje úsilí podporovat politiku zaměřenou na vytvoření rovnováhy mezi pracovním a rodinným životem.

V současnosti rodinné politiky obou zemí směřují ke konvergenci. Obě země například podporují dvoupříjmový model rodiny, nicméně Německo i v současnosti stále nedosahuje takové politiky poskytování péče o děti jako Francie (Fagnani, Math 2010, s. 24).

Třetím typem je sociálně demokratický systém. Tento systém je založený na štědré sociální politice, která je možná díky vysokému zdanění populace a vysoké zaměstnanosti. Ženy se ve velké míře zapojují na trhu práce, jelikož tento systém jim umožňuje velmi dobře sladit práci s rodinou (Matějková, Paloncyová 2004, s. 10). Tento systém má tendence směřovat k sociální rovnosti v co nejvyšším standardu. Podpora je zavedena univerzálně a ze systému mají prospěch všichni zúčastnění. Systém zasahuje preventivně, podporuje individuální nezávislost rodin a zaměřuje podporu na děti, seniory a bezmocné. Takto nákladný systém sociální podpory je velmi závislý na trhu práce. Proto je třeba co nejvíce trh práce zefektivnit a minimalizovat nezaměstnanost. Typický je tento model pro skandinávské státy (Munková 2004, s. 52).

Čtvrtým typem je režim prorodinně orientovaný, jehož reprezentanty jsou Itálie nebo Španělsko (Matějková, Paloncyová 2004, s. 10). Obsahuje prvky všech tří výše uvedených typů sociálního státu. Stejně jako u konzervativního modelu jsou podpora v nezaměstnanosti nebo důchodové zajištění vypláceny z pojištění hrazeného z příjmů ze zaměstnání. Z daní jsou hrazeny vzdělání a zdravotní péče jako u sociálně demokratického modelu. A nakonec podobnost s liberálním modelem má v minimálním zajištění nízkopříjmových skupin. Velkou roli v jižních státech hraje rozvětvená rodina, která ulehčuje sociálnímu státu. Často ve společné domácnosti žijí dvě nebo tři generace. Členové rodiny si vzájemně pomáhají sdílením sítě kontaktů při zajišťování zaměstnání a jsou si oporou v nezaměstnanosti i ve stáří. V rodinách převládá model, kdy muž je živitelem rodiny, hlavou domácnosti, a žena zůstává v domácnosti (Keller 2005, s. 59).

Pátým typem je postsocialistický režim sociálního státu. Reprezentanty jsou Česká republika, Polsko, Maďarsko, Slovensko nebo Slovinsko. Tyto státy musí čelit novým sociálním problémům, kterými jsou například chudoba, sociální vyloučení nebo nezaměstnanost. Jejich nový systém se zaměřuje na podporu odpovědného sociálního chování obyvatel. Ženy jsou vysoce ekonomicky zapojeny, nicméně vzhledem k štědrému systému sociálních dávek nejsou často motivovány k pracovnímu zapojení (Matějková, Paloncyová 2004, s. 10).

Velmi podobnou typologii rodinné politiky představuje Národní zpráva o rodině (MPSV 2004). S přihlédnutím k formám sociálního státu a sociokulturním specifickým jednotlivých regionů lze rozlišit čtyři základní typy rodinné politiky. Modely rodinné politiky byly nazvány německý, francouzský, anglosaský a skandinávský. Při následném posuzování jednotlivých typů s reálnými demografickými daty je ovšem nutné mít na paměti, že se jedná pouze o typologii a také i v rámci jednotlivých modelů mohou být značné rozdíly například kvůli etnickému složení obyvatelstva (MPSV 2004, str. 13).

Německý model rodinné politiky je typický pro středoevropské prostředí a zvláště v sociální a daňové oblasti je velmi štědrý vůči rodině. Díky vysokým rodinným dávkám je možná individuální domácí péče v rodině a zároveň je zde možnost skloubit péči o rodinu i práci využitím alternativních forem péče o dítě v předškolním věku například využitím pečovatelek. Rodina je podporována jako celek, přičemž je systémem preferována tradiční forma rodiny (tamtéž).

Francouzský model je velmi podobný německému modelu, kde stát ekonomicky podporuje rodinu. Také podporuje slučitelnost rodiny a zaměstnání například zajištěním kolektivní péče o děti. Podpora rodiny je ve Francii závažné a diskutované téma, což se projevuje třeba podporou činnosti prarodinných neziskových organizací (tamtéž).

V anglosaském modelu stát nezasahuje do rodiny, ale její podpora probíhá v rámci sociální pomoci. Tento model „vychází z tradiční liberální koncepce vztahu státu, společnosti a jednotlivce“ a „neulehčuje sladování rodinných a pracovních rolí“ (MPSV 2004, str. 13-14).

Skandinávský model se zaměřuje na rovnost v postavení mužů a žen jak v oblasti rodiny, tak v zaměstnání. Ve srovnání s ostatními modely však finančně podporuje rodinu méně. Ačkoliv příspěvky jsou vysoké, jsou poskytovány krátkou dobu, a poté je zapojení rodičů zpět do práce téměř nutné (MPSV 2004, str. 13).

Současným vymezením skupin států dle rodinné politiky v Evropské unii se zabývá ve svém článku Oláh (2015, s. 1) a rozlišuje šest skupin zemí. První skupinu představují skandinávské země (Dánsko, Finsko, Island, Norsko a Švédsko) vyznačující se sociálně demografickým typem sociálního státu, který zajišťuje univerzální sociální dávky, podporuje dvoupříjmové rodiny a genderovou rovnost. Druhou skupinou jsou anglosaské země (Spojené království a Irsko), které mají liberální typ sociálního státu, podpora rodin je obvykle realizována příjmově testovanými sociálními dávkami a mají tržně orientovaný systém sociálního zabezpečení. Třetí skupinou jsou země západní Evropy (Belgie, Francie, Lucembursko a Nizozemsko). Jejich konzervativní režim sociálního státu primárně podporuje na trhu práce muže, ale také poskytuje možnost ženám skloubit placenou práci a péči o rodinu. Čtvrtou skupinou jsou německy mluvící země (Rakousko, Německo a Švýcarsko). Stejně jako země západní Evropy mají konzervativní režim sociálního státu, který ale oproti zemím západní Evropy zapojení žen na trhu práce podporuje méně. Pátou skupinou jsou země jižní Evropy (Řecko, Kypr, Itálie, Malta, Portugalsko, Španělsko), které mají středomořský režim sociálního státu s extrémně limitovanou politikou podpory rodin a zřetelným odlišením genderových rolí. Šestou skupinou jsou země středovýchodní Evropy (Bulharsko, Chorvatsko, Česká republika, Estonsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko). Jedná se o postsocialistické státy, mezi nimiž jsou velké rozdíly v rozsahu státní podpory rodin a také v podpoře žen při usnadňování skloubení placené práce a péče o rodinu (tamtéž).

Existují i další hybridní modely, nicméně žádným z modelů není možné vysvětlit demografickou situaci a populační vývoj v jednotlivých státech. Populační a rodinná politika se v daných státech liší, stejně tak jako hodnotová orientace nebo životní styl lidí (MPSV 2004, str. 13).

Modely rodinné politiky se v průběhu desetiletí vyvíjely různými směry. Podpora rodiny je i v současné době mezi státy odlišná, nicméně dochází ke sblížení modelů rodinné politiky, zvláště kvůli soustředění zájmu politik na sladování práce a rodiny (Matějková, Palonciová 2004, podle Gauthier podle Bagavos, Martin, 2001).

Kapitola 4

Teorie vysvětlující změny v plodnosti od 2. poloviny 20. století

Pokles úrovně plodnosti v Evropě pod hodnotu prosté míry reprodukce populace byl součástí komplexnějších změn rodinných forem a rodinného chování ve 2. polovině 20. století (Sirovátka a kol. 2006, str. 77) Podle teorie druhého demografického přechodu pokles úrovně plodnosti nejprve započal v zemích západní a severní Evropy v polovině 60. let 20. století (Sobotka 2008, s. 172), později pokračoval v zemích jižní Evropy a do konce 20. století se snížila úroveň plodnosti pod hodnotu 2,1 i v bývalých socialistických zemích střední a východní Evropy (Frejka a kol. 2008, s. 9). Silněji se začal projevovat trend nižší úrovně sňatečnosti, zvyšoval se průměrný věk vstupu do prvního manželství, úroveň rozvodovosti se zvyšovala a docházelo k rozšíření dalších možností soužití. Kromě manželství byla postupně stále více rozšiřována nesezdaná soužití, přičemž rostl počet neúplných rodin, zvyšoval se podíl dětí narozených v neúplných rodinách a v neposlední řadě se zvyšoval věk matky při narození prvního dítěte (Sirovátka a kol. 2006, str. 77–78).

Následující podkapitoly podrobněji popisují teorie vysvětlující změny v plodnosti (teorie druhého demografického přechodu, teorie racionální volby, teorie postmaterialistických hodnot, teorie averze vůči riziku, teorie genderové rovnosti, teorie o pasti nízké plodnosti). Nicméně v této kapitole jsou podrobněji popsány jen výše uvedené významné teorie a kapitola si neklade za cíl přinést jejich vyčerpávající přehled. Celá tato práce je zaměřena na téma plodnosti. Z tohoto důvodu je také při popisu teorií kladen důraz na jejich vztah k plodnosti a aspekty zmíněné výše, jako jsou například změny v úrovni sňatečnosti nebo rozvodovosti, nejsou zdůrazňovány.

4.1 Teorie druhého demografického přechodu

Termín druhý demografický přechod poprvé formulovali autoři Dirk van de Kaa a Ron Lesthaeghe v roce 1986 (van de Kaa 2002, s. 3). Základní myšlenkou celého konceptu bylo, že industrializované země již dosáhly nové fáze demografického rozvoje, tedy fáze charakterizovatelné plnou kontrolou nad plodností. Pokud mají páry nedostatek motivace mít více než jedno nebo dvě děti, úroveň plodnosti se snižuje pod hranici prosté reprodukce. Svoji roli může rovněž hrát i odklad plodnosti do vyššího věku (van de Kaa 2002, s. 2).

Za počátek druhého demografického přechodu bývá považována polovina 60. let 20. století, kdy v západní a severní Evropě započaly změny v demografickém chování, plodnosti a utváření rodin (Sobotka 2008, s. 172). Změny postupně pronikly do jižní Evropy a většina demografických projevů byla pozorována v 90. letech 20. století také v bývalých socialistických zemích střední a východní Evropy (Frejka a kol. 2008, s. 9).

Hlavním demografickým rysem druhého demografického přechodu je snížení plodnosti pod hranici prosté reprodukce, tedy pod hodnotu 2,1 živě narozeného dítěte na jednu ženu (van de Kaa 1987, s. 5). Porodnost již nestačí k obnovování populace přirozenou měnou a dochází k početnímu snižování populace a jejímu stárnutí (za předpokladu, že imigrace nekompensuje obnovu populace a její úroveň úmrtnosti je nízká). Snížení plodnosti bylo zapříčiněno změnou v normách a postojích týkajících se rodiny a rození dětí (Frejka a kol. 2008, s. 9). Ve společnosti proběhla změna v myšlení lidí a kulturní změna. Začal být kladen velký důraz na seberealizaci jedince, osobní svobodu volby, osobní rozvoj, životní styl a emancipaci. Tato změna měla vliv na zakládání rodin, přístup k omezování plodnosti a motivaci k rodičovství (Sobotka 2008, s. 172). Změna norem a hodnot proběhla ve společnosti v souvislosti s hospodářským a sociálním vývojem, zvyšující se prosperitou, rostoucí úrovní vzdělání a rychlým rozšířením zapojení žen na trhu práce (Frejka a kol. 2008, s. 10). Individualismus je tedy v teorii druhého demografického přechodu základní příčinou nízké plodnosti (van de Kaa 1987, s. 6).

Novou formou partnerského soužití je kohabitace, která začala být společností pozitivně přijímána. Nesezdané soužití může být považováno za předmanželský stav nebo alternativu k manželství. Mimomanželsky narozené děti jsou obecně přijímány, zejména pokud se rodí do stabilních nesezdaných soužití (Frejka a kol. 2008, s. 10).

Jak již bylo zmíněno výše, změnila se motivace vedoucí k rodičovství. Rození dětí již není nevyhnutelným životním cílem, ani není vnímáno jako povinnost vůči společnosti, ale je výsledkem plánovaného rozhodnutí každého páru (Frejka a kol. 2008, s. 10). Rozšíření antikoncepce usnadnilo ovlivňování počtu dětí a podpořilo snížení plodnosti (Sobotka 2008, s. 172). Rodičovství může mít pozitivní i negativní efekt na partnerský vztah, dále ovlivňuje životní styl a ekonomické podmínky páru, nicméně přispívá také k individuální seberealizaci a přináší lidem radost (Frejka a kol. 2008, s. 10).

4.2 Teorie racionální volby

První úvahy o ekonomickém modelu fertility započali Gary Becker a Harvey Leibenstein. O Beckerovi se hovoří jako o zástupci chicagské školy, zatímco Leibenstein vyvinul svou vlastní teorii, do chicagské školy nepatří a kritizuje ji. Zástupcem pennsylvánské školy, která oproti chicagské pracuje kromě poptávky i s nabídkou, je Richard Easterlin. Obě školy mají ekonomický přístup. Beckerova teorie se nejvíce vztahuje k tématu této práce, a proto zde bude podrobněji popsána. Teorii racionální volby popisuje například McDonald (2002), ovšem níže uvedený popis teorie vychází z knihy Rabušice (2001), který ekonomické faktory plodnosti velmi podrobně a přehledně shrnuje.

Teorie racionální volby je založena na principu maximalizace užitku. Předpokládá se, že lidé realizují své chování, pouze pokud se domnívají, že jejich zisky budou vyšší než náklady. Dále

se předpokládá, že jedinec jedná racionálně, zvažuje své možnosti a vybírá si tu nejuvhodnější z nich. Lidské reprodukční chování je tak převáděno do chování spotřebitele v ekonomickém systému.

Plodnost je tedy výsledkem vědomého rozhodnutí a účelového jednání. Problematickým předpokladem ekonomických modelů plodnosti je, že manželé vědí již na počátku reprodukčního období, kolik dětí chtějí mít. Rozdíly mezi plánovanou a výslednou plodností proto ekonomické teorie vysvětlují na základě existujících příležitostí a omezení.

Podle Beckera je plodnost jen speciálním případem teorie spotřebitelské poptávky. Děti jsou považovány za určitý typ zboží, který poskytuje rodičům užitek. Tento užitek se liší dle kvality dítěte. Vlastnosti dítěte mohou být z části ovlivněny (například poslušnost, dobré schopnosti učení), ovšem jsou tvořeny i neovlivnitelnou složkou (dědičné faktory). Tato neovlivnitelná složka je nazývána jako „nejistota výroby“.

Becker předpokládá, že počet dětí, který si rodiče přejí mít, souvisí s výší jejich příjmu. Rodiny s vyšším příjmem by měly mít více dětí, než rodiny s nižším příjmem. Tento předpoklad ovšem odporuje empirickým faktům. Nejprve tento rozdíl Becker vysvětloval zavedením proměnné „přístup k antikoncepci“, jelikož ve vyšších příjmových skupinách byly také vyšší znalosti o antikoncepci a lepší přístup k ní. Později toto vysvětlení Becker opustil, jelikož podle něj antikoncepce není příčinou snížené poptávky po dětech, ale lidé ji používají, protože si přejí mít méně dětí. Zavedl tedy novou proměnnou „náklady ztracených příležitostí“. Tím jsou myšleny náklady času spojené s výchovou dětí.

Podle ekonomů musí rodiče při rozhodování, zda mít či nemít děti srovnávat psychický užitek z dětí s aktivitami, které by mohli jako bezdětní vykonávat. „Náklady ztracených příležitostí“ se liší u jednotlivých rodin. Pro matky s vysokoškolským vzděláním jsou tyto náklady vysoké, jelikož přichází o mzdu a nemohou se rozvíjet ve své profesi, což vede ke stagnaci mzdy i profesionálního postupu a v neposlední řadě nemohou svůj čas věnovat svým koníčkům a zájmům.

Snižování počtu dětí u vyšších příjmových skupin Becker vysvětluje zavedením prvku „kvalita dítěte“. Rodiny uspokojují poptávku po dětských službách, které se rovnají počtu dětí násobenému průměrnou kvalitou dítěte. Společnost preferuje vyšší kvalitu dětí, a proto dochází ke snižování úrovně plodnosti. Pro dosažení vyšší kvality dětí je třeba věnovat jim čas, pečovat o ně a investovat například do jejich vzdělání a zdraví. Z výše uvedeného vyplývá, že ženy s vyšším vzděláním budou mít pravděpodobně méně dětí, než ženy s nižším lidským kapitálem.

Leibenstein uvádí tři druhy užitku, které rodiče mohou od dětí získat: 1) konzumační užitek (užitky emocionální, psychické, a další mimoekonomické), 2) užitek z práce, kterou děti vykonávají, 3) zajištění rodičů ve stáří. V moderní společnosti je rodiči nejvíce oceňován první druh užitku, zatímco další dva tolik nepředpokládají. Jelikož ne všichni rodiče očekávají od dětí všechny tři druhy užitku, Leibenstein tvrdí, že pokles plodnosti je spíše důsledkem poklesu v očekávaném užitku dětských služeb, než, jak tvrdí Becker, přesunem důrazu z kvantity na kvalitu dítěte.

Pokud považujeme děti v ekonomické teorii za statky, vztahuje se na ně „zákon klesajících výnosů“. Mění se užitek dětských služeb podle pořadí dětí a užitek dítěte prvního pořadí tak může být odlišný od užitku dítěte třetího pořadí.

Děti jsou pro rodiče speciálním a unikátním zbožím, jelikož jim poskytují služby specifického druhu. Tímto Becker vysvětluje, proč poptávka po dětech přetrvává, není ničím nahrazena a mění se jen z kvantity na kvalitu. Problematickým na tomto vysvětlení je situace na trhu, kdy si téměř všechny služby, které děti rodičům přinášejí, mohou lidé zakoupit. Neexistuje proto důvod, proč by si dobře finančně zajištěný pár pořizoval dětské služby. Otázkou je, zda toto není důvodem, proč se zvyšuje počet dobrovolně bezdětných manželství. Děti jsou pro rodiče riskantní investicí s nejistým výsledkem a není možné je dopředu otestovat, což může vést k jejich nahrazení spolehlivějším zbožím.

4.3 Teorie postmaterialistických hodnot

Ronald Inglehart ve své koncepci „tiché revoluce“ rozvíjí úvahy o charakteru současných západních společností. „Základní Inglehartovou tezí je, že posun západních společností do postindustriální vývojové fáze s sebou nutně musí přinášet i změnu hodnotových priorit, kterou konceptualizuje jako posun od hodnot materialistických k hodnotám postmaterialistickým“ (Rabušic 2001, s. 506). Mezi materialistické hodnoty Inglehart řadí „orientaci lidí na ekonomickou prosperitu, hmotné bezpečí, stabilní ekonomický růst a dodržování sociálního pořádku. Postmaterialistické hodnoty spatřuje v orientaci na svobodnou seberealizaci individua, v důrazu občanů na možnost více se podílet na důležitých vládních rozhodnutích a více ovlivňovat správu věcí veřejných v bezprostředním okolí, participovat na řízení v zaměstnání, ve snaze vytvářet méně impersonální a více humánní společnost, v níž myšlenky budou důležitější než peníze, žít v kvalitním životním prostředí“ (tamtéž). Posun hodnot z materialistických k postmaterialistickým byl zapříčiněn řadou socioekonomických změn, například nárůstem vzdělanostní úrovně, změnami v profesních strukturách a rozvojem širších a efektivnějších komunikačních prostředků. Velmi důležité jsou dva fenomény, a to bezprecedenční prosperita (v období 1950-1970) a absence totální války (tamtéž).

S odklonem od materialistických hodnotových orientací směrem k postmaterialistickým souvisí změny plodnosti, přičemž liberálnější společnosti mají nižší plodnost než konzervativní (Rychtaříková 2004, s. 78). Postmaterialistické hodnoty jsou také spojovány s rostoucí mírou rozvodovosti, kohabitací a nemanželsky narozenými dětmi (McDonald 2002, s. 427).

4.4 Teorie averze vůči riziku

Tato teorie vychází z předpokladu, že všechny náklady a benefity na dítě jsou v budoucnosti. Rozhodnutím mít děti lidé mění svůj budoucí životní směr. Pokud panuje nejistota ohledně ekonomiky, společnosti nebo v osobním životě, je tím ovlivněno i rozhodnutí mít děti, jelikož je zde snaha vyhnout se riziku (McDonald 2002).

V současné době se zvyšuje riziko ekonomické nejistoty. Lidé nemají jediné celoživotní zaměstnání, ekonomika zažívá vzestupy i pády, mění se ceny bytů a člověk neví, zda se zrovna nachází ve fázi rozkvětu či pádu ekonomiky (tamtéž).

Lidé se více zaměřují na investici do ekonomického zabezpečení, než na nejistou investici do dětí, která s sebou přináší období nízkého příjmu, nejistotu návratu na pracovní trh nebo vyšší

náklady na spotřebu. Existuje dále riziko, že dítě může rozvrátit partnerský vztah rodičů, a poté bude matka (nebo otec) na podporu dítěte sama. Také je zde riziko, že stát přestane podporovat rodiny s dětmi. S ohledem na budoucnost se tedy vyplatí investovat do vzdělání, úspor nebo kariéry. Zvláště ženy se mohou ale výše zmíněným rizikům vyhnout rozhodnutím o počtu svých dětí (tamtéž).

Pojištění je běžnou ochranou proti riziku, nicméně není obvykle používáno ve spojení s výchovou dětí. Do svých dětí rodiny obvykle investují veškeré své úspory. Dobře rozvinutý sociální stát může ovšem rizika snížit pomocí produktů, jako je sociální zabezpečení při ztrátě zaměstnání, dotovaná služba pro děti nebo pokrytí nepředvídatelných zdravotních nákladů. V současnosti ovšem nabývá na síle trend přesunu zodpovědnosti ze státu na jednotlivce a rodinu (tamtéž).

4.5 Teorie genderové rovnosti

Plodnost klesá z vysoké úrovně na střední úroveň v souvislosti s přechodem od nízké ke střední úrovni genderové rovnosti v rámci rodiny. Podstatným znakem je rozšíření pravomoci žen rozhodovat o vlastní plodnosti. Střední úroveň plodnosti a rozšířená kontrola žen nad jejich plodností je spojována s rychlým nárůstem genderové rovnosti v individuálně orientovaných institucích, což nakonec vede k velmi nízké úrovni plodnosti (úhrnná plodnost menší než 1,3). Kombinace vysoké genderové rovnosti v individuálně orientovaných institucích, jako je vzdělávání nebo trh práce, s přetrváním pouze střední genderové rovnosti v rodinně orientovaných institucích, zejména v rodině samé, vede ke snížení úrovně plodnosti. Předpokládá se, že plodnost vzroste z velmi nízké úrovně, když se genderová rovnost v rodině posune na vysokou úroveň, což znamená, že model živitele rodiny přestane být předpokladem, na kterém jsou rodinně orientované instituce založeny. Přejít z velmi nízké úrovně plodnosti k nízké úrovni plodnosti (úhrnná plodnost 1,3–1,5) bude jednodušší pro země, které jsou liberálnější v jejich rodinné orientaci. Takové země možná vlastně nikdy nezažijí velmi nízkou plodnost (McDonald 2002).

Model může živitele rodiny předpokládat, že otec chodí do práce, zatímco matka zůstává doma pečovat o děti. Základem tohoto modelu je princip, že existuje přirozený rozdíl mezi mužem a ženou, který vyžaduje, aby muž zajistil a ochránil rodinu a žena se postarala o reprodukci a péči o rodinu. Od 60. let 20. století ženy prosadily v ekonomicky vyspělých zemích svá práva jako jednotlivci v oblastech vzdělávání a zaměstnání na trhu do té míry, že tyto společenské instituce se nyní vyznačují vysokým stupněm genderové rovnosti (tamtéž).

Podle této teorie může být velmi nízká úroveň plodnosti ve vyspělých zemích vysvětlena nesouladem mezi úrovní genderové rovnosti v různých sociálních zařízeních. V zemích s velmi nízkou úrovní plodnosti se předpokládá, že úroveň genderové rovnosti je vyšší v institucích, jako je vzdělávání a zaměstnání na trhu práce, které se zabývají lidmi jako individui, zatímco je nízká v institucích, které se zabývají lidmi jako členy rodin, což jsou rodinné služby, sociální zabezpečení, nebo rodina sama (tamtéž).

Pokud mají ženy stejné příležitosti jako muži k získání vzdělání a zaměstnání na trhu práce, přesto jsou tyto příležitosti žen omežovány tím, že ženy mohou, na rozdíl od mužů, otěhotnět

a mít děti. Reakcí žen je proto omezení počtu dětí, které mají, na takovou míru, která zanechává plodnost na velmi nízké úrovni poměrně dlouhou dobu (tamtéž).

Ačkoliv se genderová rovnost v individuálně orientovaných institucích zvýšila ve všech vyspělých zemích, pokud přetrvává model muže živitele, pak genderová nerovnost v rodině nadále udržuje nižší úroveň plodnosti. Tímto lze vysvětlit, proč je nejnižší úroveň porodnosti v jižní Evropě, nebo Japonsku, jelikož v těchto zemích jsou časté rodiny v čele s mužem jako živitelem rodiny (tamtéž).

4.6 Teorie o pasti nízké plodnosti

V posledních desetiletích dochází k transformaci rodinných vzorců, sekularizaci nebo se zvyšuje vzdělanost žen. Vzrůstá také nejistota ohledně možných důsledků těchto rychlých sociálních změn a globalizace. Uvedené trendy ovlivňují snižování úrovně plodnosti a není zde žádný důvod předpokládat, že by mělo dojít ke změně těchto trendů. Stejně tak, jako se proměnila role ženy ve společnosti v nedávné historii, není možné vyloučit, že se změní i společenská norma pro touhu mít dítě v následujících desetiletích (Lutz, Skirbekk, Testa 2006, s. 172).

Za nízkou úroveň plodnosti považují evropské země úhrnnou plodnost 1,5 živě narozeného dítěte na jednu ženu nebo nižší. Pokud úhrnná plodnost klesne na úroveň 1,3 (velmi nízká úroveň plodnosti), je mnohem obtížnější opět dosáhnout alespoň úrovně 1,5. Vlády jednotlivých zemí by měly usilovat o udržení plodnosti nad touto kritickou úrovní a nenechat ji poklesnout níže. Pokud úroveň plodnosti poklesne pod určitou úroveň a zůstane na ní po určitou dobu, může být velmi obtížné nebo dokonce téměř nemožné zvrátit takovou změnu a opět zvýšit úroveň plodnosti. Tento mechanismus je proto možné nazývat „pastí“. Na vstup do pasti nízké plodnosti mají vliv tři aspekty, a to demografický, sociologický a ekonomický (Lutz, Skirbekk, Testa 2006, s. 173).

Z demografického pohledu ovlivňuje věková struktura populace absolutní počet narozených dětí. Tato věková struktura vyplývá z úrovně plodnosti, úmrtnosti a migrace v minulosti. Pokud bude do reprodukčního věku vstupovat méně žen, sníží se počet narozených dětí, a to i v případě, že by se úhrnná plodnost zvýšila na hranici prosté reprodukce. Pokud se nyní narodí méně dětí, v budoucnosti vstoupí do reprodukčního věku méně potenciálních matek, což bude mít za důsledek ještě nižší počet narozených dětí (Lutz, Skirbekk, Testa 2006, s. 174).

Sociologické hledisko se orientuje na koncept osobního ideálu velikosti rodiny. Předpokládá se, že se jedná o jeden z faktorů, který určuje současnou kohortní plodnost. Osobní ideální velikost rodiny má tendenci být vyšší než skutečná úroveň plodnosti. Ovšem i tak se ideální počet dětí snižuje. Pokles je vyvolán snížením intenzitních ukazatelů plodnosti, které nastalo v minulosti. Předpokládá se, že v rámci procesu socializace a sociálního učení jsou u mladé generace ovlivněny sociální normy a představa ideální velikosti rodiny. Lidé vnímají rodiny s dětmi kolem sebe, a čím méně dětí patří do sociálního prostředí, se kterým mají zkušenost, tím nižší je počet dětí, které budou součástí jejich normativního systému, což bude mít za důsledek snížení ideální velikosti rodiny (Lutz, Skirbekk, Testa 2006, s. 176).

Ekonomický pohled odkazuje na mezeru mezi osobní touhou spotřeby a očekávaným příjmem vzhledem k aspiracím. Osobní touhy jsou z velké části tvořeny v mládí a závisí na standardu života v domě rodičů. Mladí lidé si nejsou jistí, jak se bude výše jejich příjmů

v budoucnosti vyvíjet. Proto je pravděpodobné, že jejich reakcí na nejistotu bude odložení narození dětí na pozdější dobu. Klesající relativní příjem se promítá do osobní ideální představy velikosti rodiny, což se odráží v aktuální kohortní plodnosti a ovlivňuje i proces časování plodnosti (Lutz, Skirbekk, Testa 2006, s. 176-177).

Kapitola 5

Vývoj plodnosti a analýza plodnosti v zemích Evropské unie v letech 1960 až 2014

V minulé kapitole byly přiblíženy teorie vysvětlující snižování úrovně plodnosti ve vyspělých zemích. Tato kapitola si klade za cíl popsat reálný vývoj demografických ukazatelů plodnosti států Evropské unie v letech 1960 až 2014, který by měl korespondovat s již zmíněnými teoriemi. Mimo popisu vývoje plodnosti bude v této kapitole rovněž vývoj plodnosti analyzován. Budou hledány společné znaky vývoje plodnosti jednotlivých států Evropské unie a bude vytvořena typologie skupin států pro jednotlivé demografické ukazatele plodnosti.

5.1 Úhrnná plodnost v letech 1960–2014

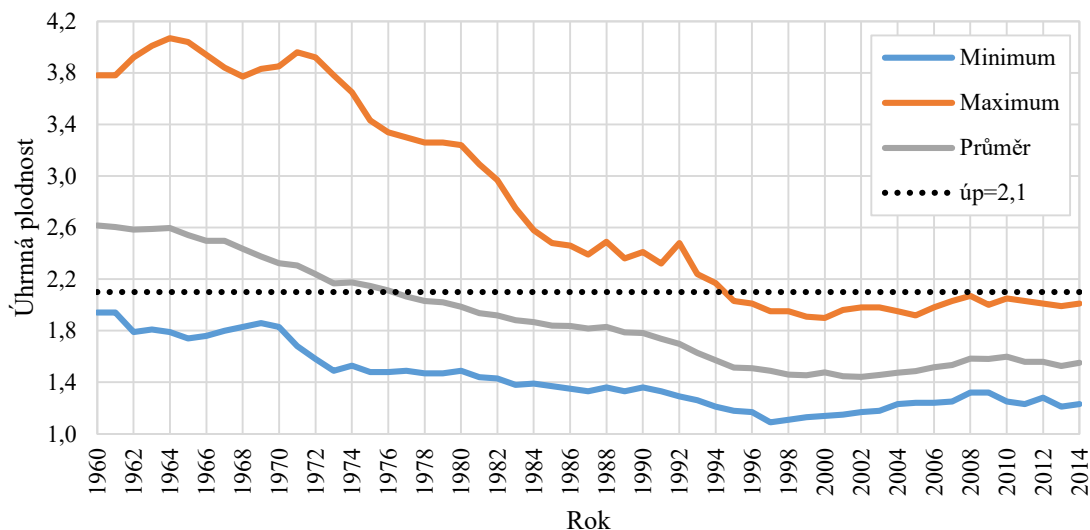
Pro vstupní charakteristiku států současné Evropské unie byl jako první použit ukazatel úhrnné plodnosti. Úroveň plodnosti se od poloviny minulého století výrazně proměnila (Obrázek 1, Příloha 1). Na počátku 60. let 20. století měla většina států Evropské unie úroveň úhrnné plodnosti nad hodnotou 2,1, což je považováno za úroveň zajišťující prostou reprodukci populace ve vyspělých zemích s nízkou úrovní úmrtnosti. Až do přelomu tisíciletí se však hodnota úhrnné plodnosti všech států soustavně snižovala a od 90. let již mají všechny státy hodnotu úhrnné plodnosti pod hranici prosté reprodukce. Od počátku 21. století lze pozorovat mírné zvýšení hodnot úhrnné plodnosti, nicméně je otázkou, zda toto zvyšování bude i nadále pokračovat a jestli evropské státy opět překročí hodnotu úhrnné plodnosti hladinu prosté reprodukce populace.

Úroveň plodnosti byla demografy, z hlediska jejích hodnot pod hranici prosté reprodukce populace, rozlišena do tří úrovní. První je označována jako nízká plodnost, kdy úhrnná plodnost dosahuje hodnoty mezi 2,1 a 1,5 živě narozeného dítěte na jednu ženu. Druhá se označuje jako velmi nízká plodnost s hodnotou úhrnné plodnosti mezi 1,3 a 1,5 a třetí je extrémně nízká plodnost, kdy je úhrnná plodnost nižší než 1,3 (Sirovátka a kol. 2006., s. 78).

Ukazatel úhrnné plodnosti je závislý na časování porodů a jeho hodnoty proto mohou v jednotlivých letech kolísat. Obrázek 1 zobrazuje vývoj průměrné hodnoty úhrnné plodnosti v letech 1960 až 2014 pro 28 států Evropské unie. Největší rozptyl hodnot mají státy v roce 1964 a nejmenší v roce 2014. Z grafu (Obrázek 1) zobrazujícího křivky maximálních a minimálních hodnot lze usuzovat, že hodnoty úhrnné plodnosti se mezi státy sblížují a v současnosti již mezi

nimi nejsou tak výrazné rozdíly jako v 60. letech 20. století. Za celé sledované období mělo nejnižší úhrnnou plodnost 1,09 Bulharsko v roce 1997, zatímco nejvyšší hodnoty 4,07 dosáhlo v roce 1964 Irsko. Nejnižší průměrné hodnoty úhrnné plodnosti 1,44 dosáhly státy Evropské unie v roce 2002 a nejvyšší hodnoty 2,62 v roce 1960.

Obrázek 1: Minimum, maximum a průměr úhrnné plodnosti států EU-28, 1960–2014

Zdroj: INED 2016, Eurostat 2016, The World Bank 2016, vlastní výpočty

Poznámka: úp – úhrnná plodnost

Státy lze rozdělit do skupin dle podobnosti vývoje úrovně jejich úhrnné plodnosti. Skupiny byly určeny pomocí shlukové analýzy, do které vstoupila proměnná úhrnná plodnost za roky 1960 až 2014. Výstupem shlukové analýzy byl dendrogram (Příloha 2), na jehož základě bylo zvoleno rozdělení států do šesti skupin (Obrázek 2, Příloha 3). Názvy skupin zemí byly zvoleny autorkou na základě jejich historické geopolitické příslušnosti.

První skupinu států představují západní země (Rakousko, Německo, Itálie). Jejich úhrnná plodnost se až do 70. let 20. století držela nad hladinou prosté reprodukce, nicméně od počátku 70. let 20. století poklesla jako první spolu se severozápadní skupinou pod tuto úroveň a navíc si až do současnosti udržuje velmi nízkou úroveň úhrnné plodnosti pod hodnotou 1,5.

Severozápadní země představující druhou skupinu (Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Lucembursko, Nizozemsko, Švédsko, Spojené království) do 80. let 20. století kopírují vývoj úhrnné plodnosti západních zemí, nicméně od 80. let 20. století se jejich úhrnná plodnost zvyšuje a blíží se hodnotě 1,8.

Třetí skupinu představují východní země prvního typu (Bulharsko, Chorvatsko, Česká republika, Estonsko, Řecko, Maďarsko, Lotyšsko, Slovinsko), které již od počátku 60. let do 80. let 20. století měly hodnoty úhrnné plodnosti na hranici prosté reprodukce, přičemž byly jejich hodnoty v tomto období nejnižší. Od 80. let 20. století do přelomu tisíciletí hodnota jejich úhrnné plodnosti poklesla až pod hranici 1,3. V současnosti dochází k mírnému zvýšení hodnoty úhrnné plodnosti, nicméně i tak se nadále pohybuje u hranice 1,5.

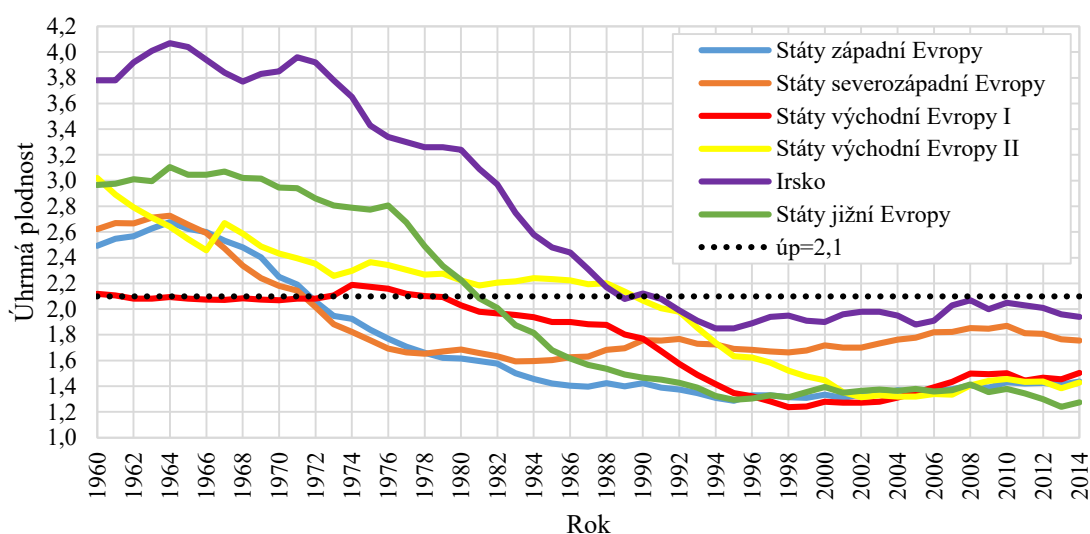
Východní země druhého typu tvoří čtvrtou skupinu států (Kypr, Litva, Malta, Polsko, Rumunsko, Slovensko). Tyto státy si oproti východním státům prvního typu udržely úhrnnou plodnost nad hladinou prosté reprodukce až do 90. let 20. století. Poté ovšem její úroveň poklesla

a v současnosti se udržuje na podobné hodnotě jako u západních zemí a východních zemí prvního typu.

Specifickým státem je Irsko, které představuje pátou skupinu. Jeho úhrnná plodnost až do 80. let 20. století přesahuje hodnotu 3 a až do 90. let 20. století jeho úhrnná plodnost neklesá pod hladinu prosté reprodukce. Od 90. let 20. století hodnota úhrnné plodnosti Irska poklesla pod hladinu prosté reprodukce, nicméně nadále se pohybuje velmi blízko hodnoty 2.

Poslední šestou skupinu jižních států (Portugalsko, Španělsko) charakterizuje vysoká úhrnná plodnost do poloviny 70. let 20. století, kolem hodnoty 3. Poté dochází k výraznému poklesu této hodnoty. Od 80. let 20. století se hodnota úhrnné plodnosti dostává pod hranici prosté reprodukce a jižní státy si od přelomu tisíciletí udržují velmi nízkou úroveň plodnosti společně s východními zeměmi prvního i druhého typu a západními zeměmi.

Obrázek 2: Úhrnná plodnost dle skupin států EU-28, 1960–2014

Zdroj: INED 2016, Eurostat 2016, The World Bank 2016, vlastní úprava

Poznámka: úp – úhrnná plodnost

Státy západní Evropy – Rakousko, Německo, Itálie

Státy severozápadní Evropy – Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Lucembursko, Nizozemsko, Švédsko, Spojené království

Státy východní Evropy I – Bulharsko, Chorvatsko, Česká republika, Estonsko, Řecko, Maďarsko, Lotyšsko, Slovinsko

Státy východní Evropy II – Kypr, Litva, Malta, Polsko, Rumunsko, Slovensko

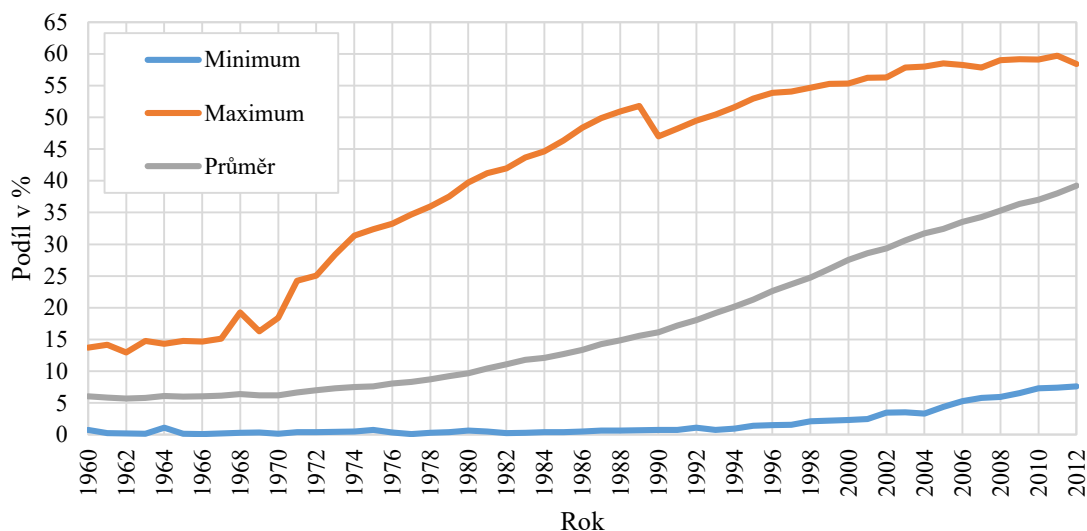
Státy jižní Evropy – Portugalsko, Španělsko

5.2 Podíl živě narozených dětí mimo manželství v letech 1960–2012

Na počátku 60. let 20. století se téměř všechny narozené děti rodily do manželství a průměrná hodnota podílu živě narozených dětí mimo manželství dosahovala ve státech Evropské unie asi 6 % (Obrázek 3, Příloha 4). Od 70. let se začal jejich podíl soustavně zvyšovat a pro rok 2012 již jejich podíl na celkovém počtu živě narozených dětí dosahuje téměř 40 %. Z minimálních a maximálních hodnot lze usuzovat, že se mezi sebou státy Evropské unie značně liší. Existují jak státy, které již od 70. let měly vyšší podíly živě narozených dětí mimo manželství, tak také státy, které si velmi nízké podíly zachovaly až do současnosti. Státy si byly nejvíce podobné a měly

nejmenší rozptyl hodnot podílů v roce 1960. Později se začaly více odlišovat a v roce 2011 měly největší rozptyl hodnot podílů živě narozených dětí mimo manželství. Nejnižší hodnotu podílu měl v roce 1977 Kypr (0,09 %) a nejvyšší hodnoty podílu dosáhlo v roce 2011 Estonsko (59,7 %).

Obrázek 3: Minimum, maximum a průměr z podílů živě narozených dětí mimo manželství států EU-28, 1960–2012

Zdroj: INED 2016, Eurostat 2016, vlastní úprava

Poznámka: Údaje od roku 2013 do současnosti nebyly pro řadu zemí dostupné, a proto období končí rokem 2012.

Pro určení skupin států, které jsou si podobné ve vývoji podílu živě narozených dětí mimo manželství, byla rovněž provedena shluková analýza. Na základě dendrogramu (Příloha 5) byly zvoleny čtyři skupiny států (Obrázek 4, Příloha 6). Do shlukové analýzy vstoupily jako proměnné podíly živě narozených dětí mimo manželství všech 28 států Evropské unie. Vzhledem k nedostupnosti celé časové řady pro Kypr a Rumunsko byly použity ve shlukové analýze podíly pouze za roky 1970, 1975, 1980 a 1984 až 2012. Pokud byly tyto dva státy ze shlukové analýzy vyřazeny a byla provedena analýza za celé období 1960 až 2012, výsledné rozdělení ostatních států do jednotlivých skupin bylo shodné.

Země s časným vysokým podílem živě narozených dětí mimo manželství představují státy první skupiny (Dánsko, Švédsko). Jejich profil je velmi podobný zemím s vysokým podílem, ovšem u států s časným vysokým podílem nastalo prudké zvyšování hodnoty podílu oproti skupině zemí s vysokým podílem již od 70. let 20. století. Na konci 80. let 20. století se hodnota podílu velmi blížila 50 % a až do současnosti si severní země udržují hodnotu kolem 50 % živě narozených dětí mimo manželství.

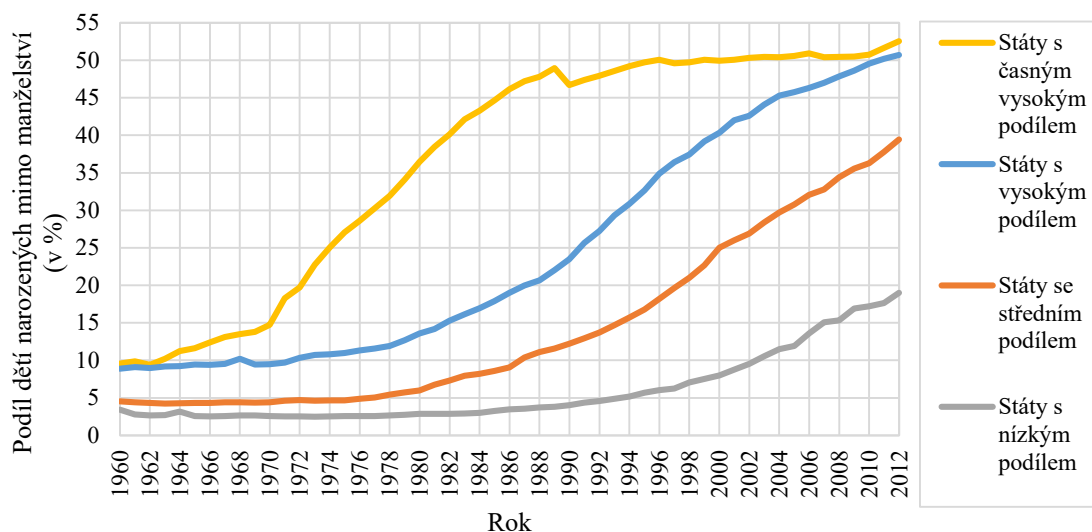
Druhou skupinou států jsou země s vysokým podílem živě narozených dětí mimo manželství (Rakousko, Bulharsko, Estonsko, Finsko, Francie, Lotyšsko, Slovinsko, Spojené království). V roce 2012 se ve státech této skupiny rodilo asi 50 % dětí mimo manželství. Na počátku 60. let 20. století byl podíl živě narozených dětí mimo manželství přibližně 10 %, ovšem od poloviny 70. let 20. století se soustavně zvyšoval.

Střední podíl živě narozených dětí mimo manželství má třetí skupina států (Belgie, Česká republika, Německo, Maďarsko, Irsko, Litva, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Španělsko). Tyto státy v roce 2012 dosahují téměř 40% podílu živě

narozených dětí mimo manželství. Na počátku 60. let 20. století byl jejich podíl nižší než u předchozí skupiny, a tvořil asi 4 % všech živě narozených dětí. Výrazněji zvyšovat se tento podíl začal od 80. let 20. století.

Poslední čtvrtou skupinu tvoří státy s nízkým podílem živě narozených dětí mimo manželství (Chorvatsko, Kypr, Řecko, Itálie, Malta, Polsko). Na počátku 60. let 20. století měly tyto země podobně jako státy se středním podílem velmi nízký podíl živě narozených dětí mimo manželství (asi 3 %). Tento podíl se začal výrazněji zvyšovat až v 90. letech 20. století a v roce 2012 dosahuje 19 %.

Obrázek 4: Podíl živě narozených dětí mimo manželství dle skupin států, EU-28, 1960–2012

Zdroj: INED 2016, Eurostat 2016, vlastní úprava

Poznámka: Státy s časným vysokým podílem – Dánsko, Švédsko

Státy s vysokým podílem – Rakousko, Bulharsko, Estonsko, Finsko, Francie, Lotyšsko, Slovinsko, Spojené království

Státy se středním podílem – Belgie, Česká republika, Německo, Maďarsko, Irsko, Litva, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Španělsko

Státy s nízkým podílem – Chorvatsko, Kypr, Řecko, Itálie, Malta, Polsko

5.3 Průměrný věk matky při narození prvního dítěte v letech 1960–2014

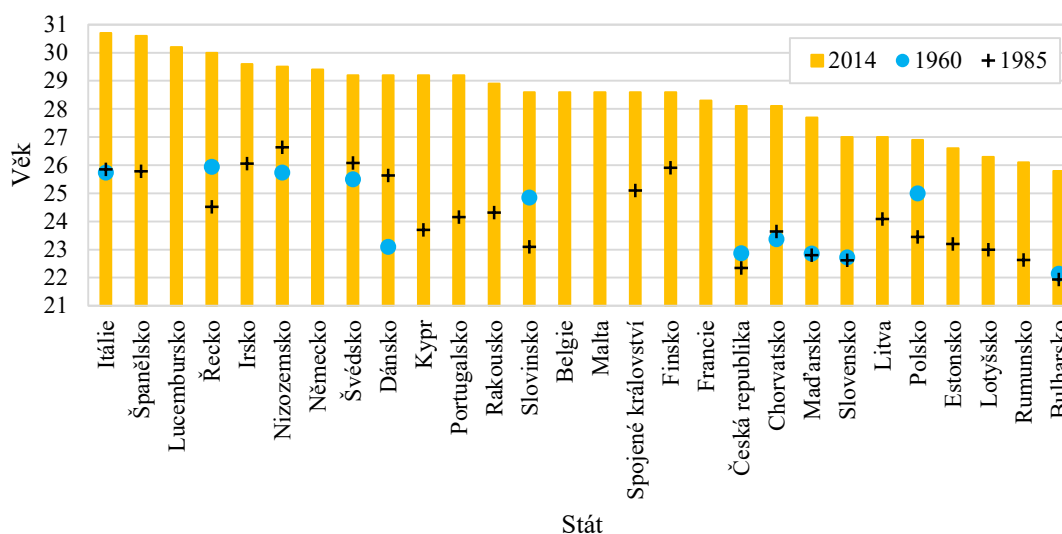
Průměrný věk matky při narození prvního dítěte udává, zda dochází při realizaci plodnosti k jejímu odsouvání do vyššího věku či naopak. Vzhledem k neúplným časovým řadám dat tohoto ukazatele byly pro srovnání zvoleny roky 1960, 1985 a 2014 (Obrázek 5, Příloha 7).

Nižší průměrný věk matky při narození prvního dítěte v roce 1985 než v roce 1960 mělo o více než 1 rok Slovinsko (o 1,7 roku), Polsko (o 1,5 roku) a Řecko (o 1,4 roku). V těchto státech začaly ženy rodit v 80. letech děti v mladším věku, než tomu bylo v 60. letech. Mírnější snížení věku nastalo také v České republice (o 0,5 roku). Zatímco o více než 1 rok se mezi stejnými roky tento ukazatel zvýšil v Dánsku (o 2,5 roku), a dále se věk zvýšil i v Nizozemsku (o 0,9 roku) a Švédsku (o 0,6 roku), kde nastalo odkládání porodu prvního dítěte do vyššího věku.

Při porovnání let 1985 a 2014 již ke snížení hodnoty ukazatele nedošlo a věk matky při narození prvního dítěte se nadále pouze zvyšoval, což znamená, že ženy odkládaly narození svého

prvního dítěte do vyššího věku. Nejvíce se věk zvýšil o 5,8 roku v České republice a dále pak shodně o 5,5 roku na Kypru, ve Slovinsku a v Řecku.

Obrázek 5: Průměrný věk matky při narození prvního dítěte, EU-28, 1960, 1985, 2014

Zdroj: Council of Europe 2005, Eurostat 2016, vlastní úprava

Poznámka: Seřazeno podle průměrného věku matky při narození prvního dítěte v roce 2014. Pro některé státy nebyla data za roky 1960 a 1985 k dispozici. Více viz oddíl 2.1.5.

V tabulce 3 jsou uvedeny státy s nejnižším a nejvyšším průměrným věkem matky při narození prvního dítěte. Nejnižšího věku dosahují ženy ve státech střední a východní Evropy, zatímco nejvyšší věk při porodu prvního dítěte mají ženy ve státech severní a jižní Evropy.

Tabulka 3: Nejnižší a nejvyšší průměrný věk matky při narození prvního dítěte, EU-28, 1960, 1985, 2014

Rok	1960		1985		2014	
Nejnižší věk	Bulharsko	22,14	Bulharsko	21,94	Bulharsko	25,8
	Slovensko	22,72	Česká republika	22,35	Rumunsko	26,1
	Maďarsko	22,86	Slovensko	22,61	Lotyšsko	26,3
Nejvyšší věk	Řecko	25,94	Nizozemsko	26,63	Itálie	30,7
	Nizozemsko	25,74	Švédsko	26,07	Španělsko	30,6
	Itálie	25,74	Irsko	26,06	Lucembursko	30,2

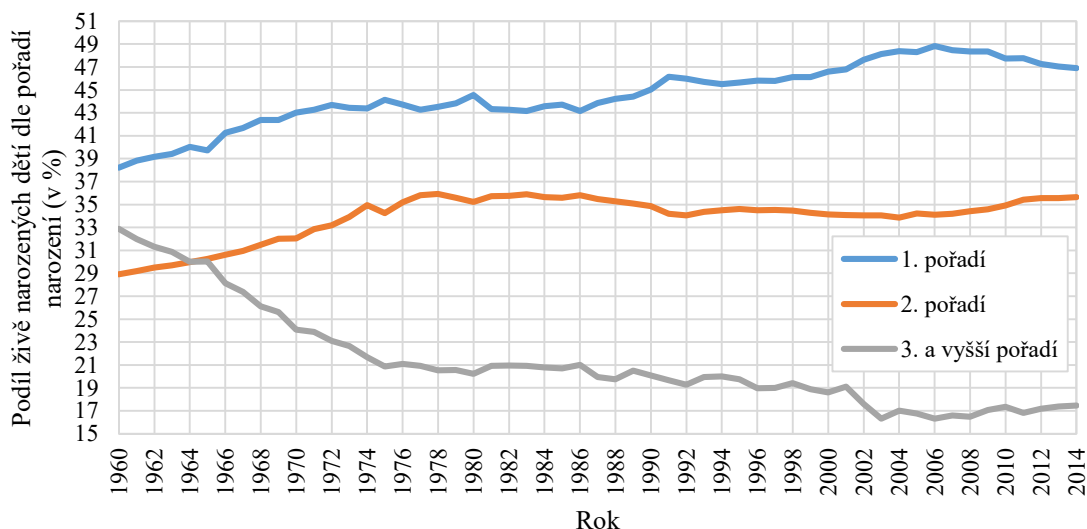
Zdroj: Council of Europe 2005, Eurostat 2016, vlastní úprava

5.4 Podíl živě narozených dětí dle pořadí narození v letech 1960–2014

Průměrná hodnota podílu živě narozených dětí dle pořadí narození za jednotlivé roky a všechny státy Evropské unie je zobrazena na obrázku 6 a v příloze 8. Od poloviny 60. let se změnil podíl živě narozených dětí druhého a třetího a vyššího pořadí. Zatímco na počátku 60. let ještě převažoval podíl živě narozených dětí třetího a vyššího pořadí (33 %) nad druhým pořadím (29 %), v polovině 60. let došlo k vyrovnání těchto podílů a v polovině 70. let poklesl podíl třetího a vyššího pořadí na hodnotu 21 %, kterou si víceméně udržel až do přelomu tisíciletí.

V současnosti hodnota tohoto podílu mírně poklesla na 17 %. Podíl druhého pořadí od poloviny 60. let stoupal a od poloviny 70. let měl hodnotu cca 35 %. Podíl prvního pořadí se od 60. let pouze zvyšoval, a to z 38 % na současných 47 %. Z grafu (Obrázek 6) vyplývá, že se změnila struktura živě narozených dětí dle pořadí, zvýšil se podíl živě narozených prvního pořadí i druhého pořadí, nicméně snížil se podíl živě narozených dětí třetího a vyššího pořadí.

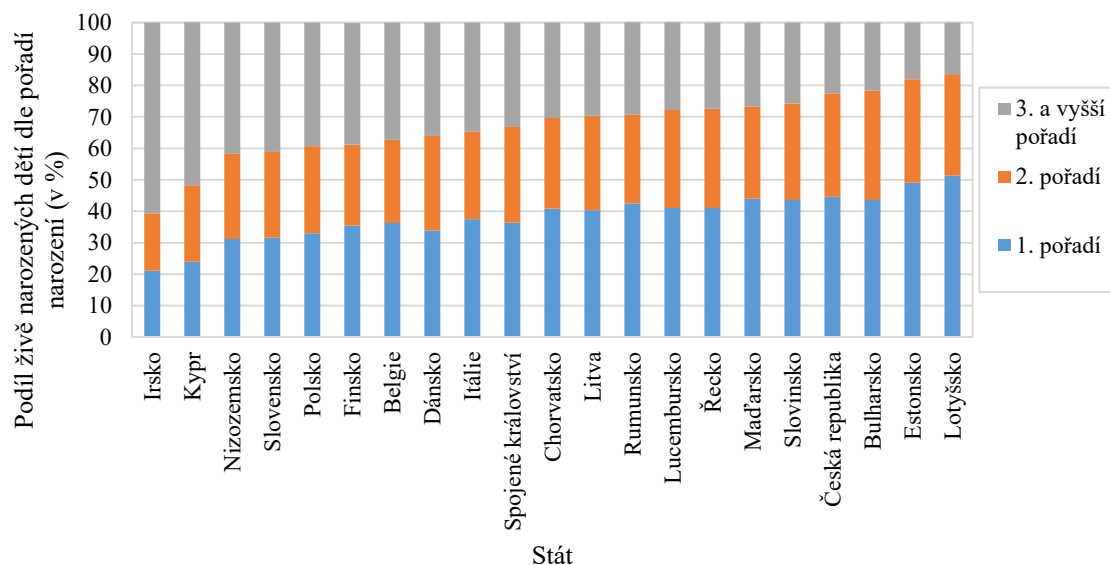
Obrázek 6: Průměrné hodnoty podílů živě narozených dětí dle pořadí narození, EU-28, 1960–2014

Zdroj: Council of Europe 2005, Eurostat 2016, vlastní výpočty

V roce 1960 (Obrázek 7) mělo nejvyšší podíl dětí narozených třetího a vyššího pořadí Irsko (61 %), Kypr (52 %) a Nizozemsko (42 %). Oproti tomu ve „východních“ zemích, jako je Lotyšsko, Estonsko nebo Bulharsko, se v roce 1960 rodilo nejméně dětí třetího a vyššího pořadí, avšak podíl živě narozených dětí prvního pořadí byl vysoký, téměř 50 %.

Obrázek 7: Struktura živě narozených dětí dle pořadí narození, EU-28, 1960

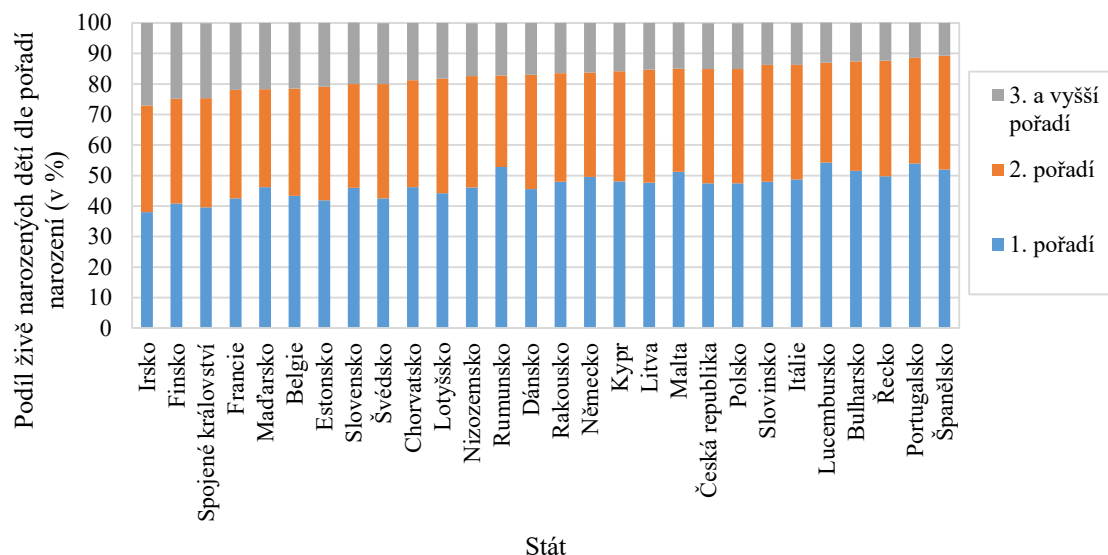

Zdroj: Council of Europe 2005, Eurostat 2016, vlastní výpočty

Poznámka: Státy jsou seřazeny dle podílu živě narozených dětí 3. a vyššího pořadí. Pro Německo, Rakousko, Francii, Maltu, Portugalsko, Španělsko a Švédsko nebyla data dostupná.

Irsko si svou pozici z roku 1960 zachovalo a i v roce 2014 dosahuje nejvyššího podílu živě narozených dětí třetího a vyššího pořadí (27 %), následováno Finskem a Spojeným královstvím (Obrázek 8). Oproti roku 1960 se však podíly dětí narozených třetího a vyššího pořadí výrazně snížily. Nejvyšší podíl dětí narozených prvního pořadí (více než 50 %) mají státy Lucembursko, Portugalsko a Rumunsko. Podíl dětí narozených druhého pořadí je u všech států Evropské unie velmi podobný a pohybuje se v rozmezí 30–38 % v závislosti na vyšším či nižším podílu narozených dětí prvního nebo třetího a vyššího pořadí.

Obrázek 8: Struktura živě narozených dětí dle pořadí narození, EU-28, 2014

Zdroj: Eurostat 2016, vlastní výpočty

Poznámka: Státy jsou seřazeny dle podílu živě narozených dětí 3. a vyššího pořadí.

Kapitola 6

Analýza plodnosti v zemích Evropské unie v roce 2011

Hlavní analytická část této práce je zaměřena na rok 2011, jelikož v tomto roce bylo v zemích Evropské unie provedeno sčítání lidu (Eurostat 2016) a také průzkum veřejného mínění Eurobarometr 75.4 (European Commission 2014). V následujících oddílech této kapitoly bude vytvořena typologie států Evropské unie pro jednotlivé studované proměnné. Budou hledány skupiny podobných států vzhledem k jejich struktuře populace žen, úrovni demografických ukazatelů plodnosti, sociodemografickým charakteristikám populace a odpovědím respondentů na otázku zjišťující představu ideálního počtu dětí v rodině.

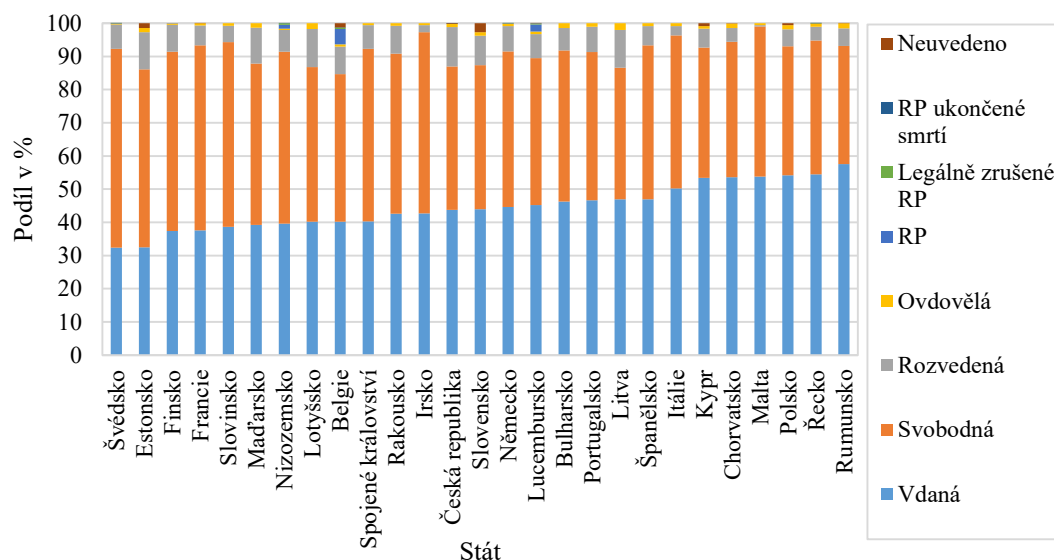
6.1 Struktura žen dle rodinného stavu a věku

Na úroveň plodnosti států Evropské unie může mít vliv i struktura žen dle jejich rodinného stavu. Struktura žen v reprodukčním věku podle rodinného stavu je společně se strukturou žen v reprodukčním věku dle věkových skupin a intenzitou manželské a mimomanželské plodnosti jedním ze tří hlavních demografických vlivů, které ovlivňují vývoj podílu dětí narozených mimo manželství (Kuprová 2015, s. 37). Nejvíce podíl dětí narozených mimo manželství ovlivňuje právě změna ve struktuře žen dle rodinného stavu (Rychtaříková 2013). Obecně mají evropské státy (usuzováno z údajů pro Českou republiku a Francii) vyšší intenzity plodnosti vdaných žen, zatímco nevdané ženy mají úroveň plodnosti nižší (tamtéž). Jiná studie ovšem ukazuje, že vysoký podíl dětí narozených mimo manželství nemusí znamenat nízkou úroveň plodnosti v daném státu, stejně tak jako vysoký podíl rozvedených nebo vysoký podíl nevdaných rovněž nemusí vést k nízké úrovni plodnosti (Sobotka 2008, s. 124-128). V této práci bude v následujících podkapitolách posuzováno pomocí využití dalších vypočtených ukazatelů pro rok 2011, zda mají státy Evropské unie s vysokým podílem vdaných žen vyšší úroveň plodnosti a naopak, zda státy s vysokým podílem nevdaných žen mají nízkou úroveň plodnosti.

Následující graf (Obrázek 9) zobrazuje strukturu rozdělení žen dle rodinného stavu převzatou ze sčítání lidu, které proběhlo v evropských státech v roce 2011. Zobrazeny jsou podíly žen dle jejich rodinného stavu ve věku 15–49 let vztažené k počtu všech žen ve stejném věku. Pro Dánsko nebyla data k dispozici, a proto zde není uvedeno.

Nejvyšší podíl svobodných žen (60 %) a nejnižší podíl vdaných žen (32 %) v reprodukčním věku (15–49 let) je ve Švédsku. Přesně opačně je tomu v Rumunsku, kde je nejnižší podíl svobodných (36 %) a nejvyšší podíl vdaných žen (58 %) ze všech států Evropské unie. Nejvyšší podíl rozvedených žen je v České republice (12 %), zatímco nejméně na Maltě (0,4 %) a Belgie má nejvyšší podíl žen žijících v registrovaném partnerství (4,6 %).

Obrázek 9: Struktura žen ve věku 15–49 let dle rodinného stavu (v %), EU-28, 2011

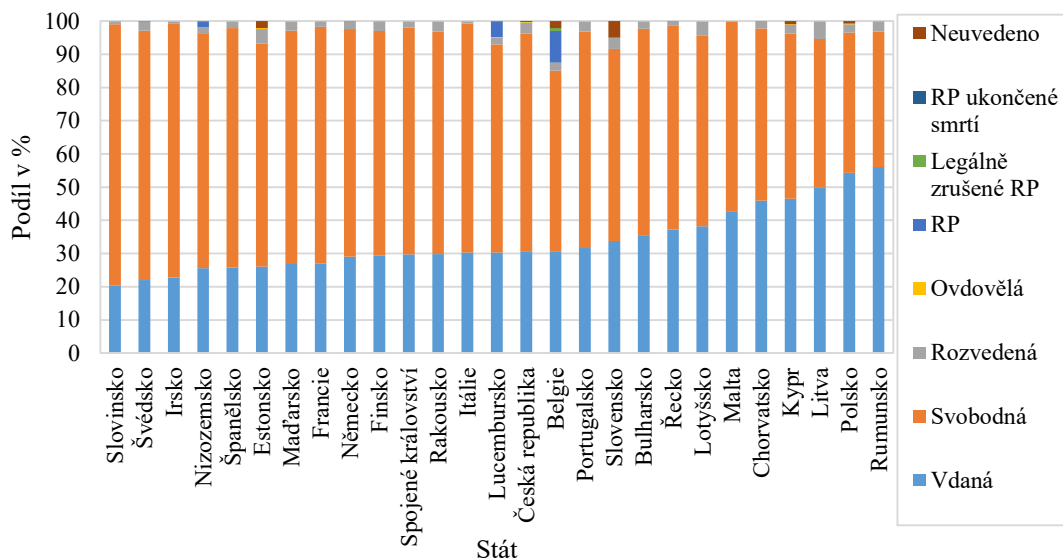
Zdroj: Eurostat 2016, vlastní úprava

Poznámka: Seřazeno vzestupně dle podílu vdaných žen. Pro Dánsko nebyla data dostupná. RP – registrované partnerství.

Z následujících tří grafů (Obrázek 10, Obrázek 11, Obrázek 12) lze vidět, jak se proměňuje struktura žen dle rodinného stavu vzhledem k určité věkové skupině. Ve věku 25–29 let je nejvíce vdaných žen v Rumunsku, kde je vdaných 56 % žen. Dále je nejvyšší podíl vdaných v Polsku (54 %) a Litvě (50 %). Zatímco nejvyšší podíl svobodných žen je ve Slovinsku (79 %), ve Švédsku (75 %) a v Irsku (77 %).

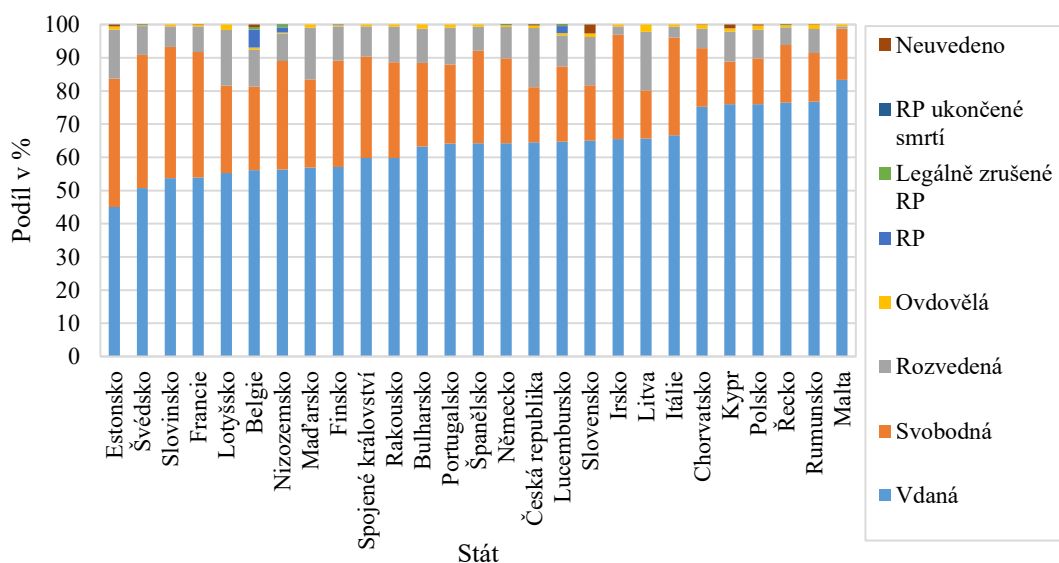
Ve věku 35–39 let je nejvyšší podíl vdaných žen na Maltě (83 %), v Rumunsku (77 %) a v Řecku (76 %). Oproti tomu nejvyšší podíl svobodných žen, přibližně 40 %, je ve Švédsku, ve Slovinsku a v Estonsku. Nejvyšší podíl rozvedených žen je v České republice, Litvě a Lotyšsku (cca 18 %).

Na konci reprodukčního období ve věku 45–49 let je nejvyšší podíl vdaných žen na Maltě (88 %), Kypru (80 %) a v Řecku (79 %). V Estonsku, České republice a Lotyšsku je v tomto věku rozvedena asi čtvrtina žen a nejvyšší podíl svobodných zůstává ve Švédsku (29 %), Finsku (22 %) a Francii (22 %).

Obrázek 10: Struktura žen ve věku 25–29 let dle rodinného stavu (v %), EU-28, 2011

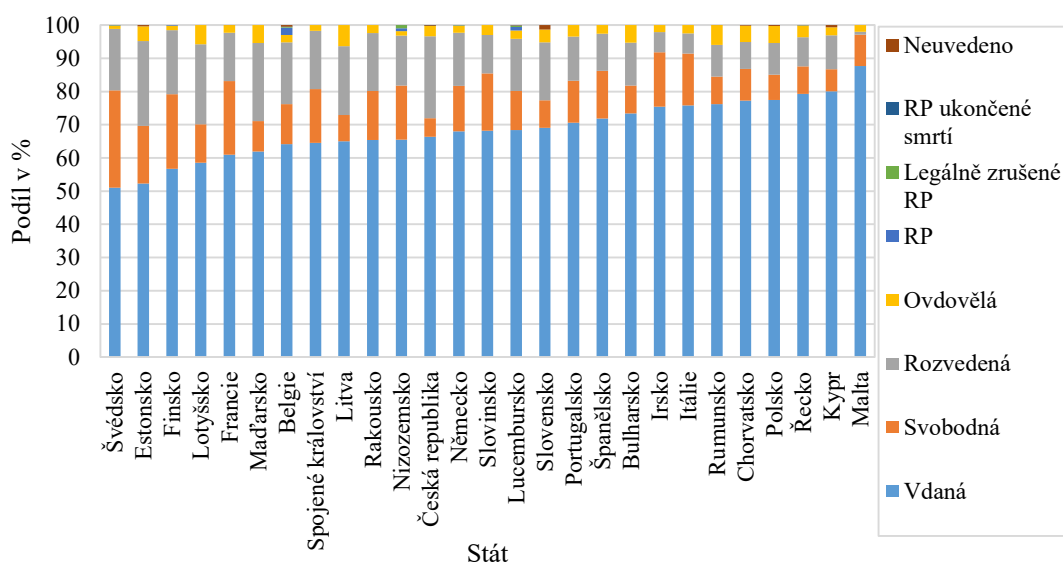
Zdroj: Eurostat 2016, vlastní úprava

Poznámka: Seřazeno vzestupně dle podílu vdaných žen. Pro Dánsko nebyla data dostupná. RP – registrované partnerství.

Obrázek 11: Struktura žen ve věku 35–39 let dle rodinného stavu (v %), EU-28, 2011

Zdroj: Eurostat 2016, vlastní úprava

Poznámka: Seřazeno vzestupně dle podílu vdaných žen. Pro Dánsko nebyla data dostupná. RP – registrované partnerství.

Obrázek 12: Struktura žen ve věku 45–49 let dle rodinného stavu (v %), EU-28, 2011

Zdroj: Eurostat 2016, vlastní úprava

Poznámka: Seřazeno vzestupně dle podílu vdaných žen. Pro Dánsko nebyla data dostupná. RP – registrované partnerství.

Pro nalezení podobností mezi státy Evropské unie byla provedena shluková analýza podílů žen ve věku 15–49 let dle jejich rodinného stavu v roce 2011. Dle dendrogramu (Příloha 9) byly státy rozděleny do čtyř skupin s podobnými charakteristikami a nazvány na základě podobného principu jako v předchozích typologiích (Tabulka 4).

Tabulka 4 Průměrné hodnoty podílů žen (v %) ve věku 15–49 let dle rodinného stavu pro vymezené skupiny států EU-28, 2011

Skupina států	Rodinný stav (průměrná hodnota podílu skupiny v %)						
	Vdaná	Svobodná	Rozvedená	Ovdovělá	RP	Legálně zrušené RP	RP ukončené smrtí
Státy severozápadní Evropy	38,18	55,31	5,92	0,56	0,03	0,00	0,00
Státy střední a východní Evropy	42,67	46,02	9,61	1,25	0,01	0,00	0,00
Státy severní Evropy	41,66	46,83	7,37	0,64	2,61	0,45	0,02
Státy jižní Evropy	53,03	41,55	4,17	1,06	0,00	0,00	0,00

Zdroj: Eurostat 2016, vlastní výpočty

Poznámka: Pro Dánsko nebyla data dostupná. RP – registrované partnerství

Státy severozápadní Evropy – Švédsko, Finsko, Spojené království, Irsko, Francie, Slovensko

Státy střední a východní Evropy – Estonsko, Maďarsko, Lotyšsko, Rakousko, Česká republika, Slovensko, Německo, Bulharsko, Portugalsko, Litva

Státy severní Evropy – Nizozemsko, Belgie, Lucembursko

Státy jižní Evropy – Španělsko, Itálie, Kypr, Chorvatsko, Malta, Polsko, Řecko, Rumunsko

První skupina států nazvaná severozápadní státy (Švédsko, Finsko, Spojené království, Irsko, Francie, Slovensko) se vyznačuje vysokým podílem svobodných žen (55 %) a nízkým podílem žen vdaných (38 %). Státy střední a východní Evropy (Estonsko, Maďarsko, Lotyšsko, Rakousko, Česká republika, Slovensko, Německo, Bulharsko, Portugalsko, Litva) mají nejvyšší podíl rozvedených žen (10 %). Třetí skupina severních států (Nizozemsko, Belgie, Lucembursko) se vyznačuje nejvyšším podílem žen žijících v registrovaném partnerství (3 %) a vyšším podílem

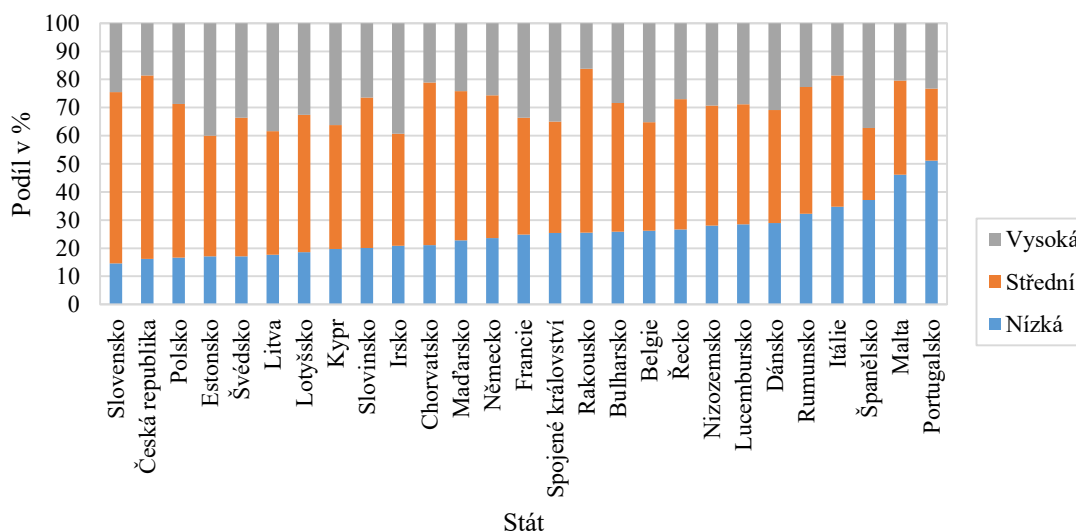
rozvedených (7 %). Poslední skupina států jižní Evropy (Španělsko, Itálie, Kypr, Chorvatsko, Malta, Polsko, Řecko, Rumunsko) má nejvyšší podíl vdaných žen (53 %) a nejnižší podíl svobodných (42 %) i rozvedených (4 %) žen.

6.2 Struktura žen dle vzdělání a věku

Plodnost žen může záviset i na jejich vzdělání, což popisují teorie vysvětlující změny v plodnosti uvedené v kapitole 4. Se zvyšujícím se vzděláním ženy se zvyšuje cena jejího času, což může vést k nižší plodnosti vzdělanějších žen, jelikož tyto ženy se nechtějí vzdát své kariéry nebo zájmů ve prospěch mateřství (Rabušic 2001). Vzdělanější ženy rovněž upřednostňují vyšší kvalitu dítěte, což znamená, že o něj musí kvalitněji pečovat a také například investovat více do rozvoje jeho vzdělání, což může v důsledku vést k preferenci nižšího počtu narozených dětí (tamtéž). Na druhou stranu zde hraje roli i faktor skloubení zaměstnání ženy s péčí o rodinu. Ukazuje se, že v liberálních společnostech, kde je vyrovnaný přístup žen i mužů ke vzdělávání i k péči o rodinu, možná plodnost nikdy neklesne na velmi nízkou úroveň (McDonald 2002).

Při sčítání lidu v roce 2011 byla zjišťována struktura žen v evropských státech vzhledem k jejich nejvyššímu dosaženému vzdělání (Obrázek 13). Pro typologizaci byl vybrán pouze soubor žen ve věku 15–49 let, pro který byly vypočteny podíly dle dokončené úrovně vzdělání vztažené k celkovému počtu žen v této věkové skupině. Do výpočtu podílu nebyly zahrnuty ženy, jejichž vzdělání bylo označeno kategorií neuvedeno nebo nehodí se. Nejvyšší dosažené vzdělání žen bylo agregováno do tří skupin, a to na nízkou, střední a vysokou úroveň vzdělání. Podrobný popis agregace úrovně vzdělání byl uveden v oddílu 2.1.4.

Obrázek 13: Struktura žen ve věku 15–49 let dle dosažené úrovně vzdělání (v %), EU-28, 2011

Zdroj: Eurostat 2016, vlastní úprava

Poznámka: Data pro Finsko nebyla k dispozici. Podíl je počítán bez žen, jejichž kategorie vzdělání byla označena jako neuvedeno nebo nehodí se. Státy jsou seřazeny vzestupně dle podílu žen s nízkou úrovní nejvyššího dosaženého vzdělání.

Nejvyšší podíl žen s nízkou úrovní vzdělání je v Portugalsku (51 %), Maltě (46 %) a Španělsku (37 %). Jedná se tedy spíše o státy jižní Evropy, kde je vyšší podíl žen s nízkou vzdělanostní úrovní v období jejich reprodukčního věku. Oproti tomu nejvyšší podíl žen

s vysokou úrovní vzdělání je ve státech severní Evropy, a to v Estonsku (40 %), Irsku (39 %) a Litvě (38 %). A nakonec státy střední Evropy se vyznačují nejvyšším podílem žen se střední úrovní vzdělání, přičemž nejvyššího podílu dosahují Česká republika (65 %), Slovensko (61 %) a Rakousko (58 %).

Pro nalezení skupin států, které mají podobnou úroveň vzdělání, bylo využito shlukové analýzy, do které jako proměnné vstupovaly pro jednotlivé státy podíly žen vymezených úrovní vzdělání. Pomocí dendrogramu (Příloha 10) byly stanoveny tři skupiny států (Tabulka 5).

Státy převážně střední a východní Evropy (Česká republika, Chorvatsko, Maďarsko, Německo, Polsko, Rakousko, Slovensko, Slovinsko) představují první skupinu zemí. Více než polovina žen zde má střední úroveň vzdělání a téměř srovnatelně přibližně jedna pětina žen má nízkou a vysokou úroveň vzdělání. V poměrně široké skupině států převážně severní a západní Evropy (Belgie, Bulharsko, Dánsko, Estonsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Nizozemsko, Rumunsko, Řecko, Švédsko, Spojené království) je vysoký podíl žen s vysokou úrovní vzdělání, a to přibližně 32 %. A poslední skupina států jižní Evropy (Malta, Portugalsko, Španělsko) se vyznačuje nejvyšším podílem žen s nízkou úrovní vzdělání (téměř 45 %).

Tabulka 5: Průměrné hodnoty podílu žen ve věku 15–49 let dle úrovně vzdělání pro vymezené skupiny států (v %), EU-28, 2011

Skupina států	Nejvyšší dosažená úroveň vzdělání (průměrná hodnota podílu skupiny v %)		
	Nízká	Střední	Vysoká
Státy střední a východní Evropy	20,1	56,8	23,1
Státy severní a západní Evropy	24,5	43,6	31,8
Státy jižní Evropy	44,8	28,3	27,0

Zdroj: Eurostat 2016, vlastní výpočty

Poznámka: Data pro Finsko nebyla k dispozici. Podíl je počítán bez žen, jejichž kategorie vzdělání byla označena jako neuvedeno nebo nehodí se. Agregace úrovní vzdělání je popsána v oddílu 2.1.4.

Státy střední a východní Evropy – Česká republika, Chorvatsko, Maďarsko, Německo, Polsko, Rakousko, Slovensko, Slovinsko

Státy severní a západní Evropy – Belgie, Bulharsko, Dánsko, Estonsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Nizozemsko, Rumunsko, Řecko, Švédsko, Spojené království

Státy jižní Evropy – Malta, Portugalsko, Španělsko

6.3 Analýza demografických ukazatelů plodnosti

Pro analytickou část této práce zaměřenou na rok 2011 byly vybrány demografické ukazatele⁴ úhrnná plodnost dle pořadí narození dítěte, úhrnná plodnost dle rodinného stavu, průměrný věk matky při narození dítěte dle pořadí narození dítěte a průměrný věk matky při narození dítěte dle rodinného stavu. Dále budou v textu pro uvedené ukazatele používány následující zkratky:

úp1 – úhrnná plodnost – děti prvního pořadí,

úp2 – úhrnná plodnost – děti druhého pořadí,

úp3 – úhrnná plodnost – děti třetího pořadí,

úp4 – úhrnná plodnost – děti čtvrtého a vyššího pořadí,

⁴ Výpočet ukazatelů byl definován v oddílu 2.1.7. V práci bude dále označována ${}^i\acute{u}p$ (úhrnná plodnost v roce r dle specifikace i) jako ${}^i\acute{u}p_i$ a ${}^i\acute{u}v$ (průměrný věk matky při narození dítěte v roce r dle specifikace i) jako ${}^i\acute{u}v_i$.

- v1 – průměrný věk matky při narození dítěte prvního pořadí,
- v2 – průměrný věk matky při narození dítěte druhého pořadí,
- v3 – průměrný věk matky při narození dítěte třetího pořadí,
- v4 – průměrný věk matky při narození dítěte čtvrtého a vyššího pořadí,
- úpM – úhrnná plodnost – děti narozené v manželství,
- úpN – úhrnná plodnost – děti narozené mimo manželství,
- vM – průměrný věk matky při narození dítěte, které se narodilo v manželství,
- vN – průměrný věk matky při narození dítěte, které se narodilo mimo manželství.

Pro získání obecné představy, jakých hodnot nabývají zvolené ukazatele, byly vypočteny jejich průměrné hodnoty za 28 států Evropské unie v roce 2011⁵ (Tabulka 6, Příloha 11). Nejvyšší hodnoty úhrnné plodnosti nabývá ukazatel úhrnné plodnosti prvního pořadí oproti ostatním pořadím a úhrnné plodnosti pro děti narozené v manželství vzhledem dětem narozeným mimo manželství. Průměrný věk matky při narození prvního dítěte má téměř srovnatelnou hodnotu s průměrným věkem matky dítěte narozeného mimo manželství. Podobných hodnot dosahuje i průměrný věk matky při narození druhého dítěte ve srovnání s průměrným věkem matky dítěte narozeného v manželství. Tento fakt by mohlo být možné zdůvodnit tím, že ženy vstupují do manželství ve vyšším věku a mají více dětí, než nevdané ženy, které se spíše omezí na jedno dítě.

Tabulka 6: Úhrnná plodnost a průměrný věk matky při narození dítěte podle pořadí narozeného dítěte a rodinného stavu matky při narození dítěte, EU-28, 2011

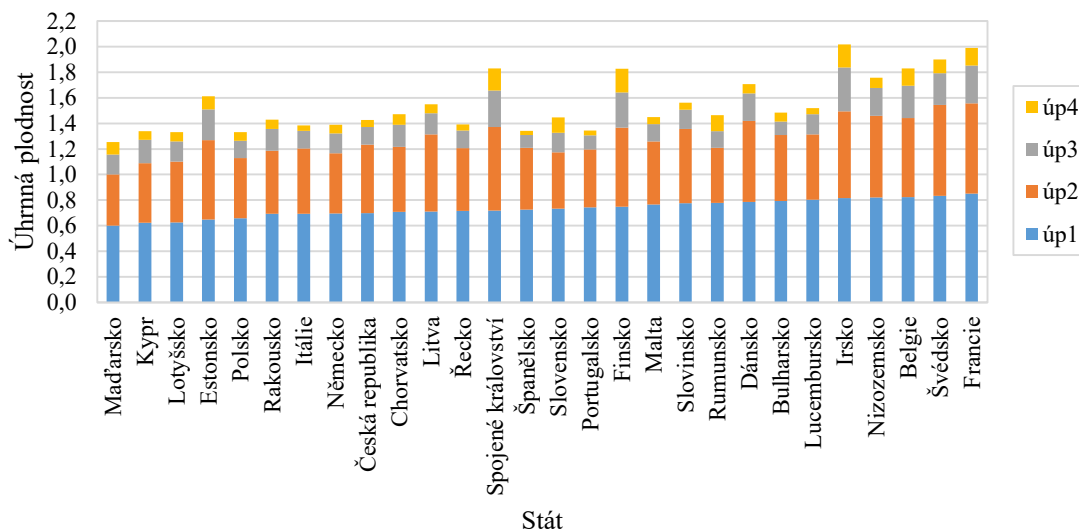
Statistické ukazatele	Demografické ukazatele											
	úp1	úp2	úp3	úp4	v1	v2	v3	v4	úpM	úpN	vM	vN
Průměr	0,74	0,54	0,18	0,09	28,13	30,82	32,44	33,87	0,94	0,61	30,93	28,08
Minimum	0,60	0,40	0,10	0,03	25,70	28,06	28,45	29,99	0,64	0,11	28,62	24,06
Maximum	0,85	0,71	0,34	0,18	30,62	32,78	34,00	35,37	1,31	1,13	33,47	30,33

Zdroj: Eurostat 2016, Human Fertility Database 2016, vlastní výpočty

Poznámka: V oddílu 2.1.7 je uvedeno, pro které země byla data za rok 2011 nahrazena jiným dostupným rokem. Použité zkratky: úp1 – úhrnná plodnost – děti prvního pořadí, úp2 – úhrnná plodnost – děti druhého pořadí, úp3 – úhrnná plodnost – děti třetího pořadí, úp4 – úhrnná plodnost – děti čtvrtého a vyššího pořadí, v1 – průměrný věk matky při narození dítěte prvního pořadí, v2 – průměrný věk matky při narození dítěte druhého pořadí, v3 – průměrný věk matky při narození dítěte třetího pořadí, v4 – průměrný věk matky při narození dítěte čtvrtého a vyššího pořadí, úpM – úhrnná plodnost – děti narozené v manželství, úpN – úhrnná plodnost – děti narozené mimo manželství, vM – průměrný věk matky při narození dítěte, které se narodilo v manželství, vN – průměrný věk matky při narození dítěte, které se narodilo mimo manželství.

Absolutní hodnoty úhrnné plodnosti dle pořadí a jejich celkový součet udává informaci o úrovni plodnosti daného státu v roce 2011 (Obrázek 14). Nejvyšší úhrnnou plodnost má Irsko, Francie, Spojené království a Švédsko, zatímco nejnižší úhrnnou plodnost má Maďarsko, Lotyšsko, Polsko a Španělsko, což se odráží i v absolutních hodnotách úhrnné plodnosti dle pořadí narozeného dítěte. Irsko, Finsko, Spojené království a Francie mají nejvyšší úhrnnou plodnost třetího a vyššího pořadí. Nejnižší úhrnná plodnost třetího a vyššího pořadí je ve Španělsku, Portugalsku, Bulharsku a Itálii. Nejvyšší úhrnnou plodnost druhého pořadí má Švédsko, Francie, Irsko a Spojené království, oproti tomu nejnižší je v Maďarsku, Rumunsku, Slovensku a Portugalsku. Úhrnná plodnost prvního pořadí je rovněž podobná, tedy nejnižší hodnotu má Maďarsko, Kypr, Lotyšsko a Estonsko, zatímco nejvyšší Francie, Švédsko, Belgie a Nizozemsko.

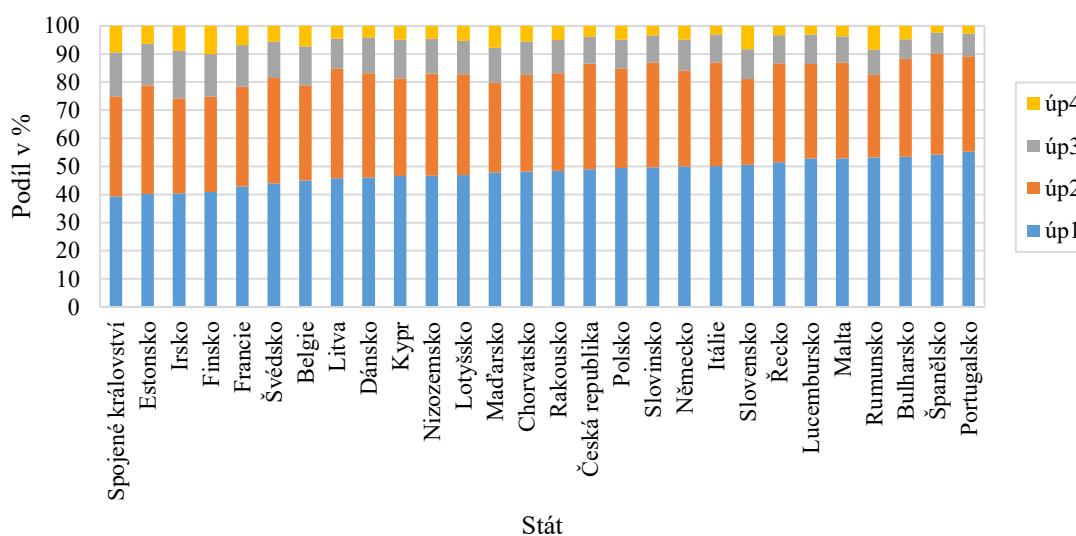
⁵ Data za rok 2011 nebyla dostupná pro všechny státy, proto byl u některých států pro výpočet zvolen nejbližší rok, za který data byla k dispozici. Podrobnější specifikace vybraných roků a států je popsána v oddílu 2.1.7.

Obrázek 14: Úhrnná plodnost dle pořadí narozeného dítěte, EU-28, 2011

Zdroj: Eurostat 2016, Human Fertility Database 2016, vlastní výpočty

Poznámka: V oddílu 2.1.7 je uvedeno, pro které země byla data za rok 2011 nahrazena jiným dostupným rokem. Státy jsou řazeny vzestupně dle úp1.

Použité zkratky: úp1 – úhrnná plodnost – děti prvního pořadí, úp2 – úhrnná plodnost – děti druhého pořadí, úp3 – úhrnná plodnost – děti třetího pořadí, úp4 – úhrnná plodnost – děti čtvrtého a vyššího pořadí

Obrázek 15: Struktura úhrnné plodnosti dle pořadí narozeného dítěte, EU-28, 2011

Zdroj: Eurostat 2016, Human Fertility Database 2016, vlastní výpočty

Poznámka: V kapitole 2.1.7 je uvedeno, pro které země byla data za rok 2011 nahrazena jiným dostupným rokem. Státy jsou řazeny vzestupně dle úp1.

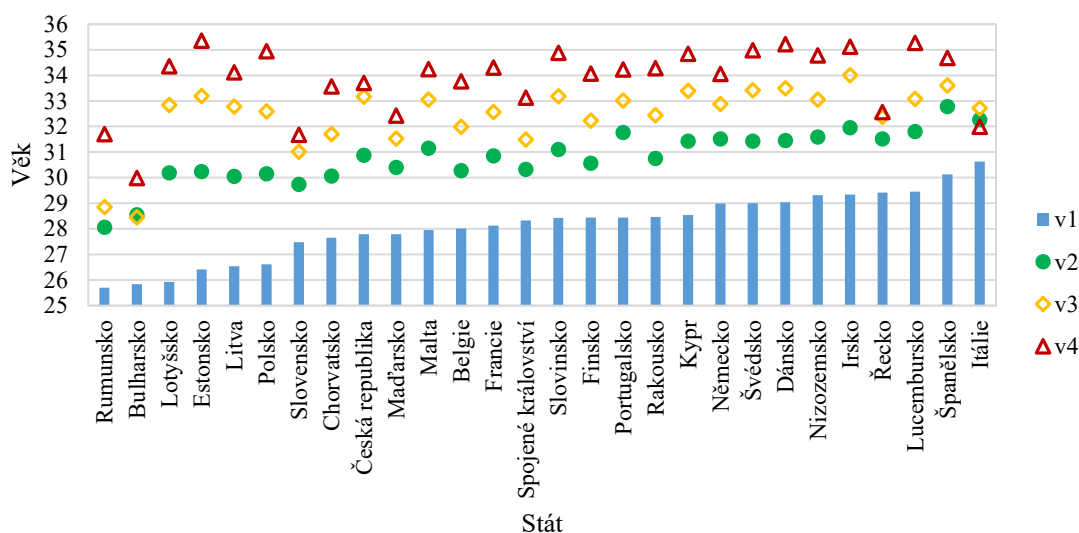
Použité zkratky: úp1 – úhrnná plodnost – děti prvního pořadí, úp2 – úhrnná plodnost – děti druhého pořadí, úp3 – úhrnná plodnost – děti třetího pořadí, úp4 – úhrnná plodnost – děti čtvrtého a vyššího pořadí

Absolutní hodnoty úhrnné plodnosti pomáhají utvořit představu o úrovni plodnosti v konkrétní zemi, nicméně struktura úhrnné plodnosti dle pořadí narozeného dítěte lépe ilustruje skutečné rozložení úhrnné plodnosti dle pořadí narozeného dítěte. Z obrázku 15 lze vyčíst, zda se na úrovni úhrnné plodnosti podílí více děti narozené prvního, druhého nebo třetího a vyššího pořadí. Nejvyšší podíl má úp1 v Portugalsku (55 %), Španělsku (54 %) a Bulharsku (53 %). Podíl úp2 je nejvyšší a představuje téměř 40 % v Litvě, Estonsku a České republice. Nejvyšší podíl úp3

a úp4 je v Irsku (úp3=17 %, úp4=9 %), Spojeném království (úp3=16 %, úp4=9 %) a Finsku (úp3=15 %, úp4=10 %).

Pro posouzení, zda ženy odsouvají porod prvního dítěte do vyššího věku, slouží ukazatel průměrného věku matky při narození prvního dítěte (Obrázek 16). V nejmladším věku rodí ženy svoje první děti v Rumunsku (25,7 let) a Bulharsku (25,8 let), zatímco nejstarší jsou v Itálii (30,6 let) a ve Španělsku (30,1 let). Nejnížší průměrný věk při narození dítěte druhého, třetího nebo čtvrtého a vyššího pořadí mají matky v Rumunsku, Bulharsku a na Slovensku. Nejvyšší v2 mají ženy v Irsku, Itálii a ve Španělsku. V Irsku, Španělsku a Dánsku mají ženy nejvyšší v3 a v Estonsku, Lucembursku a Dánsku dosahují ženy nejvyššího v4. Dalo by se očekávat, že průměrný věk matky při narození dítěte bude se zvyšujícím se pořadím dítěte narůstat. Nicméně v datech lze nalézt dvě výjimky. Itálie má nižší v4 než v2 a Bulharsko má nepatrně nižší v3 než v2.

Obrázek 16: Průměrný věk matky dle pořadí narozeného dítěte, EU-28, 2011

Zdroj: Eurostat 2016, Human Fertility Database 2016, vlastní výpočty

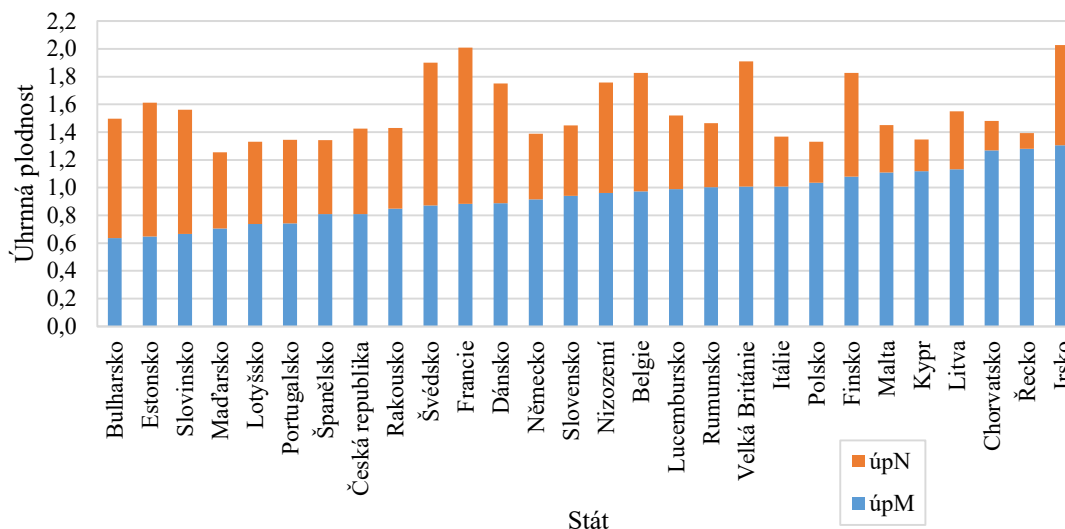
Poznámka: V oddílu 2.1.7 je uvedeno, pro které země byla data za rok 2011 nahrazena jiným dostupným rokem. Státy jsou seřazeny dle průměrného věku matky při narození prvního dítěte.

Použité zkratky: v1 – průměrný věk matky při narození dítěte prvního pořadí, v2 – průměrný věk matky při narození dítěte druhého pořadí, v3 – průměrný věk matky při narození dítěte třetího pořadí, v4 – průměrný věk matky při narození dítěte čtvrtého a vyššího pořadí

Při zaměření pozornosti na úhrnnou plodnost dle rodinného stavu (Obrázek 17), mají dle absolutních čísel úhrnné plodnosti nejnížší úpM Bulharsko, Estonsko a Slovinsko, zatímco nejvyšších hodnot úpM dosahují Irsko, Řecko a Chorvatsko. Nejvyšší hodnotu úpN mají Francie, Švédsko, Estonsko a nejnížší Řecko, Chorvatsko a Kypr.

Opět bude ale vhodnější zaměřit se na strukturu úhrnné plodnosti dle rodinného stavu (Obrázek 18), která udává informaci, zda je úhrnná plodnost daného státu tvořena z větší části dětmi narozenými v manželství nebo mimo manželství. Nejvyšší podíl úpM je v Řecku (92 %), Chorvatsku (86 %) a Kypru (83 %), zatímco nejnížší podíl úpM, a zároveň tedy nejvyšší podíl úpN, je v Estonsku (40 %), Bulharsku (43 %) a Slovinsku (43 %).

Obrázek 17: Úhrnná plodnost dle rodinného stavu, EU-28, 2011

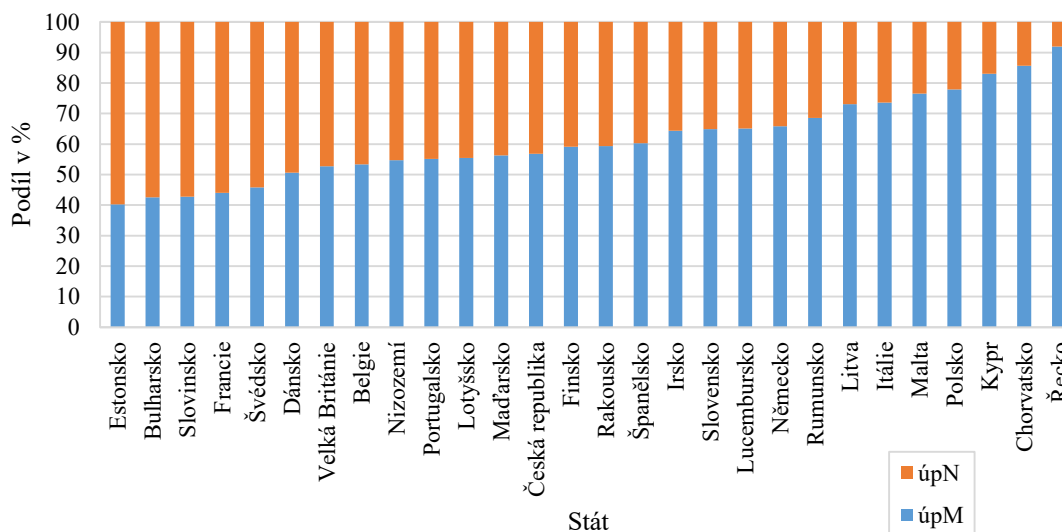

Zdroj: Eurostat 2016, vlastní výpočty

Poznámka: V oddílu 2.1.7 je uvedeno, pro které země byla data za rok 2011 nahrazena jiným dostupným rokem. Státy jsou seřazeny podle hodnoty úpM.

Použité zkratky: úpM – úhrnná plodnost – děti narozené v manželství, úpN – úhrnná plodnost – děti narozené mimo manželství

Obrázek 18: Struktura úhrnné plodnosti dle rodinného stavu, EU-28, 2011

Zdroj: Eurostat 2016, vlastní výpočty

Poznámka: V kapitole 2.1.7 je uvedeno, pro které země byla data za rok 2011 nahrazena jiným dostupným rokem. Použité zkratky: úpM – úhrnná plodnost – děti narozené v manželství, úpN – úhrnná plodnost – děti narozené mimo manželství

Pro nalezení skupin států, které mají podobnou úroveň výše vypočtených ukazatelů, bylo využito shlukové analýzy. Pomocí dendrogramu (Příloha 12) bylo vymezeno šest skupin: Státy severozápadní Evropy (Belgie, Estonsko, Finsko, Francie, Spojené království), státy jihovýchodní Evropy (Bulharsko, Rumunsko), státy jihozápadní Evropy (Česká republika, Itálie, Lucembursko, Německo, Portugalsko, Rakousko, Slovinsko, Španělsko), státy severní Evropy (Dánsko, Nizozemsko, Švédsko), státy středovýchodní Evropy (Chorvatsko, Kypr, Litva,

Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Řecko, Slovensko) a Irsko. Průměrné hodnoty ukazatelů pro tyto skupiny států jsou zobrazeny v tabulce 7.

Průměrná hodnota úhrnné plodnosti je nižší než 1,5 živě narozeného dítěte na jednu ženu ve skupině zemí středovýchodní, jihozápadní a jihovýchodní Evropy, zatímco Irsko, státy severozápadní a severní Evropy mají průměrnou hodnotu úhrnné plodnosti vyšší než 1,8. Nejvyšší úpM má Irsko a středovýchodní státy. ÚpM v nich dosahuje hodnoty vyšší než jedno živě narozené dítě v manželství na jednu ženu a zároveň středovýchodní státy mají nejnížší úpN. Zato nejvyšší úpN mají severní a severozápadní státy. Nejnížší průměrný věk při narození dítěte mají ženy v jihovýchodních státech, a to dle rodinného stavu, tak i dle pořadí narozeného dítěte, zatímco nejvyšší průměrný věk je v Irsku a severních státech.

Tabulka 7: Průměrné hodnoty úhrnné plodnosti a průměrného věku matky při narození dítěte dle pořadí narození dítěte a rodinného stavu, skupiny států, EU-28, 2011

Skupina států	Demografické ukazatele (průměrná hodnota skupiny států)											
	úp1	úp2	úp3	úp4	v1	v2	v3	v4	úpM	úpN	vM	vN
Státy severozápadní Evropy	0,78	0,65	0,26	0,13	28,44	30,97	32,83	34,53	0,92	0,89	31,53	28,99
Státy jihovýchodní Evropy	0,79	0,47	0,12	0,10	25,77	28,31	28,66	30,84	0,82	0,66	28,95	24,83
Státy jihozápadní Evropy	0,73	0,51	0,14	0,05	29,04	31,61	33,02	34,14	0,85	0,57	31,48	29,08
Státy severní Evropy	0,81	0,66	0,23	0,09	29,11	31,49	33,32	35,00	0,91	0,90	31,59	29,99
Státy středovýchodní Evropy	0,68	0,48	0,16	0,08	27,54	30,52	32,37	33,64	1,04	0,36	30,28	27,02
Irsko	0,81	0,68	0,34	0,18	29,34	31,96	34,00	35,13	1,31	0,72	33,47	28,02

Zdroj: Eurostat 2016, Human Fertility Database 2016, vlastní výpočty

Poznámka: V oddílu 2.1.7 je uvedeno, pro které země byla data za rok 2011 nahrazena jiným dostupným rokem.

Státy severozápadní Evropy – Belgie, Estonsko, Finsko, Francie, Spojené království

Státy jihovýchodní Evropy – Bulharsko, Rumunsko

Státy jihozápadní Evropy – Česká republika, Itálie, Lucembursko, Německo, Portugalsko, Rakousko, Slovinsko, Španělsko

Státy severní Evropy – Dánsko, Nizozemsko, Švédsko

Státy středovýchodní Evropy – Chorvatsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Řecko, Slovensko

Použité zkratky: úp1 – úhrnná plodnost – děti prvního pořadí, úp2 – úhrnná plodnost – děti druhého pořadí, úp3 – úhrnná plodnost – děti třetího pořadí, úp4 – úhrnná plodnost – děti čtvrtého a vyššího pořadí, v1 – průměrný věk matky při narození dítěte prvního pořadí, v2 – průměrný věk matky při narození dítěte druhého pořadí, v3 – průměrný věk matky při narození dítěte třetího pořadí, v4 – průměrný věk matky při narození dítěte čtvrtého a vyššího pořadí, úpM – úhrnná plodnost – děti narozené v manželství, úpN – úhrnná plodnost – děti narozené mimo manželství, vM – průměrný věk matky při narození dítěte, které se narodilo v manželství, vN – průměrný věk matky při narození dítěte, které se narodilo mimo manželství.

Strukturu úhrnné plodnosti dle pořadí narozeného dítěte a rodinného stavu zobrazuje tabulka 8. Nejvyšší podíl úp3 a úp4 má Irsko a státy severozápadní Evropy, zato nejnížší podíl mají státy jihozápadní a jihovýchodní Evropy. Podíl úp2 je pro všechny skupiny zemí podobný. Nejnížší podíl úp1 má Irsko a státy severozápadní Evropy, zatímco státy jihovýchodní a jihozápadní Evropy mají tento podíl nejvyšší. Nejvyšší podíl úpM mají státy středovýchodní Evropy, zatímco nejvyšší podíl úpN mají státy severní Evropy.

Tabulka 8: Struktura průměrných hodnot úhrnné plodnosti dle pořadí narození dítěte a rodinného stavu, skupiny států, EU-28, 2011

Skupina států	Struktura demografických ukazatelů (v %)					
	úp1	úp2	úp3	úp4	úpM	úpN
Státy severozápadní Evropy	43	36	14	7	51	49
Státy jihovýchodní Evropy	53	32	8	7	55	45
Státy jihozápadní Evropy	51	36	10	3	60	40
Státy severní Evropy	45	37	13	5	50	50
Státy středovýchodní Evropy	49	34	11	6	74	26
Irsko	40	34	17	9	65	35

Zdroj: Eurostat 2016, Human Fertility Database 2016, vlastní výpočty

Poznámka: V oddílu 2.1.7 je uvedeno, pro které země byla data za rok 2011 nahrazena jiným dostupným rokem.

Státy severozápadní Evropy – Belgie, Estonsko, Finsko, Francie, Spojené království

Státy jihovýchodní Evropy – Bulharsko, Rumunsko

Státy jihozápadní Evropy – Česká republika, Itálie, Lucembursko, Německo, Portugalsko, Rakousko, Slovinsko, Španělsko

Státy severní Evropy – Dánsko, Nizozemsko, Švédsko

Státy středovýchodní Evropy – Chorvatsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Řecko, Slovensko

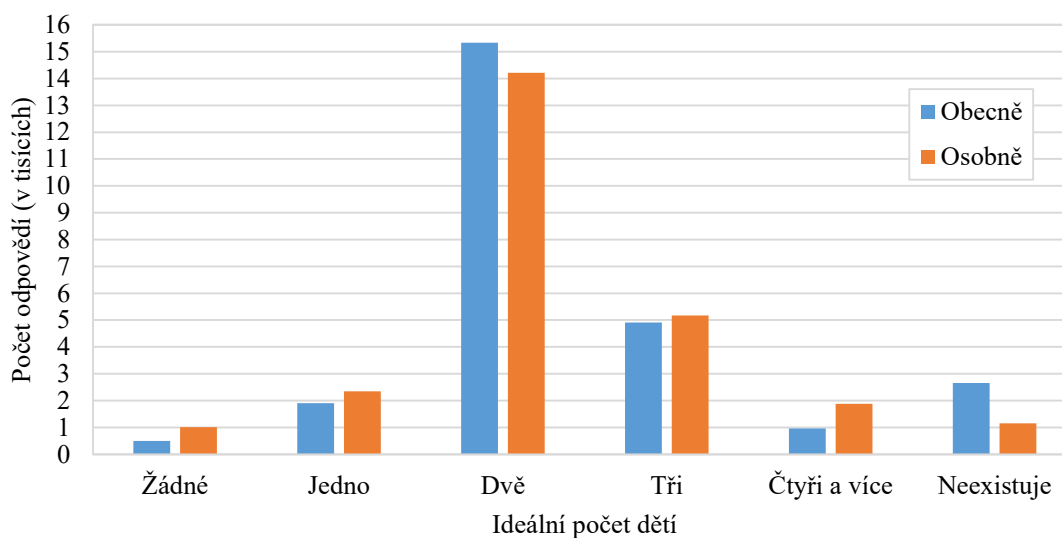
Použité zkratky: úp1 – úhrnná plodnost – děti prvního pořadí, úp2 – úhrnná plodnost – děti druhého pořadí, úp3 – úhrnná plodnost – děti třetího pořadí, úp4 – úhrnná plodnost – děti čtvrtého a vyššího pořadí, úpM – úhrnná plodnost – děti narozené v manželství, úpN – úhrnná plodnost – děti narozené mimo manželství

6.4 Sociodemografické charakteristiky respondentů průzkumu Eurobarometr 75.4 ve vztahu k jejich názoru na ideální počet dětí v rodině

V předchozích podkapitolách byla úroveň plodnosti států Evropské unie popsána a analyzována na základě demografických ukazatelů. Nyní se práce zaměří na analýzu dat průzkumu postojů populace Evropské unie k plánování rodiny Eurobarometr 75.4⁶, který byl proveden v roce 2011 (European Commission 2014). Výsledky analýzy průzkumu budou v závěru práce porovnány s výsledky analýzy plodnosti. V roce 2011 ještě nebylo Chorvatsko členem Evropské unie, a proto je následující analýza zpracována pouze pro tehdejších 27 členských zemí, jelikož v Chorvatsku nebyl tento průzkum proveden.

Na otázky „Jaký je podle Vás obecně ideální počet dětí v rodině?“ a „A co se týče Vás osobně, jaký je ideální počet dětí, které jste chtěl(a) nebo byste chtěl(a) mít?“ zvolila odpověď dvě děti více než polovina respondentů (Obrázek 19). Dvě děti za obecný ideál považuje 57 % a za osobní ideál 53 %. Větší rodinu, tedy tři a více dětí, považuje za obecný ideál 22 % a za osobní ideál 26 %. Jednoho dítěte je ideální obecně pro 7 % a osobně pro 9 %. Rodinu bez dětí považují obecně za ideální 2 % a osobně pak 4 %. Podle 10 % respondentů neexistuje ideální počet dětí v rodině obecně a tento počet podle nich závisí na okolnostech a 4 % respondentů si totéž myslí o ideálním počtu dětí osobně.

⁶ Podrobněji je průzkum popsán v metodické části práce v podkapitole 2.2.

Obrázek 19: Počet odpovědí respondentů na otázku ideálního počtu dětí v rodině obecně a osobně, EU-27, 2011

Zdroj: European Commission 2014, vlastní úprava

Z tabulky 9 jednoznačně vyplývá, že respondenti nejvíce preferují dvoudětný model rodiny bez ohledu na jejich sociodemografické charakteristiky. Proto bylo dále zjišťováno, zda se liší sociodemografické charakteristiky respondentů v rámci konkrétní odpovědi ohledně ideálního počtu dětí (Tabulka 10). Pro ideální počet dětí obecně jsou podíly v odpovědích mužů i žen poměrně vyrovnané. Zatímco u ideálního počtu dětí osobně je již vidět diferenciace, kdy více mužů než žen odpovědělo, že považují za ideální bezdětnou rodinu nebo podle nich neexistuje ideální počet dětí. Zatímco více než čtyři děti považuje osobně za ideální z respondentů, kteří takto odpověděli, více žen než mužů.

Věkové kategorie 15–24 let a 65 a více let nejvíce odpovídají v kategorii čtyř dětí u ideálního počtu dětí obecně, zatímco osobně je tento podíl pro nejnižší věkovou kategorii nižší a spíše vyšší je ve prospěch nejstarší věkové kategorie. Nejstarší věková skupina 65 a více let nejčastěji volí osobní i obecný ideál dvou a více dětí v rodině. Jedno dítě v rodině považují jako ideální nejčastěji respondenti ve věku 25–44 let a to jak obecně, tak osobně. Bezdětnou rodinu ze všech věkových skupin nejčastěji preferují respondenti ve věku 35–44 let opět obecně i osobně.

Téměř polovina respondentů, kteří osobně považují za ideální bezdětnou rodinu, je svobodných (nežijících s partnerem). Respondenti s vyšším vzděláním preferují častěji tři děti jako ideální počet dětí v rodině oproti ostatním kategoriím vzdělání a nejméně respondentů s vyšším vzděláním považuje za ideální bezdětnou rodinu.

Tabulka 9: Kontingenční tabulka vztahu sociodemografických proměnných a ideálního počtu dětí, řádková procenta, EU-27, 2011

Sociodemografické proměnné		Ideální počet dětí – obecně (podíl odpovědí v %)						Ideální počet dětí – osobně (podíl odpovědí v %)					
		Žádné	Jedno	Dvě	Tři	Čtyři a více	Neexistuje	Žádné	Jedno	Dvě	Tři	Čtyři a více	Neexistuje
Pohlaví	Muž	1,9	7,1	59,5	18,3	3,4	9,7	4,6	8,8	56,5	19,2	6	4,9
	Žena	1,8	7,4	57,4	19,1	3,9	10,5	3,3	9,3	53,9	20,8	8,5	4,1
Věková skupina	15 - 24 let	1,9	6,1	55,6	21,5	5	10	4,5	8,7	55,1	19,9	5,4	6,3
	25 - 34 let	2,1	10,1	58,3	16,4	3,3	9,8	4,5	12,1	56,5	17,6	4,7	4,7
	35 - 44 let	2,4	9,8	59,4	15,4	3,2	9,9	4,5	12,1	56,1	17,4	6,2	3,5
	45 - 54 let	1,6	7,6	59,1	17,5	3,5	10,7	4,6	8,6	53,9	20,9	8,1	4
	55 - 64 let	1,8	6,1	59,8	19,2	2,8	10,3	3,6	7	55,1	21,8	8,6	3,9
	65 let a více	1,5	4,3	58	22	4,1	10,1	2,3	6,4	54,3	22,4	9,8	4,8
Rodinný stav	Ženatý/vdaná	1,6	7,3	59,6	18,6	3,7	9,1	2	8,3	56,7	21,3	8	3,6
	Svobodný/á žijící s partnerem	2,5	7,8	59,5	17,5	2,8	9,9	6,2	10,3	57,2	17	5,4	4,1
	Svobodný/á	2,4	7	56,7	18,1	3,7	12,1	9,1	10,1	52,7	16,7	4,8	6,6
	Rozvedený/á nebo odloučený/á	2,1	10,1	57	16,7	3	11,1	2,6	13,3	50,8	20,3	8,6	4,3
	Vdovec/vdova	1,4	4,9	55,1	23,4	4,4	10,8	2,3	6,8	52,2	23,6	10,1	5,1
	Jiný	0,3	7,7	56,6	21,2	4,8	9,3	3,7	12,2	50,3	20,4	4,1	9,2
Vzdělání	Nižší	2,3	7,7	58,6	18,1	4,6	8,7	3,8	8,9	53,8	20	8,6	4,9
	Střední	1,9	7,7	59,1	18,2	3,2	9,9	4,3	9,5	56,7	18,9	6,4	4,1
	Vyšší	1,3	5,3	57	20,5	3,3	12,5	3,6	8,3	53,6	22,5	7,3	4,6

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočty

Poznámka: Barevná škála zelená-žlutá-červená označuje, jak každá hodnota v tabulce zapadá do dané oblasti. Červená barva značí nízký podíl odpovědí respondentů, zelená barva označuje vysoký podíl odpovědí respondentů.

Tabulka 10: Kontingenční tabulka vztahu sociodemografických proměnných a ideálního počtu dětí, sloupcová procenta, EU-27, 2011

Sociodemografické proměnné		Ideální počet dětí – obecně (podíl odpovědí v %)						Ideální počet dětí – osobně (podíl odpovědí v %)					
		Žádné	Jedno	Dvě	Tři	Čtyři a více	Neexistuje	Žádné	Jedno	Dvě	Tři	Čtyři a více	Neexistuje
Pohlaví	Muž	49,7	47,1	49,0	47,0	45,3	46,3	56,0	46,5	49,1	45,8	39,5	52,2
	Žena	50,3	52,9	51,0	53,0	54,7	53,7	44,0	53,5	50,9	54,2	60,5	47,8
Věková skupina	15 - 24 let	14,2	11,9	13,5	16,2	19,3	13,9	15,9	13,1	13,7	13,7	10,3	19,3
	25 - 34 let	18,1	22,6	16,2	14,2	14,8	15,6	18,4	21,4	16,5	14,1	10,5	16,8
	35 - 44 let	22,3	23,3	17,6	14,2	15,1	16,9	20,0	23,2	17,7	15,1	14,9	13,7
	45 - 54 let	14,8	17,8	17,2	15,9	16,3	18,1	19,9	16,3	16,8	17,8	19,0	15,1
	55 - 64 let	14,0	12,1	14,8	14,9	11,3	14,7	13,5	11,3	14,6	15,8	17,3	12,5
	65 let a více	16,6	12,3	20,7	24,5	23,3	20,7	12,2	14,8	20,7	23,4	28,1	22,6
Rodinný stav	Ženatý/vdaná	46,7	53,4	54,3	52,9	54,5	48,1	27,2	49,1	55,3	57,1	59,4	43,1
	Svobodný/á žijící s partnerem	13,4	11,0	10,4	9,6	7,8	10,0	16,0	11,5	10,6	8,6	7,5	9,3
	Svobodný/á	26,8	20,1	20,3	20,3	21,0	25,2	46,7	22,4	19,4	16,9	13,5	29,8
	Rozvedený/á nebo odloučený/á	6,9	8,6	6,0	5,5	5,1	6,7	4,1	9,1	5,7	6,3	7,3	6,0
	Vdovec/vdova	6,1	5,6	7,8	10,4	10,0	8,9	4,8	6,3	8,0	9,9	11,6	9,5
	Jiný	0,2	1,3	1,1	1,3	1,6	1,1	1,1	1,5	1,0	1,2	0,6	2,3
	Vzdělání	Nižší	39,5	34,3	32,1	31,0	39,7	27,5	30,4	31,1	31,1	31,8	37,6
Střední	45,5	49,7	46,9	45,3	40,9	45,7	49,9	48,9	47,8	43,9	40,7	43,0	
Vyšší	15,0	16,0	21,0	23,7	19,4	26,7	19,7	20,0	21,1	24,3	21,8	22,2	

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočty

Poznámka: Barevná škála zelená-žlutá-červená označuje, jak každá hodnota v tabulce zapadá do dané oblasti. Červená barva značí nízký podíl odpovědí respondentů, zelená barva označuje vysoký podíl odpovědí respondentů.

Tabulka 11: Struktura respondentů průzkumu Eurobarometr 75.4 (v %), EU-27, 2011

Proměnná		Stát Evropské unie (struktura respondentů v %)																										
		Belgie	Bulharsko	Česká republika	Dánsko	Estonsko	Finsko	Francie	Irsko	Itálie	Kypr	Litva	Lotyšsko	Lucembursko	Maďarsko	Malta	Německo	Nizozemsko	Polsko	Portugalsko	Rakousko	Rumunsko	Řecko	Slovensko	Slovinsko	Spojené království	Španělsko	Švédsko
Pohlaví	Muž	49	48	49	49	44	49	48	49	48	49	46	46	50	47	50	49	49	48	48	49	48	49	48	49	49	49	49
	Žena	51	52	51	51	57	51	52	51	52	51	54	54	50	53	50	52	51	52	52	52	52	51	52	51	51	51	51
Věková skupina	15 - 24 let	15	14	15	15	18	15	15	17	12	18	18	21	15	14	18	13	15	17	17	15	18	17	18	14	16	12	13
	25 - 34 let	17	17	18	15	18	14	14	19	15	21	17	19	15	15	14	15	15	19	18	16	19	18	19	17	17	18	14
	35 - 44 let	14	16	18	16	16	16	18	22	19	16	15	20	22	22	18	14	17	15	15	19	20	18	20	17	16	22	17
	45 - 54 let	19	17	15	18	16	17	17	16	16	16	19	17	19	15	18	20	20	18	17	18	13	15	16	18	16	15	17
	55 - 64 let	15	16	16	16	13	18	16	13	14	14	12	13	11	14	14	14	16	16	13	13	13	13	13	15	14	13	16
	65 let a více	20	20	18	20	19	20	21	14	24	16	19	12	19	19	18	25	18	16	20	20	18	20	14	19	20	20	22
Rodinný stav	Ženatý/vdaná	53	59	54	44	38	50	45	48	60	57	43	40	54	47	59	63	46	53	55	45	58	51	52	49	43	56	38
	Svobodný/á žijící s partnerem	16	9	13	13	20	13	15	12	7	5	7	15	12	16	5	10	13	7	5	12	8	5	11	12	12	6	19
	Svobodný/á	12	15	16	23	23	20	21	28	21	27	24	18	23	16	27	15	29	21	19	22	17	30	22	18	29	24	27
	Rozvedený/á nebo odloučený/á	6	5	8	11	8	10	10	4	3	7	12	8	8	8	5	4	4	6	7	11	4	6	6	4	7	5	10
	Vdovec/vdova	7	10	9	7	12	7	9	6	8	5	13	5	4	12	5	6	3	12	13	9	10	9	8	9	9	8	5
	Jiný	6	2	0	1	0	0	0	2	1	0	1	14	0	1	0	2	5	1	2	1	4	0	0	8	0	0	1
Vzdělání	Nižší	29	22	14	22	23	23	24	38	38	34	21	22	31	61	30	43	24	23	78	30	26	37	11	22	11	56	17
	Střední	38	59	74	50	52	38	46	43	51	52	62	59	39	27	57	37	34	63	15	63	56	46	74	57	58	26	43
	Vyšší	32	19	12	28	26	40	30	19	11	14	17	19	31	12	13	20	43	14	8	7	18	17	15	22	31	18	40

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočty

Poznámka: Barevná škála zelená-žlutá-červená označuje, jak každá hodnota v tabulce zapadá do dané oblasti. Červená barva značí nízký podíl odpovědí respondentů, zelená barva vysoký podíl.

Tabulka 12: Podíly odpovědí respondentů pro jednotlivé kategorie vybraných proměnných průzkumu Eurobarometr 75.4 (v %), EU-27, 2011

Proměnná		Stát Evropské unie (podíl odpovědí respondentů v %)																										
		Belgie	Bulharsko	Česká republika	Dánsko	Estonsko	Finsko	Francie	Irsko	Itálie	Kypr	Litva	Lotyšsko	Lucembursko	Maďarsko	Malta	Německo	Nizozemsko	Polsko	Portugalsko	Rakousko	Rumunsko	Řecko	Slovensko	Slovinsko	Spojené království	Španělsko	Švédsko
Ideální počet dětí – obecně	Žádné	2	0	2	0	0	3	1	1	3	0	1	1	0	2	0	3	2	1	3	4	1	3	1	1	1	3	0
	Jedno	7	7	14	1	3	4	3	2	12	5	5	5	4	11	19	7	3	9	16	13	11	7	13	3	3	9	2
	Dvě	62	74	62	53	40	46	61	37	55	44	54	44	65	61	62	59	58	56	61	49	65	52	57	55	57	64	56
	Tři	19	12	10	32	47	35	27	27	15	37	28	42	19	22	10	16	19	23	13	14	11	25	19	24	17	16	29
	Čtyři a více	4	1	2	4	5	8	3	14	2	12	4	4	4	3	0	3	6	5	2	2	3	7	3	5	5	3	5
	Neexistuje	5	6	10	9	5	4	5	20	12	2	8	3	8	2	10	13	13	8	5	20	8	6	7	13	18	6	7
Ideální počet dětí – osobně	Žádné	6	1	2	4	2	6	3	3	4	0	2	2	4	3	5	5	8	2	3	8	2	3	2	2	6	4	4
	Jedno	10	12	14	3	5	7	8	4	13	2	8	8	12	12	14	9	6	9	15	16	13	6	14	6	6	7	6
	Dvě	46	73	63	50	49	45	50	37	58	35	58	53	54	59	57	57	47	53	58	48	63	54	57	57	55	58	53
	Tři	24	9	14	29	34	29	28	25	17	40	24	30	23	22	10	18	21	22	14	15	11	25	19	23	18	21	26
	Čtyři a více	11	1	3	11	7	11	9	23	3	23	5	4	4	4	10	7	12	7	7	4	4	8	4	7	10	7	9
	Neexistuje	3	4	5	3	3	3	2	8	6	0	5	2	4	1	5	5	5	6	3	10	6	3	5	5	5	3	1
Počet dětí	Žádné	30	23	26	30	28	30	31	33	34	34	31	31	31	27	33	29	39	32	26	37	35	41	31	30	32	34	35
	Jedno	17	25	18	15	25	13	18	12	19	9	21	25	23	23	14	19	11	17	23	22	24	13	18	18	15	16	17
	Dvě	30	46	42	35	31	31	30	20	37	25	34	31	31	35	33	34	30	31	31	27	30	34	36	37	31	31	31
	Tři	16	5	11	14	12	18	14	16	9	21	9	10	12	11	10	11	14	14	11	12	7	10	10	10	14	12	13
	Čtyři a více	8	1	3	5	5	7	8	20	2	11	4	4	4	5	10	7	7	7	9	4	4	2	5	4	8	7	5

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočty

Poznámka: Barevná škála zelená-žlutá-červená označuje, jak každá hodnota v tabulce zapadá do dané oblasti. Červená barva značí nízký podíl odpovědí respondentů, zelená barva označuje vysoký podíl odpovědí respondentů.

Tyto charakteristiky mohou být ovšem mezi jednotlivými členskými zeměmi Evropské unie rozdílné a mohou záviset i na struktuře respondentů dle jejich sociodemografických proměnných. Tato struktura souboru respondentů jednotlivých států je zobrazena v tabulce 11. V Maďarsku, Portugalsku a Španělsku je zastoupen vysoký podíl respondentů s nízkou úrovní vzdělání, zatímco Finsko, Nizozemsko a Švédsko mají nejvyšší podíl respondentů s vyšší úrovní vzdělání. Přibližně 20 % respondentů v Estonsku a Švédsku žije v nesezdaném soužití. V Bulharsku, Itálii, Maltě a Německu bylo nejvíce respondentů ženatých nebo vdaných.

V tabulce 12 jsou zobrazeny podíly odpovědí respondentů odděleně pro každý stát zvlášť pro proměnné týkající se počtu dětí. Z tabulky lze vidět, že respondenti všech států jednoznačně považují za ideální dvě děti a sami mají nejčastěji žádné, dvě nebo jedno dítě. Dále lze v tabulce vyčíst, ve kterých státech se respondenti spíše přiklánějí k ideálu větší rodiny (tři a více dětí) nebo naopak spíše považují za ideální rodinu s jedním dítětem. Porovnávány byly i tyto podíly jednotlivých států vzájemně mezi sebou a v tabulce 13 jsou uvedeny nejvyšší hodnoty podílů s názvem státu, který tohoto maxima v určité kategorii dané proměnné dosáhl.

Obecně za ideál považuje rodinu se třemi dětmi téměř polovina respondentů v Estonsku a pro ještě větší rodinu mající čtyři a více dětí je téměř 14 % respondentů v Irsku. Zatímco rodinu s jedním dítětem obecně preferuje 19 % respondentů na Maltě a ze všech zemí nejčastěji bezdětnou rodinu preferují v Rakousku, kde jsou to ale pouze 4 %. Odpovědi respondentů ohledně ideálního počtu dětí v rodině pro ně osobně se ovšem liší od obecného pohledu. Pro 8 % respondentů v Nizozemsku je ideální bezdětná rodina, jedno dítě za ideální považuje nejvíce respondentů v Rakousku a tři a více dětnou rodinu vnímají osobně jako ideál nejčastěji respondenti Kypru.

Tabulka 13: Státy s nejvyššími podíly odpovědí respondentů průzkumu Eurobarometr 75.4 na otázku ideálního počtu dětí v rodině, EU-27, 2011

Proměnná		Maximální podíl odpovědí	Stát Evropské unie
Ideální počet dětí – obecně	Žádné	3,8 %	Rakousko
	Jedno	19,0 %	Malta
	Dvě	73,7 %	Bulharsko
	Tři	46,8 %	Estonsko
	Čtyři a více	13,7 %	Irsko
	Neexistuje	20,1 %	Irsko
Ideální počet dětí – osobně	Žádné	8,4 %	Nizozemsko
	Jedno	15,7 %	Rakousko
	Dvě	73,4 %	Bulharsko
	Tři	39,5 %	Kypr
	Čtyři a více	23,3 %	Kypr
	Neexistuje	10,4 %	Rakousko

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočty

Na otázku ideálního počtu dětí jak obecně, tak pro respondenta osobně měla vždy nejvyšší podíl odpověď dvě děti, bez ohledu na sociodemografické charakteristiky respondenta. Jelikož v tomto jsou si všechny státy Evropské unie podobné, bylo dále zjišťováno, zda existují rozdíly mezi jednotlivými státy vzhledem k preferenci větší nebo menší rodiny. Proměnná větší rodina byla specifikována jako podíl odpovědí respondentů dané země na ideální počet dětí pro ně

osobně nebo obecně, kdy respondenti považují za ideální počet dětí tři a více dětí. Proměnná menší rodina zahrnuje podíl odpovědí respondentů dané země, pro které je ideálním počtem dětí osobně nebo obecně žádné nebo jedno dítě. Následující grafy (Obrázek 20, Obrázek 21) ukazují, zda daná země preferuje kromě dvoudětného modelu rodiny spíše větší rodinu se třemi a více dětmi, nebo rodinu menší, tedy bezdětnou či s jedním dítětem. V grafech jsou zobrazeny podíly respondentů, kteří považují za ideální žádné nebo jedno dítě a tři a více dětí.

Shluková analýza byla provedena na základě proměnných větší rodina a menší rodina odděleně pro otázky na ideální počet dětí obecně a ideální počet dětí osobně. Pomocí dendrogramů (Příloha 13, Příloha 14) byly státy rozděleny do šesti skupin. Průměrné podíly odpovědí skupin států na ideální počet dětí obecně a osobně jsou uvedeny v tabulce 14. Graficky jsou tyto skupiny států znázorněny na obrázcích 20 a 21, ve kterých jsou zobrazeny podíly odpovědí respondentů jednotlivých zemí na ideální počet dětí, přičemž jsou zde země barevně rozlišeny dle jejich příslušnosti ke skupině.

Ve skupinách států, které byly klasifikovány na základě shlukové analýzy podílů odpovědí respondentů na ideální počet dětí obecně, je jako malá rodina označena skupina států, u které mírně převažuje preference menších rodin nad většími rodinami. Druhou skupinu států představuje střední rodina, ve které je podíl respondentů považujících za ideální menší i větší rodinu poměrně vyrovnaný. Zbylé čtyři skupiny států jsou nazvány jako velká rodina a liší se poměrem podílů odpovědí při preferenci menší nebo větší rodiny, přičemž je zde výrazná preference větší rodiny a jen nízký podíl respondentů v těchto skupinách považuje za ideální menší rodinu.

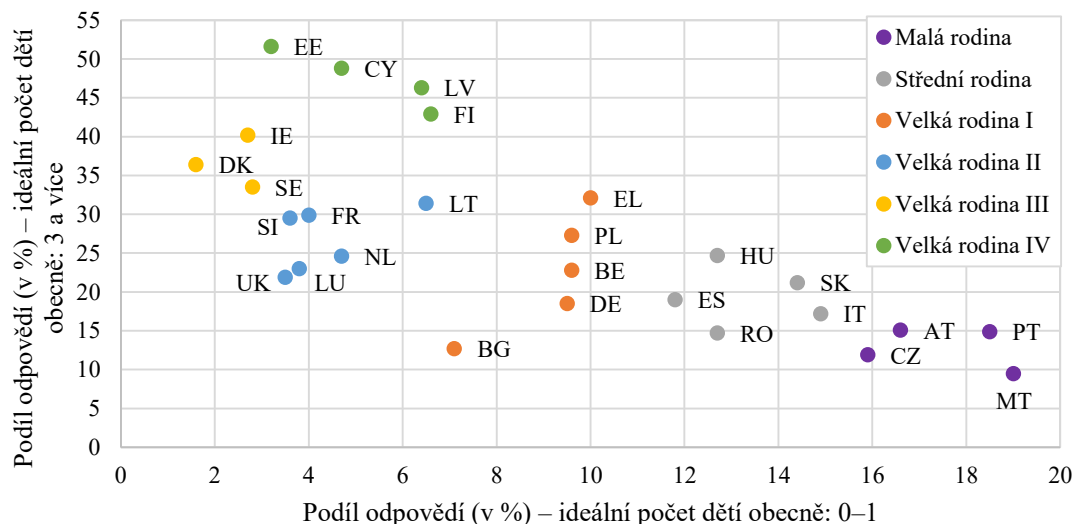
Podle podílů odpovědí respondentů na ideální počet dětí obecně není možné skupiny států zcela jasně rozdělit dle preference velikosti rodiny a jejich geografické polohy. Přesto se však zdá, že větší rodinu vnímají jako ideální spíše severní a západní státy, zatímco menší rodinu preferují převážně jižní státy Evropy. Východní státy se nacházejí ve všech skupinách a nelze je jednoznačně zařadit.

Na základě výsledků shlukové analýzy podílů odpovědí respondentů na ideální počet dětí osobně byly rovněž skupiny států klasifikovány jako malá, střední nebo velká rodina. Malou rodinu zde reprezentuje skupina států, ve které je podíl odpovědí respondentů preferujících menší nebo větší rodinu poměrně vyrovnaný. Střední rodinu představují státy, které považují za ideální spíše větší rodinu, nicméně rozdíl mezi podíly odpovědí respondentů považujících za ideální větší nebo menší rodinu není tak výrazný, jako je tomu u skupiny států označených jako velká rodina, kde jen malý podíl respondentů preferuje menší rodinu a vysoký podíl respondentů preferuje větší rodinu. Zcela samostatnými skupinami jsou Rakousko a Kypr. Tyto země nabývají extrémních hodnot podílů odpovědí respondentů oproti ostatním skupinám států. V Rakousku preferuje vyšší podíl respondentů menší rodinu než větší rodinu. Výrazně odlišných hodnot nabývá Kypr, kde 63 % respondentů považuje osobně za ideální větší rodinu a pouze 2 % považují za ideální menší rodinu.

Odpovědi respondentů na otázku ohledně ideálního počtu dětí pro ně osobně jsou více homogennější než u ideálního počtu dětí obecně, nicméně díky tomu vytváří poměrně velkou skupinu států preferujících střední rodinu, které jsou geograficky odlišné. Velkou rodinu upřednostňují více respondenti severních zemí. Všechny průměrné hodnoty za skupiny zemí

s výjimkou Rakouska a Bulharska (které se ale vyznačuje zcela nejvyšším podílem respondentů považujících za ideální dvoudětný model rodiny) mají větší podíl odpovědí pro ideální počet dětí osobně tři a více, než pro žádné nebo jedno dítě.

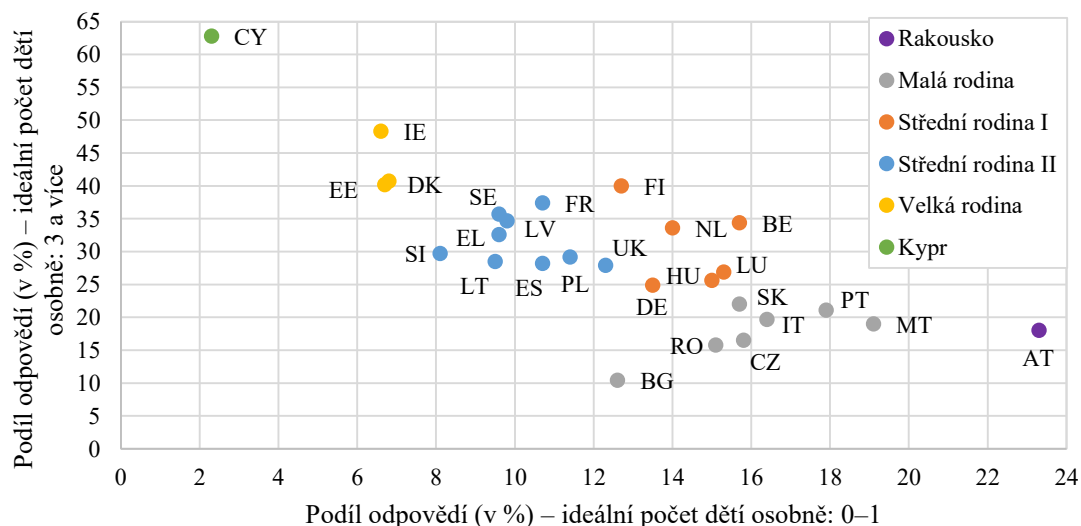
Obrázek 20: Skupiny států sestavené na základě podílů odpovědí respondentů (v %) na ideální počet dětí obecně, Eurobarometr 75.4, EU-27, 2011

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočty

Poznámka: AT – Rakousko, BE – Belgie, BG – Bulharsko, CY – Kypr, CZ – Česká republika, DE – Německo, DK – Dánsko, EE – Estonsko, EL – Řecko, ES – Španělsko, FI – Finsko, FR – Francie, HU – Maďarsko, IE – Irsko, IT – Itálie, LT – Litva, LU – Lucembursko, LV – Lotyšsko, MT – Malta, NL – Nizozemsko, PL – Polsko, PT – Portugalsko, RO – Rumunsko, SE – Švédsko, SI – Slovinsko, SK – Slovensko, UK – Spojené království

Obrázek 21: Skupiny států sestavené na základě podílů odpovědí respondentů (v %) na ideální počet dětí osobně, Eurobarometr 75.4, EU-27, 2011

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočty

Poznámka: AT – Rakousko, BE – Belgie, BG – Bulharsko, CY – Kypr, CZ – Česká republika, DE – Německo, DK – Dánsko, EE – Estonsko, EL – Řecko, ES – Španělsko, FI – Finsko, FR – Francie, HU – Maďarsko, IE – Irsko, IT – Itálie, LT – Litva, LU – Lucembursko, LV – Lotyšsko, MT – Malta, NL – Nizozemsko, PL – Polsko, PT – Portugalsko, RO – Rumunsko, SE – Švédsko, SI – Slovinsko, SK – Slovensko, UK – Spojené království

Tabulka 14: Průměrné hodnoty podílů odpovědí respondentů (v %) na otázku ideálního počtu dětí dle skupin států EU-27, 2011

Ideální počet dětí - obecně			Ideální počet dětí - osobně		
Skupina	Průměr podílů odpovědí skupiny – počet dětí		Skupina	Průměr podílů odpovědí skupiny – počet dětí	
	0-1	3+		0-1	3+
Malá rodina	18	13	Rakousko	23	18
Střední rodina	13	19	Malá rodina	16	18
Velká rodina I	9	23	Střední rodina I	14	31
Velká rodina II	4	27	Střední rodina II	10	32
Velká rodina III	2	37	Velká rodina	7	43
Velká rodina IV	5	47	Kypr	2	63

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočty

Poznámka:

Skupiny států – ideální počet dětí obecně:

Malá rodina – Česká republika, Malta, Portugalsko, Rakousko

Střední rodina – Itálie, Maďarsko, Rumunsko, Slovensko, Španělsko

Velká rodina I – Belgie, Bulharsko, Německo, Polsko, Řecko

Velká rodina II – Francie, Litva, Lucembursko, Nizozemsko, Slovinsko, Spojené království

Velká rodina III – Dánsko, Irsko, Švédsko

Velká rodina IV – Estonsko, Finsko, Kypr, Lotyšsko

Skupiny států – ideální počet dětí osobně:

Malá rodina – Bulharsko, Česká republika, Itálie, Malta, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko

Střední rodina I – Belgie, Finsko, Německo, Maďarsko, Lucembursko, Nizozemsko

Střední rodina II – Francie, Litva, Lotyšsko, Spojené království, Polsko, Řecko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko

Velká rodina – Dánsko, Estonsko, Irsko

6.5 Analýza počtu narozených dětí respondentům vzhledem k jejich názorům na ideální počet dětí a jejich sociodemografickým charakteristikám

Jedním z dílčích cílů práce bylo zjistit, jaký má vztah názor respondenta na ideální počet dětí obecně a ideální počet dětí osobně k počtu dětí, které respondent sám má. Dalším dílčím cílem bylo zjistit, jakým způsobem ovlivňuje počet narozených dětí, vzdělání a rodinný stav respondenta. Pro analýzu takovýchto vztahů bylo sestaveno několik regresních modelů. A na závěr byla do modelu přidána i proměnná členský stát Evropské unie, která určuje, zda příslušnost k danému státu počet narozených dětí respondenta spíše zvyšuje, či snižuje. V druhé části této podkapitoly byl jeden model zahrnující všechny výše uvedené vysvětlující proměnné vypočítán odděleně pro jednotlivé státy a bylo provedeno vzájemné porovnání jednotlivých států. Kontrolními proměnnými, které do všech modelů vstupovaly vždy, bylo pohlaví a věková skupina respondenta. Průzkum veřejného mínění Eurobarometer 75.4, z jehož dat následující analýza vychází, byl popsán v metodologické části práce, kde byly charakterizovány i zde využitě proměnné a jejich kategorie, kterých nabývají (podkapitola 2.2).

6.5.1 Analýza počtu narozených dětí respondentům vzhledem k jejich názorům na ideální počet dětí a jejich sociodemografickým charakteristikám společně pro všechny státy EU-27

Modelovanou (vysvětlovanou) proměnnou je počet narozených dětí respondenta a vysvětlujícími proměnnými, které by mohly mít na počet narozených dětí vliv, jsou pohlaví, věková skupina, rodinný stav, vzdělání respondenta, a jeho názor na ideální počet dětí obecně, ideální počet dětí osobně a jeho příslušnost k členské zemi Evropské unie. V průzkumu Eurobarometer 75.4 byl zjišťován počet dětí, které daný respondent má. Tato proměnná byla klasifikována do deseti kategorií, přičemž poslední kategorie je v souboru odpovědí označena jako deset a více dětí. Podíl této kategorie na všech ostatních odpovědích je 0,1 %. Jelikož se jedná o velmi malý podíl respondentů a Poissonova regrese je dle literatury (například podle Dwivedi, Sediadie, Ama 2016) nejvhodnější pro modelaci počtu narozených dětí jako celého kladného čísla, byla pro účely analýzy prováděné v této práci proměnná počet dětí deset a více překódována na přesné číslo deset dětí.

Vypočteno bylo 12 modelů pro různé kombinace vysvětlujících proměnných. Nejprve bylo třeba zjistit, zda jsou modely vhodné a mohou být dále vyhodnocovány. Při pohledu na výsledek Pearsonovy chí-kvadrát statistiky v tabulce 15 a 16 lze usuzovat, že všechny modely mají výsledek blízko hodnoty 1, tedy jsou adekvátní, nemají nadměrný rozptyl a je možné s nimi dále pracovat.

Pro všechny modely byla vypočítána statistická významnost jednotlivých vysvětlujících proměnných vstupujících do modelu (Příloha 15). Pouze u modelu 8, 11 a 12 tento test označil proměnnou ideální počet dětí obecně jako statisticky nevýznamný prediktor. V ostatních případech byly vysvětlující proměnné pro daný model statisticky významné.

V tabulce 15 a 16 jsou uvedeny hodnoty koeficientů β rovnice Poissonovy regrese v exponenciálním tvaru ($\exp \beta$). Z těchto hodnot je lépe zřetelný vliv dané proměnné na závisle proměnnou. Hodnota koeficientů udává násobek rizika počtu narozených dětí u jednotlivých kategoriích proměnné vzhledem k referenční kategorii dané proměnné. Pokud je hodnota vyšší než 1, má tato kategorie ve srovnání s referenční kategorií vyšší počet narozených dětí. Hodnoty menší než 1 označují oproti referenční kategorii nižší počet narozených dětí. Rozdíl od 1 lze interpretovat jako procentuální riziko, o které má daná kategorie vyšší nebo nižší počet narozených dětí oproti referenční kategorii (SAS Institute Inc. 2008).

Vypočtené modely mají za cíl popsat, jakým způsobem mají zvolené vysvětlující proměnné vliv na počet narozených dětí respondentů členských států Evropské unie v roce 2011. Nejprve do modelů vstupovaly jednotlivé proměnné (rodinný stav, vzdělání, ideální počet dětí obecně a ideální počet dětí osobně) samostatně a následně byly sestaveny modely obsahující více proměnných společně. Kontrolními proměnnými, které do modelu vstupovaly vždy, byly pohlaví a věk respondenta. Jednotlivé kategorie vysvětlujících proměnných (s výjimkou proměnných ideální počet dětí obecně a země v modelech 6, 7, 8, 11 a 12) byly statisticky významné.

Pro všechny modely platí, jak ukazuje tabulka 15 a 16, že muži mají větší riziko mít méně dětí, než ženy. Rovněž se zvyšujícím se věkem se zvyšuje riziko mít více dětí, což je očekávatelné vzhledem k tomu, že u mladších osob nebyla reprodukce ukončena, a proto lze předpokládat, že ještě nemají takový počet dětí, jaký plánují. Proměnná rodinný stav porovnává jednotlivé

kategorie vzhledem k referenční kategorii respondentů žijících v manželství. Efekt rodinného stavu ukazuje, že respondenti žijící v manželství mají nejvyšší počet narozených dětí.

Podle modelu 1 mají, oproti respondentům žijícím v manželství, ovdovělí respondenti nižší počet narozených dětí o 5 %, rozvedení o 9 %, svobodní žijící s partnerem o 32 %, kategorie jiný o 70 % a svobodní o 75 %. Velmi podobné hodnoty pro tuto proměnnou udávají i ostatní modely. Dle modelu 2 (a velmi podobně i u ostatních modelů) dosahují respondenti s nižším vzděláním⁷ o 14 % vyššího počtu narozených dětí než respondenti se středním vzděláním, zatímco respondenti s vyšším vzděláním mají o 7 % nižší počet narozených dětí než respondenti se středním vzděláním. Pokud proměnné vzdělání a rodinný stav spojíme do jednoho modelu, získáme velmi podobné hodnoty výsledků a obě proměnné jsou statisticky významné.

U otázky ideálního počtu dětí v rodině pro respondenta obecně nebo ideálního počtu dětí v rodině pro respondenta osobně byla stanovena referenční kategorie dvě děti, jelikož byla i nejčastější odpovědí všech respondentů. Vypočítané hodnoty v modelech zobrazují očekávatelný výsledek a lze zobecnit, že pokud respondent považuje za ideální menší počet dětí než dvě, má vyšší riziko mít méně narozených dětí, než respondent, považující za ideální dvě děti, zatímco opačně, pokud považuje za ideální více než dvě děti, má vyšší riziko mít více narozených dětí než respondent považující za ideální dvě děti. A nakonec respondenti, kteří si myslí, že neexistuje ideální počet dětí a tento počet záleží na okolnostech, mají vyšší riziko mít více narozených dětí, než respondenti referenční skupiny.

Pokud tyto dvě proměnné začleníme do jednoho modelu (model 6 a 7), ukazuje se, že proměnná ideální počet dětí obecně má statisticky významné hodnoty pouze pro kategorie jedno dítě a tři děti. Přičemž je zde uvedeno opačné riziko než v předešlém modelu, kdy v modelu 6 mají respondenti považující obecně za ideální jedno dítě vyšší riziko mít více narozených dětí než referenční kategorie považující obecně za ideální dvě děti a naopak respondenti považující obecně za ideální tři děti mají vyšší riziko mít méně dětí, než respondenti referenční kategorie. Odpovědi u proměnné ideální počet dětí osobně však zůstávají velmi podobné pro všechny vypočítané modely.

Z uvedených modelů lze usuzovat, že na počet narozených dětí nemá u některých modelů statisticky významný vliv proměnná ideální počet dětí obecně, zatímco proměnné rodinný stav, vzdělání a názor na ideální počet dětí osobně mají na počet narozených dětí statisticky významný vliv vždy. Z těchto výsledků by mohlo být teoreticky usuzováno, že více než na obecném názoru respondenta na ideální počet dětí, záleží na jeho osobním názoru na ideální počet dětí, jelikož ten bude spíše reflektován do jeho reálného chování. Výsledky u proměnných rodinný stav a vzdělání jen podpořily obecně známá fakta. Nejvyšší riziko vyššího počtu narozených dětí mají lidé žijící v manželství. Lidé s vyšším vzděláním mají větší riziko mít nižší počet narozených dětí a opačně, lidé s nižším vzděláním mají větší riziko mít vyšší počet narozených dětí.

Výše uvedené výsledky vycházejí z výpočtů zahrnujících 27 států Evropské unie společně, tedy by měly obecně platit pro všechny členské státy. Model 12 ukazuje, jak se liší členské státy mezi sebou. Referenční kategorií byla zvolena Česká republika a hodnoty ostatních států udávají riziko mít vyšší nebo nižší počet narozených dětí než v České republice. Statisticky významné riziko mít nižší počet narozených dětí oproti referenční skupině vyšlo Řecku, Itálii, Rakousku,

⁷ Rozlišení kategorie vzdělání na nižší, střední a vyšší je podrobněji popsáno v oddíle 2.1.7.

Rumunsku, Kypru, Španělsku, Slovinsku a Německu. Pouze Spojené království a Irsko mají statisticky významně vyšší riziko mít vyšší počet narozených dětí než Česká republika.

Tabulka 15: Regresní koeficienty ($\exp\{\beta_i\}$) a hladiny spolehlivosti pro jednotlivé modely Poissonovy regrese vysvětlující počty narozených dětí, EU-27, 2011

Proměnná	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6	Model 7	Model 8	Model 9	Model 10	Model 11
Intercept	1,29 ***	0,90 ***	0,86 ***	0,86 ***	1,28 ***	0,86 ***	0,87 ***	1,15 ***	1,21 ***	1,16 ***	1,16 ***
Pohlaví											
Muž	0,91 ***	0,90 ***	0,91 ***	0,93 ***	0,92 ***	0,93 ***	0,93 ***	0,94 ***	0,92 ***	0,94 ***	0,94 ***
Žena	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Věková skupina											
15 - 24 let	0,37 ***	0,20 ***	0,21 ***	0,21 ***	0,36 ***	0,21 ***	0,20 ***	0,36 ***	0,36 ***	0,35 ***	0,35 ***
35 - 44 let	1,53 ***	1,85 ***	1,86 ***	1,81 ***	1,53 ***	1,81 ***	1,80 ***	1,52 ***	1,53 ***	1,52 ***	1,52 ***
45 - 54 let	1,69 ***	2,11 ***	2,12 ***	2,05 ***	1,67 ***	2,04 ***	2,01 ***	1,65 ***	1,65 ***	1,63 ***	1,63 ***
55 - 64 let	1,75 ***	2,22 ***	2,24 ***	2,12 ***	1,71 ***	2,12 ***	2,06 ***	1,68 ***	1,68 ***	1,64 ***	1,64 ***
65 let a více	1,97 ***	2,47 ***	2,49 ***	2,32 ***	1,89 ***	2,32 ***	2,20 ***	1,83 ***	1,82 ***	1,76 ***	1,76 ***
25 - 34 let	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref	ref
Rodinný stav											
Svobodný/á	0,25 ***				0,25 ***			0,30 ***	0,26 ***	0,30 ***	0,30 ***
Svobodný/á žijící s partnerem	0,68 ***				0,68 ***			0,73 ***	0,69 ***	0,73 ***	0,73 ***
Rozvedený/á nebo odloučený/á	0,91 ***				0,91 ***			0,94 ***	0,92 ***	0,94 ***	0,94 ***
Vdovec/vdova	0,95 **				0,93 ***			0,96 *	0,92 ***	0,94 ***	0,94 ***
Jiný	0,30 ***				0,29 ***			0,30 ***	0,29 ***	0,30 ***	0,30 ***
Ženatý/vdaná	ref				ref			ref	ref	ref	ref
Vzdělání											
Vyšší		0,93 ***			0,95 ***		0,90 ***		0,92 ***	0,91 ***	0,92 ***
Nižší		1,14 ***			1,14 ***		1,11 ***		1,14 ***	1,11 ***	1,11 ***
Střední		ref			ref		ref		ref	ref	ref
Ideální počet dětí - obecně											
Žádné			0,73 ***			1,03	1,01	1,00	0,78 ***		0,99
Jedno			0,82 ***			1,09 **	1,06 *	1,05 *	0,82 ***		1,04
Tři			1,22 ***			0,96 **	0,97 *	0,97	1,25 ***		0,99
Čtyři a více			1,69 ***			1,01	1,01	1,02	1,67 ***		1,02
Neexistuje			1,05 *			0,98	0,99	1,00	1,12 ***		1,01
Dvě			ref			ref	ref	ref	ref		ref
Ideální počet dětí - osobně											
Žádné				0,36 ***		0,36 ***	0,36 ***	0,48 ***		0,48 ***	0,48 ***
Jedno				0,62 ***		0,60 ***	0,60 ***	0,63 ***		0,64 ***	0,64 ***
Tři				1,38 ***		1,41 ***	1,41 ***	1,39 ***		1,38 ***	1,39 ***
Čtyři a více				1,98 ***		1,99 ***	1,97 ***	1,95 ***		1,94 ***	1,93 ***
Neexistuje				1,09 **		1,09 **	1,07 *	1,18 ***		1,18 ***	1,16 ***
Dvě				ref		ref	ref	ref		ref	ref
Pearsonův chí-kvadrát (hodnota/stupně volnosti)	1,05	1,09	1,03	0,95	1,04	0,95	0,94	0,92	0,96	0,92	0,91
Akaieho informační kritérium	72431	75997	74219	70139	71900	69471	68974	66574	69777	66698	66096

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočty

Poznámka: Statistická významnost *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; referenční kategorie – ref=1; regresní koeficienty = $\exp\{\beta_i\}$

Tabulka 16: Regresní koeficienty ($\exp\{\beta_i\}$) a hladiny spolehlivosti pro Model 12 Poissonovy regrese vysvětlující počty narozených dětí, EU-27, 2011

Model 12					
Proměnná					
Intercept		1,22 ***	Státní příslušnost	Řecko	0,77 ***
Pohlaví	Muž	0,94 ***	Řecko Itálie Rumunsko Rakousko Kypr Španělsko Slovinsko Lucembursko Bulharsko Litva Německo Maďarsko Estonsko Dánsko Polsko Švédsko Slovensko Belgie Francie Finsko Lotyšsko Portugalsko Nizozemsko Malta Spojené království Irsko Česká republika		0,82 ***
	Žena	ref			0,87 ***
Věková skupina	15 - 24 let	0,35 ***			0,87 ***
	35 - 44 let	1,52 ***			0,88 **
	45 - 54 let	1,63 ***			0,91 **
	55 - 64 let	1,63 ***			0,92 *
	65 let a více	1,74 ***			0,92
	25 - 34 let	ref			0,93
Rodinný stav	Svobodný/á	0,29 ***			0,94
	Svobodný/á žijící s partnerem	0,72 ***			0,94 *
	Rozvedený/á nebo odloučený/á	0,94 ***		0,94	
	Vdovec/vdova	0,94 ***		0,95	
	Jiný	0,29 ***		0,97	
	Ženatý/vdaná	ref		0,97	
Vzdělání	Vyšší	0,90 ***		0,97	
	Nižší	1,12 ***		0,97	
	Střední	ref		0,98	
Ideální počet dětí - obecně	Žádné	1,01		0,98	
	Jedno	1,05		0,99	
	Tři	0,99		0,99	
	Čtyři a více	1,03		1,00	
	Neexistuje	1,00		1,00	
	Dvě	ref		1,01	
Ideální počet dětí - osobně	Žádné	0,48 ***		1,02	
	Jedno	0,64 ***		1,04	
	Tři	1,38 ***		1,04	
	Čtyři a více	1,86 ***		1,06	
	Neexistuje	1,16 ***		1,10 **	
	Dvě	ref		1,16 ***	
Pearsonův chí-kvadrát (hodnota/stupně volnosti)		0,88		ref	
Akaieho informační kritérium		65863			

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočty

Poznámka: Statistická významnost *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; referenční kategorie – ref=1; regresní koeficienty = $\exp\{\beta_i\}$

Pro model 12 byly vypočteny pro všechny respondenty hodnoty odhadovaného počtu dětí. Bylo vybráno deset nejvyšších a deset nejnižších jedinečných predikovaných hodnot, pro které byly v tabulce 17 a 18 uvedeny četnosti kategorií jednotlivých vysvětlujících proměnných a vysvětlované proměnné, kterých tyto jedinečné hodnoty u respondentů nabývají.

Pro výpočet hodnoty odhadovaného počtu dětí (střední hodnoty) byla použita rovnice

$$\mu = e^{\alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n}$$

a pro ilustraci je zde uveden příklad výpočtu nejvyššího odhadovaného počtu dětí. Respondentem byla žena ve věkové skupině 65 a více let, vdaná, s nízkým vzděláním, považující

za ideální počet dětí obecně i osobně čtyři a více dětí, žijící v Irsku. Po dosažení hodnoty průběhu a Poissonových regresních koeficientů (hodnota α ani β není v exponenciálním tvaru⁸) do rovnice je vypočítán odhadovaný počet dětí pro daného respondenta. X je vždy rovno 1 s výjimkou referenční kategorie, kdy se X rovná 0.

$$\mu = e^{0,199+0,554*1+1*0+1*0+0,115*1+0,033*1+0,620*1+0,150*1} = 5,308$$

Pro deset jedinečných nejvyšších nebo nejnižších hodnot proměnné odhadovaný počet dětí byly zjištěné odpovědi respondentů seskupeny v kategoriích jednotlivých vysvětlujících proměnných. Tabulky 17 a 18 zobrazují agregované záznamy a celkovou charakteristiku těchto respondentů bez ohledu na konkrétní hodnotu odhadovaného počtu dětí, která pro ně byla vypočtena. Z tabulek vyplývá, jakých charakteristik nabývají respondenti, kteří dosáhli nejnižších či naopak nejvyšších hodnot proměnné odhadovaný počet dětí. V obou tabulkách lze nalézt četnosti odpovědí u jednotlivých kategorií odpovědí, a zároveň i podíl respondentů jednotlivých kategorií dané proměnné.

Nejvyšší odhadovaný počet narozených dětí se pohybuje v rozmezí 4,9–5,3 dítěte (Tabulka 17). Všichni respondenti mají nižší úroveň vzdělání a ideálním počtem dětí jsou pro ně osobně čtyři a více dětí. Častěji se jedná o ženy (79 %) než o muže, věkové rozpětí respondentů je 45 a více let, přičemž nejčastěji se nacházejí ve věku 65 a více let (86 %). Většina respondentů žije v manželství (93 %) nebo jsou ovdovělí. Z Irska pochází 89 % respondentů a 11 % ze Spojeného království. Tito respondenti považují obecně za ideální počet dětí v rodině nejčastěji čtyři a více dětí (64 %), nicméně odpovědi jsou dále rozptýleny mezi dvě, tři, žádné a neexistuje ideální počet dětí. Sami respondenti mají mezi dvěma až deseti dětmi, přičemž nejčastěji mají čtyři nebo pět dětí.

Nejnižší odhadovaný počet narozených dětí, vypočtený pomocí parametrů modelu 12, se nachází v rozmezí 0,04–0,05 dítěte (Tabulka 18). Všechny respondenty lze zařadit do věkové skupiny 15–24 let, jsou svobodní, nemají sami žádné děti a za ideální osobně považují bezdětnou rodinu. Nejčastěji mají střední nebo vyšší vzdělání a pocházejí z Řecka, Itálie, Rakouska, Německa nebo Španělska. Poměr mezi pohlavími je téměř vyrovnaný, s mírnou převahou žen. Za ideální počet dětí obecně považují respondenti s nejnižším odhadovaným počtem dětí bezdětnou rodinu a dále volí i odpovědi dvě děti, čtyři a více dětí a také podle některých ideální počet dětí neexistuje.

⁸ Příklad hodnoty β a e^β pro proměnnou nízké vzdělání vycházející z Modelu 12: $\beta=0,115$ a $e^{0,115}=1,12$. První hodnota β je použita při výpočtu odhadovaného počtu dětí, druhá hodnota e^β je vhodnější pro interpretaci poměru rizik a je uvedena v tabulce 16.

Tabulka 17: Nejvyšší odhadované počty dětí predikované Poissonovou regresí, Model 12, EU-27, 2011

Nejvyšší odhadovaný počet dětí - Model 12			
Proměnná	Kategorie	Četnost	Podíl v %
Odhadovaný počet dětí	4,871	1	3,6
	4,968	1	3,6
	4,972	2	7,1
	4,983	6	21,4
	4,988	2	7,1
	5,012	3	10,7
	5,092	4	14,3
	5,118	1	3,6
	5,139	4	14,3
	5,308	4	14,3
Vzdělání	Nižší	28	100,0
Pohlaví	Muž	6	21,4
	Žena	22	78,6
Věková skupina	45 - 54 let	2	7,1
	55 - 64 let	2	7,1
	65 let a více	24	85,7
Rodinný stav	Ženatý/vdaná nebo znovu ženatý/vdaná	26	92,9
	Vdovec/vdova	2	7,1
Ideální počet dětí - obecně	Dvě	4	14,3
	Tři	4	14,3
	Čtyři a více	18	64,3
	Žádné	1	3,6
	Neexistuje	1	3,6
Ideální počet dětí - osobně	Čtyři a více	28	100,0
Počet dětí	Dvě	3	10,7
	Tři	2	7,1
	Čtyři	9	32,1
	Pět	6	21,4
	Šest	3	10,7
	Sedm	2	7,1
	Osm	1	3,6
	Devět	1	3,6
	Deset	1	3,6
	Státní příslušnost	Irsko	25
Spojené království		3	10,7

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočty

Poznámka: Tabulka zobrazuje charakteristiky respondentů, pro které bylo odhadnuto deset nejvyšších jedinečných hodnot počtu dětí. Četnost vyjadřuje počet respondentů se stejnou charakteristikou a podíl vyjadřuje procentuální zastoupení četností respondentů v rámci dané proměnné.

Tabulka 18: Nejnižší odhadované počty dětí predikované Poissonovou regresí, Model 12, EU-27, 2011

Nejnižší odhadovaný počet dětí - Model 12				
Proměnná	Kategorie	Četnost	Podíl v %	
Odhadovaný počet dětí	0,0416	1	1	10
	0,0452	1	1	10
	0,0460	1	1	10
	0,0463	1	1	10
	0,0469	1	1	10
	0,0482	1	1	10
	0,0490	1	1	10
	0,0493	1	1	10
	0,0502	1	1	10
	0,0512	1	1	10
Vzdělání	Střední	8	8	80
	Vyšší	2	2	20
Pohlaví	Muž	4	4	40
	Žena	6	6	60
Věková skupina	15 - 24 let	10	10	100
Rodinný stav	Svobodný/á	10	10	100
Ideální počet dětí - obecně	Dvě	1	1	10
	Čtyři a více	1	1	10
	Žádné	6	6	60
	Neexistuje	2	2	20
Ideální počet dětí - osobně	Žádné	10	10	100
Počet dětí	Žádné	10	10	100
Státní příslušnost	Německo	1	1	10
	Itálie	2	2	20
	Řecko	4	4	40
	Španělsko	1	1	10
	Rakousko	2	2	20

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočty

Poznámka: Tabulka zobrazuje charakteristiky respondentů, pro které bylo odhadnuto deset nejnižších jedinečných hodnot počtu dětí. Četnost vyjadřuje počet respondentů se stejnou charakteristikou a podíl vyjadřuje procentuální zastoupení četností respondentů v rámci dané proměnné.

6.5.2 Analýza počtu narozených dětí respondentům vzhledem k jejich názorům na ideální počet dětí a jejich sociodemografickým charakteristikám odděleně pro jednotlivé státy EU-27

Pro každý členský stát byl vypočítán samostatný model, který odhaduje počet narozených dětí danému respondentovi. Vysvětlovanou proměnnou je počet narozených dětí a vysvětlujícími proměnnými jsou pohlaví, věková skupina, rodinný stav, vzdělání, ideální počet dětí obecně a ideální počet dětí osobně.

Při výpočtu modelů pro jednotlivé státy, zobrazil program SAS varování, ve kterém upozorňuje na spornou platnost a vhodnost modelu. Z tohoto důvodu bylo přistoupeno k agregaci kategorie proměnné rodinný stav na pouhé dvě kategorie, a to na respondenty ženaté/vdané a neženaté/nevdané. Po této úpravě se model jeví jako nevhodný pouze pro Kypr. Bylo by možné slučovat další proměnné či případně zvolit jinou distribuci dat, než je Poissonova, nicméně dle literatury (Dwivedi, Sediadie, Ama 2016, Zhang 2008) se právě Poissonova regrese jeví jako nejlepší volbou pro predikování počtu narozených dětí. Jelikož je Kypr jediným státem, pro který model není vhodný, bude jeho interpretace v textu vynechána, nicméně v tabulkách budou jeho hodnoty společně s hodnotami ostatních států pro představu uvedeny. Vhodnost modelu pro daný

stát lze posoudit z přílohy 16, kde hodnota Pearsonova chí-kvadrátu vydělená stupni volnosti je ve všech případech blízká 1.

Po vypočítání modelů pro jednotlivé státy je třeba také ověřit, zda vysvětlující proměnné, které do modelu vstupují, jsou pro model statisticky významné. V tabulce 19 lze vidět pro které státy má daná proměnná statisticky významný efekt. Statisticky významné pro modely všech států jsou proměnné ideální počet dětí osobně, rodinný stav a věková skupina.

Hodnota kategorie každé vysvětlující proměnné je uvedena pro všechny státy jako parametr regresní rovnice β v exponenciálním tvaru. V příloze 17, 18, 19 a 20 lze pro každý stát vyčíslit, zda kategorie dané vysvětlující proměnné přispívá spíše k vyššímu či nižšímu počtu narozených dětí u respondenta daného státu, a zda je v modelu pro konkrétní stát statisticky významná. Hodnoty kategorií jednotlivých proměnných je nutno opět vztáhnout k referenční kategorii, které jsou totožné jako v předchozí části práce. Ačkoliv byla proměnná rodinný stav překódována, referenční kategorie zůstává klasifikována jako ženatý/vdaná.

U všech států mají respondenti považující osobně za ideální počet dětí tři nebo čtyři a více dětí vyšší riziko mít vyšší počet narozených dětí, než respondenti, kteří osobně považují za ideální dvoudětnou rodinu. Také respondenti ve věku 35 a více let mají vyšší riziko mít více dětí než referenční skupina ve věku 25–34 let.

Větší riziko mít nižší počet dětí než referenční kategorie mají respondenti, kteří považují osobně za ideální bezdětnou rodinu nebo rodinu s jedním dítětem. Dále oproti ženatým či vdaným mají respondenti, kteří nemají uzavřené manželství, větší riziko mít méně dětí. Také vyšší vzdělání zvyšuje riziko mít méně dětí, než mají respondenti se středním vzděláním, a stejně tak mají vyšší riziko mít méně dětí lidé v nejmladší věkové skupině 15–24 let oproti referenční kategorii 25–34 let.

Hodnoty v příloze 17 a 18 pro vybrané kategorie jednotlivých proměnných udávaly vždy buď vyšší nebo nižší riziko respondenta daného státu mít více nebo méně narozených dětí oproti referenční kategorii. Toto platilo pro všechny členské státy Evropské unie společně. V příloze 19 a 20 jsou pro ostatní proměnné a jejich kategorie uvedeny státy, ve kterých tato kategorie přispívá k vyššímu riziku respondenta mít více nebo méně narozených dětí než má referenční kategorie v daném státě.

U většiny států nižší vzdělání respondenta zvyšuje jeho riziko mít vyšší počet narozených dětí, než má respondent se středním vzděláním. Tato kategorie proměnné je statisticky významná pro cca jednu třetinu států Evropské unie. Jednotlivé kategorie proměnné ideální počet dětí obecně nemají mezi státy jednoznačné určení, zda riziko mít vyšší počet narozených dětí spíše zvyšují či snižují. Taktéž je třeba přihlídnout k zařazení respondenta do konkrétního státu, pokud si osobně myslí, že neexistuje ideální počet dětí v rodině a nelze obecně říci, že tato proměnná pro všechny státy očekávaný počet narozených dětí zvyšuje či snižuje. Dále kategorie proměnné ideální počet dětí pro respondenta obecně nebo osobně, které jsou uvedené v příloze 19 a 20, nejsou pro většinu států statisticky významné. Pohlaví respondenta je statisticky významné pro více než polovinu států a z přílohy 20 vyplývá, že muži mají větší riziko mít méně narozených dětí, než ženy v převážné většině států.

Tabulka 19: Statistická významnost vysvětlujících proměnných pro modely Poissonovy regrese jednotlivých států EU-27, 2011

Stát	Věková skupina	Rodinný stav	Ideální počet dětí – osobně	Pohlaví	Vzdělání	Ideální počet dětí – obecně
Litva	***	***	***	***	***	
Rumunsko	***	***	***	***	***	
Řecko	***	***	***	***	*	
Irsko	***	***	***	**	***	
Lotyšsko	***	***	***	**	***	
Maďarsko	***	***	***	**	***	
Polsko	***	***	***	**	***	
Estonsko	***	***	***	**	*	
Slovensko	***	***	***	**	*	
Německo	***	***	***	**		
Rakousko	***	***	***	**		
Bulharsko	***	***	***	*	***	
Francie	***	***	***	*	**	
Slovinsko	***	***	***	*	*	
Španělsko	***	***	***	*		*
Česká republika	***	***	***	*		
Belgie	***	**	***	*		
Portugalsko	***	***	***		***	
Spojené království	***	***	***		***	
Lucembursko	***	***	***		*	
Švédsko	***	***	***		*	
Malta	***	***	***			**
Dánsko	***	***	***			
Finsko	***	***	***			
Itálie	***	***	***			
Nizozemsko	***	***	***			

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočet

Poznámka: Statistická významnost *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; Kypr v tabulce uveden není, jelikož model pro tento stát není statisticky významný. Vysvětlovanou proměnnou je počet dětí respondenta.

Kapitola 7

Závěr

Záměrem práce bylo charakterizovat plodnost ve státech Evropské unie. Hlavním cílem bylo vytvořit typologii, která by vystihovala společné charakteristiky určitých skupin států. K dosažení tohoto cíle bylo využito jak deskriptivních statistik, tak analytických metod. Za využití metody shlukové analýzy a Poissonovy regrese byly státy v kapitole 5 a 6 rozčleněny do skupin dle jejich vzájemné podobnosti v závislosti na zkoumané charakteristice.

Od poloviny 20. století do současnosti se plodnost států Evropské unie výrazně proměnila. Úhrnná plodnost většiny států v 60. letech 20. století byla nad hranicí prosté reprodukce 2,1 živě narozeného dítěte na jednu ženu. Pouze Lotyšsko, Estonsko a Maďarsko již měly úhrnnou plodnost pod touto hranicí. Snížení úhrnné plodnosti pod hodnotu 2,1 je považováno za hlavní demografický rys druhého demografického přechodu (van de Kaa 1987). Nejprve nastalo snížení pod hranici prosté reprodukce v 70. letech 20. století v severních a západních zemích Evropské unie, poté v 80. letech 20. století v jižních a některých východních zemích a na závěr v 90. letech 20. století poklesla hodnota úhrnné plodnosti ve všech zbývajících státech.

Společně se snižující se hodnotou úhrnné plodnosti vzrůstá podíl dětí narozených mimo manželství. Jižní státy (a Polsko) měly až do 90. let 20. století velmi nízký podíl dětí narozených mimo manželství, který se poté začal zvyšovat. Přesto si tyto státy až do současnosti udržují jeden z nejnižších podílů dětí narozených mimo manželství. Druhým extrémem jsou severní země, Dánsko a Švédsko, které již na konci 80. let 20. století měly téměř 50 % dětí narozených mimo manželství. Zbýlé dvě skupiny zemí nelze jednoznačně pojmenovat dle jejich geografické polohy, nicméně vyznačují se zvyšováním podílu dětí narozených mimo manželství asi od poloviny 70. let 20. století a podíl takto narozených dětí v současnosti dosahuje 40–50%. Podle teorie druhého demografického přechodu může zvyšování podílu živě narozených dětí mimo manželství souviset s nárůstem nesezdaných soužití (van de Kaa 1987). Nicméně rodinný stav nelze považovat jako jednoznačně předurčující proměnnou ovlivňující úhrnnou plodnost (Sobotka 2008). A v neposlední řadě se oproti 60. letům 20. století zvýšil věk matky při narození prvního dítěte ve všech státech Evropské unie a snižoval se podíl narozených dětí třetího a vyššího pořadí.

Z demografického hlediska by za ideální úroveň úhrnné plodnosti mohla být považována hodnota 2,1 živě narozeného dítěte na jednu ženu, jelikož při dosažení této hodnoty by byla zajištěna prostá reprodukce populace a nedocházelo by k jejímu úbytku přirozenou měnou za

předpokladu nízké úrovně úmrtnosti, kterou vyspělé země v Evropské unii mají. Pro závěrečné zhodnocení byly vybrány státy s nejvyšší a nejnižší úhrnnou plodností a bude zde přiblíženo, jaké charakteristiky jsou jim podobné, a zda odpovídají předpokladům, které uvádějí teorie nízké plodnosti.

Nejvyšší úhrnnou plodnost států Evropské unie v roce 2011 má Irsko a Francie, jejichž úhrnná plodnost se rovná dvěma živě narozeným dětem na jednu ženu. Spojené království a Švédsko mají druhou nejvyšší úhrnnou plodnost s hodnotou 1,9 živě narozeného dítěte na jednu ženu. Vybrané státy se nejvíce blíží ideálu hodnoty úhrnné plodnosti, který by zajistil prostou reprodukci populace.

Pro tyto čtyři státy s nejvyšší úhrnnou plodností je společná struktura žen dle rodinného stavu a dle vzdělání. Státy se řadí do skupiny států, která je typická nízkým podílem vdaných žen, vysokým podílem svobodných žen a vysokým podílem žen s vyšším vzděláním. Dále tyto státy (s výjimkou Irska) patří do skupin států, jejichž úPM a úPN má podobnou hodnotu a podílí se na úhrnné plodnosti přibližně 50 %. Pro ženy je charakteristický spíše vyšší průměrný věk při narození prvního dítěte. Respondenti těchto států odpovídající v průzkumu Eurobarometr 75.4 se řadí do skupin zemí s vyšším podílem respondentů považujících za ideální počet dětí osobně větší rodinu (tři a více dětí) a nízkým podílem respondentů považujících za ideální počet dětí osobně malou rodinu (žádné nebo jedno dítě). A v neposlední řadě měli respondenti Irska a Spojeného království nejvyšší odhadované počty dětí, které byly vypočteny Poissonovou regresí (Model 12).

Nejnižší úhrnné plodnosti 1,2 živě narozeného dítěte na jednu ženu dosáhlo v roce 2011 Maďarsko. Lotyšsko, Polsko a Španělsko mají druhou nejnižší hodnotu úhrnné plodnosti, a to 1,3 živě narozeného dítěte na jednu ženu. Polsko a Španělsko se řadí do skupiny zemí, kde je více než polovina žen (53 %) ve věku 15–49 let vdaných, zatímco Maďarsko a Lotyšsko se řadí do skupiny zemí, která se vyznačuje téměř 10 % rozvedených žen ve stejné věkové skupině. Dle nejvyššího dosaženého vzdělání není možné tyto státy s nejnižší úhrnnou plodností jednoznačně přiřadit k jedné skupině států. Španělsko se řadí mezi státy, kde převažuje podíl žen s nízkou úrovní vzdělání. Maďarsko s Polskem patří do skupiny států s nejvyšším podílem střední úrovně vzdělání a Lotyšsko se řadí mezi státy s nejvyšším podílem žen s vysokou úrovní vzdělání ze všech tří skupin států. Větší podíl úhrnné plodnosti tvoří úPM než úPN . Maďarsko, Lotyšsko a Polsko se řadí do skupiny států, pro které úPM představuje 74 % úhrnné plodnosti. Španělsko dosahuje rovněž vyššího podílu a řadí se do skupiny států, kde je tento podíl 60 %. Skupina států, do které se řadí Maďarsko, Lotyšsko a Polsko se také vyznačuje nižším průměrným věkem matky při narození prvního dítěte (27,5 let). Ideální počet dětí osobně u států s nejnižší úhrnnou plodností se neliší od států s nejvyšší plodností, jelikož Lotyšsko, Polsko a Španělsko se dokonce řadí do stejné skupiny států jako Francie, Spojené království a Švédsko. Tedy bez ohledu na výslednou úhrnnou plodnost považuje větší podíl respondentů (32 %) osobně za ideální větší rodinu a jen malý podíl respondentů (10 %) malou rodinu. Ze zemí s nejnižší úhrnnou plodností se mezi státy s nejnižšími odhadovanými počty dětí pomocí Poissonovy regrese (Model 12) řadí pouze Španělsko.

Podle výsledků Modelu 12 Poissonovy regrese má na zvýšení úrovně plodnosti vliv rodinný stav, vzdělání a představa ideálního počtu dětí osobně. Vyšší počet dětí budou mít spíše respondenti žijící v manželství, mající nižší vzdělání a s představou tři a více dětí jako ideálního

počtu dětí osobně. Zatímco nejnižšího počtu dětí pravděpodobněji dosáhnou respondenti, kteří za ideální počet dětí považují nemít žádné dítě, jsou svobodní a mají vyšší vzdělání. Tyto výsledky modelu ovšem neodpovídají výše uvedeným charakteristikám států s nejnižší a nejvyšší úhrnnou plodností. U států s nejvyšší úhrnnou plodností je typický vysoký podíl svobodných žen a nízký podíl vdaných žen. Dále státy s nejnižší úhrnnou plodností není možné jednoznačně zařadit k určité úrovni vzdělání žen, která by pro ně byla typická, nicméně státy s nejvyšší úhrnnou plodností se vyznačují vyšší úrovní vzdělání.

Úroveň plodnosti ovlivňuje rodinný stav ženy, její nejvyšší dosažené vzdělání i osobní názor na počet dětí, který považuje za ideální. Rozdělení států do sobě podobných skupin zemí pro jednotlivé zkoumané proměnné částečně odpovídá i typologii rodinné politiky uvedené v podkapitole 3.2. Na rozhodování jestli vůbec a popřípadě kolik dětí bude žena mít, se zcela jistě podílí i řada dalších faktorů souvisejících s politikou daného státu, jako je například míra zaměstnanosti, přístup k předškolní péči o děti nebo možnost skloubení práce ženy s péčí o rodinu. Existuje jistě řada dalších proměnných, které by bylo možné v rámci rozsáhlejšího výzkumu plodnosti zařadit do analýzy, což dává prostor pro případné rozšíření tématu této práce o hlubší a podrobnější analýzu plodnosti.

Seznam použité literatury

- AKPA, Onoja Matthew a Osayomore IKPOTOKIN, 2012. Modeling the Determinants of Fertility among Women of Childbearing Age in Nigeria: Analysis Using Generalized Linear Modeling Approach. *International Journal of Humanities and Social Science* [online]. **2**(18) [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_2_No_18_October_2012/20.pdf
- BAHLE, Thomas, 2008. Family Policy Patterns in the Enlarged EU. ALBER, Jens, Tony FAHEY a Chiara SARACENO. *Handbook of Quality of Life in the Enlarged European Union*. London: Routledge, s. 100-125. ISBN 968-0-203-93630-6.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2014. *Metodika -Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED 97* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/metodika_mezinarodni_klasifikace_vzdelani_isced_97
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2016. *Klasifikace vzdělání (CZ-ISCED 2011)* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011
- DWIVEDI, Vijai Kumar, Thapelo SEDIADIE a Njoku Ola AMA, 2016. Factors Affecting Children Ever Born (CEB) in Botswana: Application of Poisson Regression Model. *Research Journal of Mathematical and Statistical Sciences* [online]. **4**(10), 1-9 [cit. 2017-03-01]. ISSN 2320-6047. Dostupné z: http://www.isca.in/MATH_SCI/Archive/v4/i10/1.ISCA-RJMSS-2016-024.pdf
- ESPING-ANDERSEN, Gøsta, c1990. *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton, N.J.: Princeton University Press. ISBN 06-910-9457-8.
- FAGNANI, Jeanne a Antoine MATH, 2010. Recent reforms in French and German family policies: Similar challenges, different responses. *Sociologia, Problemas e Práticas*. 1-32.
- FREJKA, Tomas, Tomáš SOBOTKA, Jan M. HOEM a Laurent TOULEMON, 2008. Summary and general conclusions: Childbearing Trends and Policies in Europe. *Demographic Research* [online]. **19**(2), 5-14 [cit. 2017-03-20]. DOI: 10.4054/DemRes.2008.19.2. ISSN 1435-9871. Dostupné z: <http://www.demographic-research.org/volumes/vol19/2/>
- GAUTHIER, Anne H., 1996. *The state and the family: A comparative analysis of family policies in industrialized countries*. Oxford: Clarendon Press. ISBN 01-982-9499-9.

- HENDL, Jan, 2006. *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Vyd. 2., opr. Praha: Portál, 583 s. ISBN 80-736-7123-9.
- KALIBOVÁ, Květa, 2001. *Úvod do demografie*. 2. vyd. Praha: Karolinum. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0222-9.
- KELLER, Jan, 2005. *Soumrak sociálního státu*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-864-2941-5.
- KREBS, Vojtěch, 2005. *Sociální politika*. 3. vydání. Praha: ASPI, s. 504. ISBN 80-735-7050-5.
- KUPROVÁ, Barbora, 2015. Trendy mimomanželské plodnosti v České republice po roce 1989. *Naše společnost* [online]. 2(13), 35-49 [cit. 2017-03-20]. DOI: 10.13060/1214438X.2015.2.13.233. ISSN 1214438x. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/en/index.php?option=com_content
- LUTZ, Wolfgang, Vegard SKIRBEKK a Maria Rita TESTA, 2006. The Low-Fertility Trap Hypothesis: Forces that May Lead to Further Postponement and Fewer Births in Europe. *Vienna Yearbook of Population Research* [online]. 4, 167-192 [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/23025482>
- MATĚJKOVÁ, Barbora a Jana PALONCYOVÁ, 2004. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II* [online]. Praha: VÚPSV [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf
- MCDONALD, Peter, 2002. Sustaining Fertility through Public Policy: The Range of Options. *Population* [online]. Institut National d'Etudes Démographiques, 57(3), 417-446 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3246634>
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR, 2004. *Národní zpráva o rodině* [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR, 2008. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí: metodické "doporučení" Ministerstva práce a sociálních věcí ČR* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [cit. 2017-03-20]. ISBN 978-808-6878-829. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/6778/Rodinna_politika.pdf
- MUNKOVÁ, Gabriela, 2004. *Sociální politika v evropských zemích*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0780-8.
- OLÁH, Livia Sz., 2015. Changing families in the European Union: trends and policy implications. Analytical paper, prepared for the United Nations Expert Group Meeting, "Family policy development: achievements and challenges", New York, May 14-15, 2015.
- PEDAN, Alex, 2001. *Analysis of Count Data Using the SAS® System* [online]. Tewksbury, MA: Vasca, 1-6 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www2.sas.com/proceedings/sugi26/p247-26.pdf>
- RABUŠIC, Ladislav, 2001. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2901-6.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, 2004. Změny generační plodnosti v České republice se zaměřením na vzdělání žen. *Demografie*. 46(2), 77-90. ISSN 0011-8265.

- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, 2013. Děti narozené v manželství a mimo manželství: dvě různé populace. *Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje* [online]. Český statistický úřad, **55**(1), 4-26 [cit. 2017-03-20]. ISSN 1805-2991. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/demografie>
- SAS INSTITUTE INC., 2008. *SAS/STAT® 9.2 User's Guide* [online]. Cary, NC: SAS Institute [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <https://support.sas.com/documentation/cdl/en/statuggenmod/61787/PDF/default/statuggenmod.pdf>
- SIROVÁTKA, Tomáš a kol., 2006. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-732-6104-9.
- SOBOTKA, Tomáš, 2008. Overview Chapter 6: The diverse faces of the Second Demographic Transition in Europe. *DEMOGRAPHIC RESEARCH* [online]. **19**(8), 171-224 [cit. 2017-03-20]. DOI: 10.4054/DemRes.2008.19.8. ISBN 10.4054/DemRes.2008.19.8. Dostupné z: <http://www.demographic-research.org/volumes/vol19/8/>
- VAN DE KAA, Dirk J., 1987. Europe's second demographic transition. *Population Bulletin*. **42**(1), 1-59.
- VAN DE KAA, Dirk J., 2002. The Idea of a Second Demographic Transition in Industrialized Countries. Paper presented at the *Sixth Welfare Policy Seminar of the National Institute of Population and Social Security*, Tokyo, Japan, 29 January 2002.
- WANG, Weiren a Felix FAMOYE, 1997. Modeling Household Fertility Decisions with Generalized Poisson Regression. *Journal of Population Economics* [online]. **10**(3), 273-283 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20007546>
- ZHANG, Li, 2008. Religious affiliation, religiosity, and male and female fertility. *Demographic Research* [online]. **18**, 233-262 [cit. 2017-03-01]. DOI: 10.4054/DemRes.2008.18.8. ISSN 1435-9871. Dostupné z: <http://www.demographic-research.org/volumes/vol18/8/>

Seznam použitých datových zdrojů

COUNCIL OF EUROPE, 2005. Strasbourg: Council of Europe Publishing. ISBN 92-871.

EUROPEAN COMMISSION, 2014. *Eurobarometer 75.4 (2011)* [online]. TNS OPINION & SOCIAL. Brussels: GESIS Data Archive Cologne, (ZA5564 Data file Version 3.0.1) [cit. 2016-11-12]. DOI: 10.4232/1.11851. Dostupné z: <https://dbk.gesis.org/dbksearch/sdesc2.asp?no=5564&db=e&doi=10.4232/1.11851>

EUROSTAT [online], 2016. Luxembourg: Eurostat, the statistical office of the European Union [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

INED [online], 2016. Paris: Institut national d'études démographiques (INED) [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: http://www.ined.fr/en/everything_about_population/data/online-databases/developed-countries-database/

HUMAN FERTILITY DATABASE, *United Kingdom* [online], 2015. Germany: Max Planck Institute for Demographic Research [cit. 2016-11-01]. Dostupné z: http://www.humanfertility.org/cgi-bin/country.php?country=GBR_NP&update=20151106

THE WORLD BANK [online], 2016. Washington, D.C.: The World Bank Group [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=CY-MT>

Seznam příloh

Příloha 1: Úhrnná plodnost, minimum, maximum a průměr úhrnné plodnosti, EU-28, 1960–2014	80
Příloha 2: Dendrogram, úhrnná plodnost, EU-28, 1960–2014	83
Příloha 3: Úhrnná plodnost dle skupin států EU-28, 1960–2014.....	84
Příloha 4: Podíl živě narozených dětí mimo manželství, minimum, maximum a průměr z podílů živě narozených dětí mimo manželství, EU-28, 1960–2012.....	85
Příloha 5: Dendrogram, podíl živě narozených dětí mimo manželství, EU-28, 1970–2012.....	88
Příloha 6: Podíl živě narozených dětí mimo manželství dle skupin států, EU-28, 1960–2012 ..	89
Příloha 7: Průměrný věk matky při narození prvního dítěte, EU-28, 1960, 1985, 2014.....	90
Příloha 8: Průměrné hodnoty podílů živě narozených dětí dle pořadí narození, EU-28, 1960–2014	91
Příloha 9: Dendrogram, podíl žen dle rodinného stavu, EU-28, 2011	92
Příloha 10: Dendrogram, podíl žen dle vzdělání, EU-28, 2011	93
Příloha 11: Úhrnná plodnost a průměrný věk matky při narození dítěte podle pořadí narozeného dítěte a rodinného stavu matky při narození dítěte, EU-28, 2011	94
Příloha 12: Dendrogram, úhrnná plodnost a průměrný věk matky při narození dítěte podle pořadí narození dítěte a rodinného stavu matky při narození dítěte, EU-28, 2011 ..	95
Příloha 13: Dendrogram, podíly odpovědí respondentů (v %) na ideální počet dětí obecně, Eurobarometr 75.4, EU-27, 2011	96
Příloha 14: Dendrogram, podíly odpovědí respondentů (v %) na ideální počet dětí osobně, Eurobarometr 75.4, EU-27, 2011	97
Příloha 15: Statistická významnost vysvětlovaných proměnných jednotlivých modelů Poissonovy regrese, EU-27, 2011	98
Příloha 16: Statistická významnost predikovaných modelů Poissonovy regrese pro jednotlivé státy EU-27, 2011	99
Příloha 17: Vysvětlující proměnné zvyšující odhadovaný počet narozených dětí, regresní koeficienty a hladiny spolehlivosti pro jednotlivé modely Poissonovy regrese, EU-27, 2011	100
Příloha 18: Vysvětlující proměnné snižující odhadovaný počet narozených dětí, regresní koeficienty a hladiny spolehlivosti pro jednotlivé modely Poissonovy regrese, EU-27, 2011	101
Příloha 19: Vysvětlující proměnné zvyšující odhadovaný počet narozených dětí, regresní koeficienty a hladiny spolehlivosti pro jednotlivé modely Poissonovy regrese, vybrané modely států EU-27, 2011	102
Příloha 20: Vysvětlující proměnné snižující odhadovaný počet narozených dětí, regresní koeficienty a hladiny spolehlivosti pro jednotlivé modely Poissonovy regrese, vybrané modely států EU-27, 2011	103

Přílohy

Příloha 1: Úhrnná plodnost, minimum, maximum a průměr úhrnné plodnosti, EU-28, 1960–2014

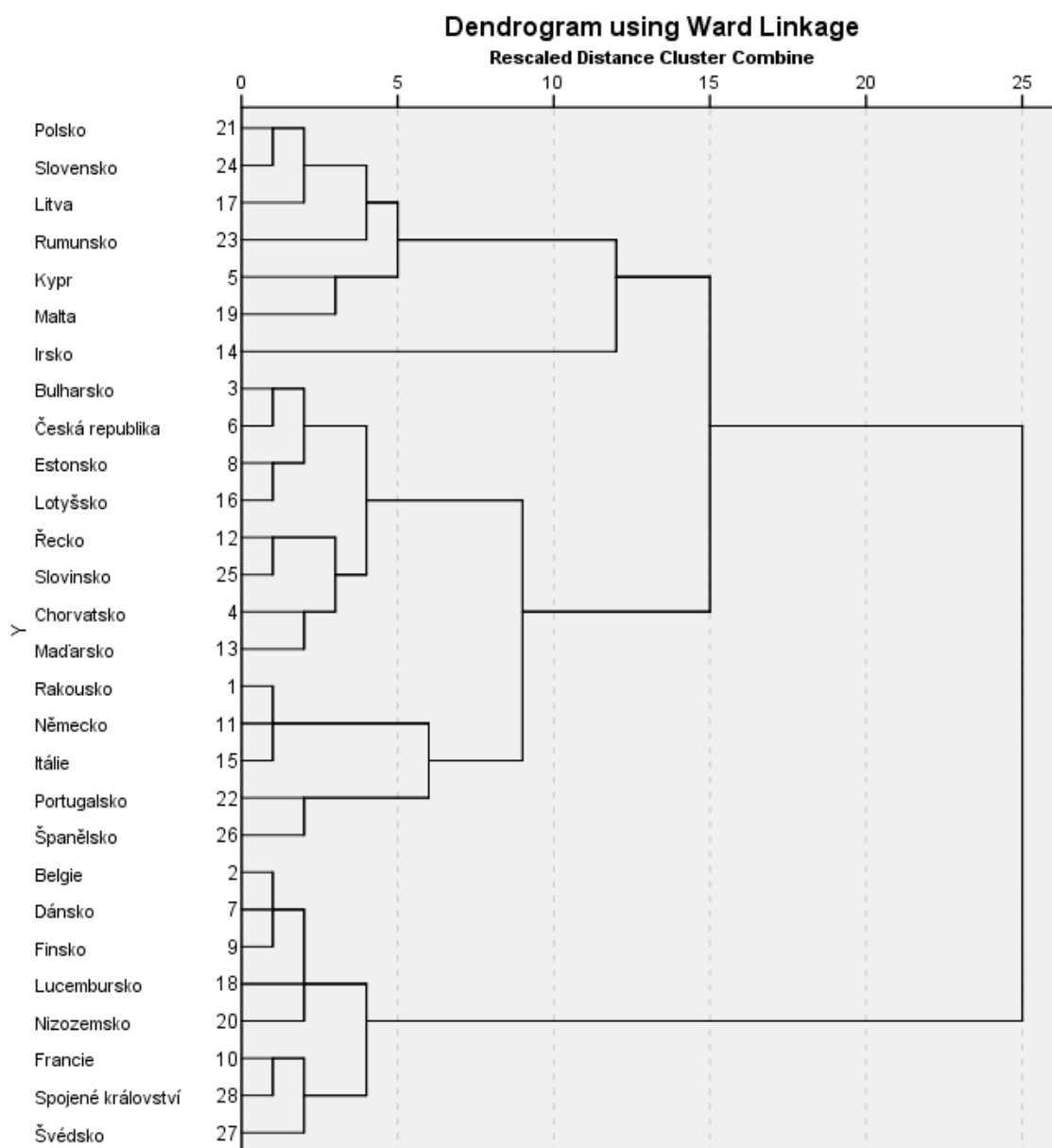
Rok	Belgie	Bulharsko	Česká republika	Dánsko	Estonsko	Finsko	Francie	Chorvatsko	Irsko	Itálie	Kypr	Litva	Lotyšsko	Lucembursko	Maďarsko	Malta	Německo	Nizozemsko	Polsko	Portugalsko	Rakousko	Rumunsko	Řecko	Slovensko	Slovinsko	Spojené království	Španělsko	Švédsko	Minimum (EU-28)	Maximum (EU-28)	Průměr (EU-28)
1960	2,56	2,32	2,11	2,57	1,96	2,71	2,74	2,20	3,78	2,41	3,50	2,59	1,94	2,37	2,02	3,62	2,37	3,12	2,98	3,16	2,70	2,34	2,21	3,10	2,18	2,71	2,77	2,20	1,94	3,78	2,62
1961	2,62	2,29	2,13	2,55	1,97	2,70	2,82	2,19	3,78	2,41	3,47	2,57	1,94	2,42	1,94	3,27	2,44	3,22	2,85	3,20	2,79	2,18	2,12	3,01	2,27	2,80	2,75	2,23	1,94	3,78	2,60
1962	2,59	2,24	2,14	2,55	1,96	2,66	2,80	2,17	3,92	2,46	3,42	2,44	1,91	2,41	1,79	3,24	2,44	3,18	2,76	3,23	2,80	2,04	2,16	2,84	2,28	2,88	2,79	2,26	1,79	3,92	2,58
1963	2,68	2,21	2,33	2,64	1,94	2,66	2,90	2,12	4,01	2,55	3,35	2,34	1,85	2,37	1,81	2,90	2,51	3,19	2,74	3,12	2,82	2,01	2,13	2,94	2,27	2,91	2,87	2,34	1,81	4,01	2,59
1964	2,71	2,18	2,36	2,60	1,94	2,58	2,92	2,12	4,07	2,70	3,25	2,29	1,79	2,40	1,82	2,79	2,53	3,17	2,65	3,21	2,80	1,96	2,24	2,91	2,30	2,95	3,00	2,48	1,79	4,07	2,60
1965	2,61	2,09	2,18	2,61	1,93	2,47	2,85	2,21	4,04	2,66	3,13	2,21	1,74	2,39	1,82	2,52	2,50	3,04	2,69	3,15	2,71	1,91	2,24	2,80	2,44	2,86	2,94	2,42	1,74	4,04	2,54
1966	2,53	2,02	2,01	2,61	1,92	2,40	2,80	2,21	3,94	2,63	3,01	2,23	1,76	2,36	1,89	2,33	2,51	2,90	2,59	3,16	2,66	1,90	2,32	2,68	2,47	2,77	2,93	2,36	1,76	3,94	2,50
1967	2,42	2,02	1,90	2,35	1,95	2,32	2,67	2,07	3,84	2,53	2,89	2,23	1,80	2,25	2,01	2,24	2,45	2,81	2,49	3,16	2,62	3,67	2,45	2,50	2,37	2,68	2,98	2,27	1,80	3,84	2,50
1968	2,31	2,27	1,83	2,12	2,03	2,14	2,59	1,99	3,77	2,49	2,78	2,25	1,83	2,14	2,06	2,12	2,36	2,72	2,34	3,12	2,59	3,64	2,42	2,40	2,25	2,61	2,92	2,07	1,83	3,77	2,43
1969	2,25	2,27	1,86	2,00	2,11	1,93	2,53	1,91	3,83	2,51	2,69	2,30	1,88	2,03	2,03	2,02	2,21	2,75	2,29	3,12	2,49	3,20	2,35	2,43	2,18	2,50	2,91	1,93	1,86	3,83	2,38
1970	2,25	2,17	1,91	1,99	2,16	1,83	2,48	1,83	3,85	2,43	2,61	2,39	2,01	1,97	1,97	2,03	2,03	2,57	2,26	3,01	2,29	2,90	2,40	2,40	2,11	2,43	2,88	1,92	1,83	3,85	2,32
1971	2,21	2,10	1,98	2,08	2,19	1,68	2,50	1,95	3,96	2,41	2,55	2,41	2,04	1,96	1,92	2,06	1,96	2,36	2,26	3,00	2,20	2,67	2,32	2,42	2,16	2,40	2,88	1,96	1,68	3,96	2,31
1972	2,09	2,03	2,07	2,03	2,14	1,58	2,42	1,97	3,92	2,36	2,49	2,35	2,03	1,75	1,93	2,01	1,73	2,15	2,23	2,86	2,09	2,55	2,32	2,49	2,16	2,20	2,86	1,91	1,58	3,92	2,24
1973	1,95	2,15	2,29	1,92	2,07	1,49	2,31	1,98	3,78	2,34	2,44	2,22	1,96	1,58	1,93	1,65	1,56	1,90	2,24	2,77	1,94	2,44	2,26	2,56	2,21	2,04	2,84	1,86	1,49	3,78	2,17
1974	1,83	2,29	2,43	1,90	2,07	1,61	2,11	1,95	3,65	2,33	2,39	2,21	2,00	1,57	2,27	1,64	1,53	1,77	2,25	2,69	1,91	2,70	2,37	2,60	2,12	1,92	2,89	1,87	1,53	3,65	2,17
1975	1,74	2,22	2,40	1,92	2,04	1,68	1,93	1,92	3,43	2,21	2,35	2,18	1,96	1,55	2,35	2,27	1,48	1,66	2,26	2,75	1,83	2,60	2,32	2,53	2,18	1,81	2,80	1,77	1,48	3,43	2,15
1976	1,73	2,24	2,36	1,75	2,06	1,70	1,83	1,90	3,34	2,11	2,32	2,18	1,93	1,48	2,23	2,21	1,51	1,63	2,28	2,82	1,69	2,55	2,35	2,52	2,20	1,74	2,79	1,68	1,48	3,34	2,11
1977	1,71	2,21	2,32	1,66	2,06	1,68	1,86	1,91	3,30	1,98	2,31	2,14	1,88	1,49	2,15	2,14	1,51	1,58	2,21	2,69	1,63	2,57	2,26	2,47	2,16	1,68	2,66	1,64	1,49	3,30	2,07
1978	1,69	2,15	2,32	1,67	2,02	1,64	1,82	1,92	3,26	1,87	2,31	2,09	1,86	1,47	2,07	2,05	1,50	1,58	2,19	2,45	1,61	2,52	2,27	2,45	2,20	1,75	2,53	1,60	1,47	3,26	2,03
1979	1,71	2,16	2,29	1,60	2,01	1,64	1,86	1,94	3,26	1,76	2,33	2,05	1,87	1,47	2,01	2,10	1,50	1,56	2,25	2,32	1,60	2,48	2,26	2,44	2,22	1,86	2,35	1,66	1,47	3,26	2,02
1980	1,70	2,05	2,10	1,55	2,02	1,63	1,95	1,92	3,24	1,64	2,35	1,99	1,90	1,49	1,91	1,99	1,56	1,60	2,26	2,25	1,65	2,43	2,23	2,31	2,11	1,89	2,20	1,68	1,49	3,24	1,99

Rok	Belgie	Bulharsko	Česká republika	Dánsko	Estonsko	Finsko	Francie	Chorvatsko	Irsko	Itálie	Kypř	Litva	Lotyšsko	Lucembursko	Maďarsko	Malta	Německo	Nizozemsko	Polsko	Portugalsko	Rakousko	Rumunsko	Řecko	Slovensko	Slovinsko	Spojené království	Španělsko	Švédsko	Minimum (EU-28)	Maximum (EU-28)	Průměr (EU-28)
1981	1,67	2,00	2,02	1,44	2,07	1,64	1,95	1,91	3,09	1,59	2,39	1,98	1,90	1,55	1,88	1,87	1,53	1,56	2,22	2,13	1,67	2,36	2,09	2,28	1,96	1,82	2,04	1,63	1,44	3,09	1,94
1982	1,61	2,01	2,01	1,43	2,08	1,72	1,91	1,90	2,97	1,56	2,48	1,97	1,98	1,49	1,80	2,04	1,51	1,50	2,31	2,08	1,66	2,17	2,02	2,27	1,93	1,78	1,94	1,62	1,43	2,97	1,92
1983	1,56	2,01	1,96	1,38	2,16	1,74	1,78	1,88	2,75	1,51	2,50	2,10	2,13	1,43	1,75	1,97	1,43	1,47	2,39	1,95	1,56	2,07	1,94	2,27	1,81	1,77	1,80	1,61	1,38	2,75	1,88
1984	1,53	2,01	1,97	1,40	2,17	1,70	1,80	1,87	2,58	1,46	2,52	2,07	2,15	1,42	1,76	1,97	1,39	1,49	2,36	1,90	1,52	2,27	1,82	2,25	1,74	1,76	1,73	1,66	1,39	2,58	1,87
1985	1,51	1,98	1,96	1,45	2,12	1,64	1,81	1,81	2,48	1,42	2,43	2,09	2,09	1,38	1,85	1,99	1,37	1,51	2,32	1,72	1,47	2,31	1,67	2,26	1,71	1,79	1,64	1,74	1,37	2,48	1,84
1986	1,54	2,02	1,94	1,48	2,17	1,60	1,83	1,76	2,44	1,35	2,46	2,12	2,21	1,43	1,84	1,94	1,41	1,55	2,22	1,67	1,45	2,40	1,60	2,20	1,65	1,78	1,56	1,80	1,35	2,46	1,84
1987	1,54	1,97	1,91	1,50	2,26	1,59	1,80	1,74	2,31	1,33	2,38	2,11	2,21	1,40	1,82	1,97	1,43	1,56	2,16	1,63	1,43	2,39	1,50	2,15	1,65	1,81	1,50	1,84	1,33	2,39	1,82
1988	1,56	1,97	1,94	1,56	2,26	1,70	1,81	1,74	2,17	1,36	2,49	2,02	2,16	1,51	1,81	2,10	1,46	1,55	2,14	1,62	1,45	2,31	1,50	2,15	1,63	1,82	1,45	1,96	1,36	2,49	1,83
1989	1,58	1,91	1,87	1,62	2,21	1,71	1,79	1,67	2,08	1,33	2,36	1,98	2,04	1,52	1,80	2,11	1,42	1,55	2,09	1,58	1,45	2,20	1,40	2,08	1,52	1,79	1,40	2,01	1,33	2,36	1,79
1990	1,62	1,82	1,89	1,67	2,05	1,78	1,78	1,67	2,12	1,36	2,41	2,03	2,00	1,62	1,87	2,05	1,45	1,62	1,99	1,57	1,46	1,84	1,39	2,08	1,46	1,83	1,36	2,14	1,36	2,41	1,78
1991	1,66	1,66	1,86	1,68	1,79	1,79	1,77	1,55	2,08	1,33	2,32	2,01	1,85	1,60	1,87	2,10	1,33	1,61	1,98	1,57	1,51	1,58	1,38	2,05	1,42	1,82	1,33	2,12	1,33	2,32	1,74
1992	1,65	1,55	1,72	1,76	1,69	1,85	1,73	1,39	1,99	1,32	2,48	1,94	1,74	1,67	1,78	2,12	1,29	1,59	1,85	1,53	1,51	1,50	1,38	1,99	1,34	1,79	1,32	2,09	1,29	2,48	1,70
1993	1,61	1,46	1,67	1,75	1,45	1,81	1,66	1,43	1,91	1,26	2,24	1,74	1,52	1,69	1,69	2,01	1,28	1,57	1,77	1,51	1,50	1,44	1,34	1,93	1,34	1,76	1,27	2,00	1,26	2,24	1,63
1994	1,56	1,37	1,44	1,81	1,37	1,85	1,66	1,43	1,85	1,22	2,17	1,57	1,41	1,72	1,64	1,89	1,24	1,57	1,72	1,44	1,47	1,41	1,35	1,67	1,32	1,74	1,21	1,89	1,21	2,17	1,57
1995	1,56	1,23	1,28	1,80	1,32	1,81	1,71	1,50	1,85	1,19	2,03	1,55	1,27	1,67	1,57	1,82	1,25	1,53	1,54	1,41	1,42	1,34	1,32	1,52	1,29	1,71	1,18	1,74	1,18	2,03	1,51
1996	1,59	1,23	1,19	1,75	1,30	1,76	1,73	1,64	1,89	1,22	1,95	1,49	1,18	1,76	1,46	2,01	1,32	1,53	1,52	1,44	1,45	1,30	1,30	1,47	1,28	1,73	1,17	1,61	1,17	2,01	1,51
1997	1,61	1,09	1,17	1,75	1,24	1,75	1,73	1,69	1,94	1,23	1,86	1,47	1,13	1,71	1,38	1,95	1,37	1,56	1,47	1,47	1,39	1,32	1,31	1,43	1,25	1,73	1,19	1,53	1,09	1,95	1,49
1998	1,60	1,11	1,16	1,72	1,21	1,70	1,76	1,45	1,95	1,21	1,76	1,46	1,11	1,67	1,33	1,81	1,36	1,63	1,41	1,48	1,37	1,32	1,29	1,37	1,23	1,71	1,15	1,51	1,11	1,95	1,46
1999	1,62	1,23	1,13	1,73	1,24	1,74	1,79	1,38	1,91	1,23	1,67	1,46	1,18	1,71	1,29	1,72	1,36	1,65	1,37	1,51	1,34	1,30	1,28	1,33	1,21	1,68	1,20	1,50	1,13	1,91	1,46
2000	1,67	1,27	1,14	1,77	1,34	1,73	1,87	1,39	1,90	1,26	1,64	1,38	1,24	1,79	1,32	1,69	1,38	1,72	1,37	1,56	1,36	1,31	1,27	1,29	1,26	1,64	1,23	1,55	1,14	1,90	1,48
2001	1,67	1,24	1,15	1,75	1,34	1,73	1,88	1,46	1,96	1,25	1,57	1,28	1,21	1,66	1,31	1,50	1,35	1,71	1,31	1,46	1,33	1,27	1,25	1,20	1,21	1,63	1,24	1,57	1,15	1,96	1,45
2002	1,65	1,21	1,17	1,72	1,37	1,72	1,86	1,42	1,98	1,27	1,49	1,23	1,23	1,63	1,30	1,46	1,34	1,73	1,25	1,47	1,39	1,26	1,27	1,19	1,21	1,64	1,26	1,65	1,17	1,98	1,44
2003	1,67	1,23	1,18	1,76	1,37	1,76	1,87	1,41	1,98	1,29	1,51	1,26	1,29	1,62	1,28	1,48	1,34	1,75	1,22	1,44	1,38	1,30	1,28	1,20	1,20	1,71	1,31	1,72	1,18	1,98	1,46
2004	1,72	1,29	1,23	1,78	1,47	1,80	1,90	1,43	1,95	1,33	1,52	1,26	1,24	1,65	1,28	1,37	1,36	1,73	1,23	1,40	1,42	1,30	1,30	1,24	1,25	1,77	1,33	1,75	1,23	1,95	1,48
2005	1,76	1,31	1,28	1,80	1,50	1,84	1,92	1,50	1,88	1,32	1,48	1,27	1,31	1,63	1,32	1,37	1,34	1,71	1,24	1,41	1,41	1,30	1,32	1,25	1,26	1,79	1,35	1,77	1,24	1,92	1,49

Rok	Belgie	Bulharsko	Česká republika	Dánsko	Estonsko	Finsko	Francie	Chorvatsko	Irsko	Itálie	Kypr	Litva	Lotyšsko	Lucembursko	Maďarsko	Malta	Německo	Nizozemsko	Polsko	Portugalsko	Rakousko	Rumunsko	Řecko	Slovensko	Slovinsko	Spojené království	Španělsko	Švédsko	Minimum (EU-28)	Maximum (EU-28)	Průměr (EU-28)
2006	1,80	1,38	1,33	1,85	1,55	1,84	1,98	1,47	1,91	1,35	1,52	1,30	1,35	1,65	1,35	1,40	1,33	1,72	1,27	1,36	1,41	1,31	1,38	1,24	1,32	1,85	1,36	1,86	1,24	1,98	1,52
2007	1,82	1,42	1,44	1,85	1,64	1,83	1,96	1,48	2,03	1,37	1,44	1,35	1,41	1,61	1,32	1,37	1,37	1,72	1,31	1,34	1,39	1,29	1,38	1,25	1,38	1,90	1,40	1,88	1,25	2,03	1,53
2008	1,85	1,48	1,50	1,89	1,66	1,85	1,99	1,55	2,07	1,42	1,48	1,47	1,45	1,60	1,35	1,43	1,38	1,77	1,39	1,37	1,42	1,35	1,47	1,32	1,52	1,96	1,46	1,91	1,32	2,07	1,58
2009	1,84	1,57	1,49	1,84	1,63	1,86	1,99	1,58	2,00	1,41	1,48	1,55	1,32	1,58	1,33	1,44	1,36	1,79	1,40	1,32	1,40	1,37	1,49	1,41	1,53	1,94	1,39	1,94	1,32	2,00	1,58
2010	1,86	1,57	1,51	1,87	1,72	1,87	2,03	1,55	2,05	1,46	1,44	1,50	1,36	1,63	1,25	1,36	1,39	1,79	1,41	1,39	1,44	1,59	1,48	1,43	1,57	1,92	1,37	1,98	1,25	2,05	1,60
2011	1,81	1,51	1,43	1,75	1,61	1,83	2,01	1,48	2,03	1,44	1,35	1,55	1,33	1,52	1,23	1,45	1,39	1,76	1,33	1,35	1,43	1,47	1,40	1,45	1,56	1,91	1,34	1,90	1,23	2,03	1,56
2012	1,79	1,50	1,45	1,73	1,56	1,80	2,01	1,51	2,01	1,43	1,39	1,60	1,44	1,57	1,34	1,43	1,41	1,72	1,33	1,28	1,44	1,52	1,34	1,34	1,58	1,92	1,32	1,91	1,28	2,01	1,56
2013	1,75	1,48	1,46	1,67	1,52	1,75	1,99	1,46	1,96	1,39	1,30	1,59	1,52	1,55	1,35	1,38	1,41	1,68	1,29	1,21	1,44	1,41	1,29	1,34	1,55	1,83	1,27	1,89	1,21	1,99	1,53
2014	1,74	1,53	1,53	1,69	1,54	1,71	2,01	1,46	1,94	1,37	1,31	1,63	1,65	1,50	1,44	1,42	1,47	1,71	1,32	1,23	1,47	1,52	1,30	1,37	1,58	1,81	1,32	1,88	1,23	2,01	1,55

Zdroj: INED 2016, Eurostat 2016, The World Bank 2016, vlastní výpočty

Příloha 2: Dendrogram, úhrnná plodnost, EU-28, 1960–2014

Zdroj: INED 2016, Eurostat 2016, The World Bank 2016, vlastní výpočet

Příloha 3: Úhrnná plodnost dle skupin států EU-28, 1960–2014

Rok	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Státy západní Evropy	2,49	2,55	2,57	2,63	2,68	2,62	2,60	2,53	2,48	2,40	2,25	2,19	2,06	1,95	1,92	1,84	1,77	1,71	1,66
Státy severozápadní Evropy	2,62	2,67	2,67	2,71	2,73	2,66	2,59	2,47	2,34	2,24	2,18	2,14	2,02	1,88	1,82	1,76	1,69	1,66	1,65
Státy východní Evropy I	2,12	2,11	2,08	2,08	2,09	2,08	2,08	2,07	2,09	2,07	2,07	2,08	2,08	2,11	2,19	2,17	2,16	2,12	2,10
Státy východní Evropy II	3,02	2,89	2,79	2,71	2,64	2,54	2,46	2,67	2,59	2,49	2,43	2,39	2,35	2,26	2,30	2,37	2,34	2,31	2,27
Irsko	3,78	3,78	3,92	4,01	4,07	4,04	3,94	3,84	3,77	3,83	3,85	3,96	3,92	3,78	3,65	3,43	3,34	3,30	3,26
Státy jižní Evropy	2,97	2,98	3,01	3,00	3,11	3,05	3,05	3,07	3,02	3,02	2,95	2,94	2,86	2,81	2,79	2,78	2,81	2,68	2,49
Rok	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Státy západní Evropy	1,62	1,62	1,60	1,58	1,50	1,46	1,42	1,40	1,40	1,42	1,40	1,42	1,39	1,37	1,35	1,31	1,29	1,33	1,33
Státy severozápadní Evropy	1,67	1,69	1,66	1,63	1,59	1,60	1,60	1,63	1,63	1,68	1,70	1,76	1,76	1,77	1,73	1,73	1,69	1,68	1,67
Státy východní Evropy I	2,10	2,03	1,98	1,97	1,96	1,94	1,90	1,90	1,88	1,88	1,80	1,77	1,67	1,57	1,49	1,42	1,35	1,32	1,28
Státy východní Evropy II	2,27	2,22	2,18	2,21	2,22	2,24	2,23	2,22	2,19	2,20	2,14	2,07	2,01	1,98	1,86	1,74	1,63	1,62	1,58
Irsko	3,26	3,24	3,09	2,97	2,75	2,58	2,48	2,44	2,31	2,17	2,08	2,12	2,08	1,99	1,91	1,85	1,85	1,89	1,94
Státy jižní Evropy	2,34	2,23	2,09	2,01	1,88	1,82	1,68	1,62	1,57	1,54	1,49	1,47	1,45	1,43	1,39	1,33	1,30	1,31	1,33
Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014		
Státy západní Evropy	1,31	1,31	1,33	1,31	1,33	1,34	1,37	1,36	1,36	1,38	1,41	1,39	1,43	1,42	1,43	1,41	1,44		
Státy severozápadní Evropy	1,66	1,68	1,72	1,70	1,70	1,73	1,76	1,78	1,82	1,82	1,85	1,85	1,87	1,81	1,81	1,76	1,76		
Státy východní Evropy I	1,24	1,24	1,28	1,27	1,27	1,28	1,31	1,35	1,39	1,43	1,50	1,49	1,50	1,44	1,47	1,45	1,50		
Státy východní Evropy II	1,52	1,48	1,45	1,36	1,31	1,33	1,32	1,32	1,34	1,34	1,41	1,44	1,46	1,43	1,44	1,39	1,43		
Irsko	1,95	1,91	1,90	1,96	1,98	1,98	1,95	1,88	1,91	2,03	2,07	2,00	2,05	2,03	2,01	1,96	1,94		
Státy jižní Evropy	1,32	1,36	1,40	1,35	1,37	1,38	1,37	1,38	1,36	1,37	1,42	1,36	1,38	1,35	1,30	1,24	1,28		

Zdroj: INED 2016, Eurostat 2016, The World Bank 2016, vlastní úprava

Poznámka: úp – úhrnná plodnost

Státy západní Evropy – Rakousko, Německo, Itálie

Státy severozápadní Evropy – Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Lucembursko, Nizozemsko, Švédsko, Spojené království

Státy východní Evropy I – Bulharsko, Chorvatsko, Česká republika, Estonsko, Řecko, Maďarsko, Lotyšsko, Slovinsko

Státy východní Evropy II – Kypr, Litva, Malta, Polsko, Rumunsko, Slovensko

Státy jižní Evropy – Portugalsko, Španělsko

Příloha 4: Podíl živě narozených dětí mimo manželství, minimum, maximum a průměr z podílů živě narozených dětí mimo manželství, EU-28, 1960–2012

Rok	Belgie	Bulharsko	Česká republika	Dánsko	Estonsko	Finsko	Francie	Chorvatsko	Irsko	Itálie	Kypr	Litva	Lotyšsko	Lucembursko	Maďarsko	Malta	Německo	Nizozemsko	Polsko	Portugalsko	Rakousko	Rumunsko	Řecko	Slovensko	Slovinsko	Španělsko	Švédsko	Spojené království	Minimum (EU-28)	Maximum (EU-28)	Průměr (EU-28)
1960	2,1	8,0	5,0	7,8	13,7	4,0	6,1	7,4	1,6	3,3	.	7,3	11,9	3,2	5,5	0,7	7,6	1,4	4,5	9,5	13,0	.	1,2	4,7	9,1	2,3	11,3	5,2	0,7	13,7	6,0
1961	2,0	8,0	4,6	8,0	14,2	4,1	5,9	7,1	1,6	3,2	0,3	7,2	12,3	3,4	5,5	0,7	7,1	1,4	4,3	8,8	12,6	.	1,2	4,5	10,0	2,2	11,7	5,7	0,3	14,2	5,8
1962	2,1	8,1	4,5	6,4	12,9	4,0	5,9	6,5	1,8	3,0	0,2	7,2	12,4	3,1	5,4	0,9	6,6	1,5	4,2	8,5	12,0	.	1,2	4,7	10,1	2,0	12,4	6,3	0,2	12,9	5,7
1963	2,2	8,4	4,8	7,9	14,8	4,2	5,9	6,9	1,8	2,9	0,1	6,9	12,3	3,1	5,3	1,0	6,1	1,6	4,1	8,2	11,6	.	1,2	4,7	9,8	1,8	12,6	6,6	0,1	14,8	5,8
1964	2,3	8,8	4,9	9,3	14,3	4,4	5,9	6,8	2,0	2,7	.	7,1	12,8	3,2	5,2	1,2	5,9	1,7	4,1	8,0	11,3	.	1,1	5,1	9,2	1,7	13,1	6,9	1,1	14,3	6,1
1965	2,4	9,4	5,1	9,5	14,8	4,6	5,9	6,0	2,2	2,6	0,1	6,3	13,3	3,7	5,2	1,0	5,8	1,8	4,5	7,8	11,2	.	1,1	5,3	9,2	1,6	13,8	7,3	0,1	14,8	6,0
1966	2,5	9,6	5,4	10,2	14,7	4,8	6,0	5,7	2,3	2,6	0,1	7,1	12,6	3,2	5,1	1,1	5,7	2,0	4,6	7,5	11,4	.	1,0	5,4	8,7	1,5	14,6	7,6	0,1	14,7	6,0
1967	2,6	9,7	5,4	11,1	14,8	5,1	6,2	5,4	2,5	2,6	0,2	7,0	12,3	3,5	5,0	1,3	5,8	2,1	4,9	7,5	11,5	.	1,0	5,8	8,7	1,4	15,1	8,1	0,2	15,1	6,2
1968	2,7	9,6	5,5	11,1	19,3	5,3	6,4	5,5	2,6	2,4	0,3	6,7	12,1	3,2	5,0	1,6	6,1	2,0	4,9	7,4	12,0	.	1,1	6,0	8,8	1,4	15,8	8,2	0,3	19,3	6,4
1969	2,7	9,2	5,6	11,3	14,1	5,6	6,5	5,6	2,6	2,4	0,3	5,2	11,4	3,0	5,2	1,4	6,6	2,2	5,0	7,3	12,2	.	1,1	6,2	8,4	1,3	16,3	8,1	0,3	16,3	6,2
1970	2,8	8,5	5,5	11,0	14,1	5,8	6,8	5,4	2,7	2,4	0,2	5,1	11,4	4,0	5,4	1,5	7,2	2,1	5,0	6,9	12,8	3,5	1,1	6,3	8,5	1,3	18,4	8,0	0,2	18,4	6,2
1971	3,0	9,6	5,3	12,3	14,2	5,5	7,0	5,2	2,7	2,4	0,4	5,0	11,1	3,9	5,8	1,1	8,0	2,0	4,9	7,6	13,0	.	1,2	6,1	8,7	1,3	24,3	8,2	0,4	24,3	6,7
1972	3,1	9,9	5,0	14,4	15,2	6,7	7,5	5,2	2,9	2,3	0,4	6,0	11,7	4,2	6,0	1,3	8,3	1,9	4,9	7,1	13,7	.	1,2	5,8	9,7	1,3	25,1	8,4	0,4	25,1	7,0
1973	3,0	10,7	4,4	17,1	15,5	7,9	8,2	5,0	3,2	2,3	0,4	5,9	11,7	4,1	5,9	1,2	8,3	1,9	4,7	7,2	13,7	.	1,3	5,2	9,8	1,5	28,4	8,4	0,4	28,4	7,3
1974	3,1	9,6	4,4	18,8	15,5	9,0	8,5	5,0	3,4	2,5	0,5	6,1	11,6	4,4	5,7	1,1	8,5	2,0	4,8	7,2	13,8	.	1,2	5,3	9,9	1,4	31,4	8,7	0,5	31,4	7,5
1975	3,1	9,3	4,6	21,7	15,7	10,1	8,5	4,9	3,7	2,5	0,7	6,2	11,7	4,2	5,6	1,2	8,5	2,1	4,7	7,2	13,5	3,5	1,2	5,3	9,9	2,0	32,4	9,0	0,7	32,4	7,6
1976	3,1	9,5	4,5	24,0	16,2	10,9	8,5	4,9	3,8	3,0	0,3	6,1	12,2	4,6	5,7	1,1	8,8	2,5	4,8	7,3	13,8	.	1,3	5,2	10,5	2,2	33,2	9,0	0,3	33,2	8,0
1977	3,1	9,8	4,6	25,9	16,5	11,1	8,8	4,8	4,2	3,4	0,1	6,6	12,1	4,6	5,9	1,0	9,0	2,7	4,9	7,2	14,2	.	1,3	5,2	10,6	2,3	34,7	9,5	0,1	34,7	8,3
1978	3,4	9,9	4,7	27,9	17,0	11,4	9,4	4,7	4,3	3,8	0,3	8,4	12,0	4,2	6,3	1,0	9,9	3,1	4,7	7,7	14,8	.	1,4	5,3	11,0	2,5	35,9	10,0	0,3	35,9	8,7
1979	3,8	11,3	5,1	30,7	16,9	12,0	10,3	5,1	4,6	3,9	0,4	6,6	12,3	5,6	6,6	0,9	10,7	3,4	4,7	8,2	16,5	.	1,4	5,5	11,8	2,8	37,5	10,6	0,4	37,5	9,2
1980	4,1	10,9	5,7	33,2	18,3	13,1	11,4	5,1	5,0	4,2	0,6	6,3	12,5	6,0	7,1	1,1	11,9	4,1	4,7	9,2	17,8	2,8	1,5	5,8	13,1	3,9	39,7	11,5	0,6	39,7	9,7

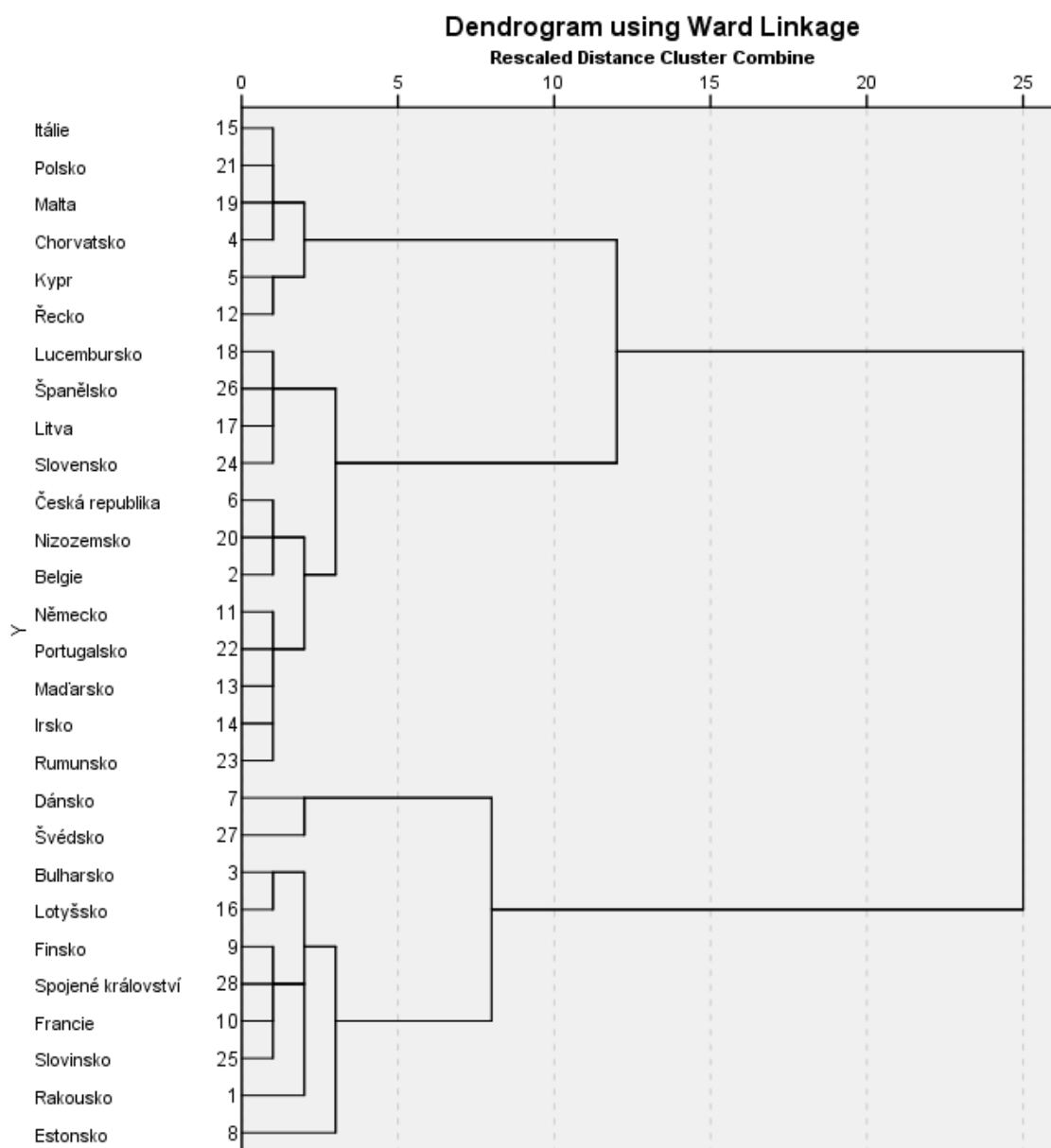
Rok	Belgie	Bulharsko	Česká republika	Dánsko	Estonsko	Finsko	Francie	Chorvatsko	Irsko	Itálie	Kypr	Litva	Lotyšsko	Lucembursko	Maďarsko	Malta	Německo	Nizozemsko	Polsko	Portugalsko	Rakousko	Rumunsko	Řecko	Slovensko	Slovinsko	Španělsko	Švédsko	Spojené království	Minimum (EU-28)	Maximum (EU-28)	Průměr (EU-28)
1981	4,5	10,3	5,9	35,7	18,2	13,3	12,7	5,2	5,4	4,4	0,5	6,9	12,9	7,1	7,4	0,9	12,8	4,8	4,6	9,5	19,4	.	1,6	5,7	14,1	4,4	41,2	12,5	0,5	41,2	10,4
1982	5,2	11,4	6,4	38,3	19,0	13,6	14,2	5,4	6,2	4,6	0,2	7,3	13,2	6,2	7,7	0,9	14,3	5,9	4,6	10,0	21,6	.	1,5	5,9	15,2	5,1	42,0	14,1	0,2	42,0	11,1
1983	5,7	11,3	6,8	40,6	19,5	14,0	15,9	5,5	6,8	4,8	0,3	7,5	13,5	8,1	8,3	0,7	15,4	7,0	4,6	10,7	22,4	.	1,5	6,0	16,9	5,2	43,6	15,4	0,3	43,6	11,8
1984	6,3	11,5	7,3	41,9	20,4	15,1	17,8	5,5	8,0	5,0	0,4	7,2	14,3	8,2	8,8	0,7	15,9	7,7	4,7	11,5	21,5	4,3	1,7	6,3	18,2	6,8	44,6	17,0	0,4	44,6	12,1
1985	7,1	11,7	7,3	43,0	20,7	16,4	19,6	5,9	8,5	5,3	0,4	7,0	14,4	8,7	9,2	1,2	16,2	8,3	5,0	12,3	22,4	4,0	1,8	6,6	19,1	8,0	46,4	18,9	0,4	46,4	12,7
1986	7,8	10,9	7,5	43,9	22,0	18,0	21,9	6,2	9,6	5,6	0,5	7,0	15,0	10,2	9,5	1,5	16,1	8,8	5,1	12,8	23,3	4,2	1,8	6,9	19,7	8,0	48,4	21,0	0,5	48,4	13,3
1987	9,1	10,8	7,3	44,5	22,1	19,2	24,1	6,4	10,9	5,7	0,6	7,1	15,5	11,0	10,4	1,2	15,7	9,3	5,4	13,3	23,4	15,0	2,1	7,1	21,8	8,3	49,9	22,9	0,6	49,9	14,3
1988	10,8	11,0	7,6	44,7	23,1	20,5	26,3	6,3	11,9	5,7	0,7	6,5	15,5	12,1	11,9	1,7	15,7	10,2	5,7	13,7	21,0	17,0	2,1	6,9	22,6	9,1	50,9	25,1	0,7	50,9	14,9
1989	11,3	11,4	8,0	46,1	25,3	22,9	28,2	6,6	12,8	6,0	0,7	6,7	15,9	11,8	12,4	1,7	15,5	10,7	5,8	14,6	22,6	18,3	2,1	7,2	23,2	9,4	51,8	26,6	0,7	51,8	15,6
1990	11,6	12,4	8,6	46,4	27,2	25,2	30,1	7,0	14,6	6,3	0,7	7,0	16,9	12,9	13,1	1,8	15,3	11,4	6,2	14,7	23,6	19,8	2,2	7,7	24,5	9,6	47,0	27,9	0,7	47,0	16,1
1991	12,7	15,5	9,9	46,5	31,2	27,4	31,8	7,5	16,9	6,8	0,8	7,1	18,4	12,2	14,1	2,0	15,1	12,0	6,6	15,6	24,8	20,7	2,4	8,9	26,4	10,0	48,2	29,8	0,8	48,2	17,2
1992	13,7	18,5	10,7	46,4	33,9	28,9	33,2	7,7	18,0	6,6	1,1	7,7	19,6	12,7	15,6	2,3	14,9	12,4	7,2	16,1	25,2	22,2	2,6	9,8	27,7	10,5	49,5	30,8	1,1	49,5	18,1
1993	14,7	22,1	12,8	46,8	38,2	30,3	34,9	7,7	19,9	7,3	0,8	9,1	23,0	12,9	17,6	2,2	14,8	13,1	8,2	17,0	26,3	23,0	2,8	10,6	28,0	10,8	50,4	31,8	0,8	50,4	19,2
1994	16,0	24,5	14,6	46,9	41,0	31,3	36,1	7,6	20,8	7,8	1,0	10,9	26,4	12,7	19,4	2,9	15,4	14,3	9,0	17,8	26,8	24,1	2,9	11,7	28,8	10,8	51,6	32,0	1,0	51,6	20,2
1995	17,5	25,7	15,6	46,5	44,2	33,1	37,6	7,5	22,3	8,1	1,4	12,8	29,9	13,1	20,7	4,6	16,1	15,5	9,5	18,7	27,4	25,5	3,0	12,6	29,8	11,1	53,0	33,5	1,4	53,0	21,3
1996	19,3	28,1	17,0	46,3	48,1	35,4	38,9	7,1	25,3	8,2	1,5	14,3	33,1	15,0	22,6	5,8	17,0	17,0	10,2	18,7	28,0	26,7	3,3	14,0	31,9	11,7	53,9	35,5	1,5	53,9	22,6
1997	21,0	30,0	17,9	45,1	51,6	36,5	40,0	7,3	26,8	6,9	1,6	16,5	34,8	16,8	25,0	7,4	18,0	19,2	11,0	19,6	28,8	26,7	3,5	15,1	32,7	13,1	54,1	36,8	1,6	54,1	23,7
1998	23,2	31,5	19,1	44,8	52,5	37,2	40,7	8,1	28,7	8,7	2,1	18,0	37,1	17,5	26,6	8,0	20,0	20,8	11,6	20,1	29,5	28,2	3,8	15,3	33,6	14,5	54,7	37,6	2,1	54,7	24,8
1999	25,6	35,1	20,7	44,9	54,2	38,7	41,7	8,2	31,1	9,2	2,2	19,8	39,1	18,6	28,0	9,8	22,1	22,7	11,7	20,9	30,5	29,4	3,9	16,9	35,4	16,3	55,3	38,8	2,2	55,3	26,1
2000	37,9	38,4	21,9	44,6	54,5	39,2	42,6	9,0	31,5	9,7	2,3	22,6	40,3	21,9	29,0	10,9	23,4	24,9	12,1	22,2	31,3	28,6	4,0	18,3	37,1	17,7	55,3	39,5	2,3	55,3	27,5
2001	34,8	42,0	23,5	44,6	56,2	39,5	43,7	9,6	31,3	9,9	2,5	25,4	42,1	22,3	30,3	13,2	25,0	27,2	13,1	23,8	33,1	29,0	4,3	19,8	39,4	19,7	55,5	40,1	2,5	56,2	28,6
2002	33,1	42,8	25,4	44,6	56,3	39,9	44,3	9,6	31,2	10,9	3,5	27,9	43,1	23,2	31,4	14,3	26,1	29,0	14,4	25,5	33,8	26,7	4,4	21,6	40,2	21,8	56,0	40,6	3,5	56,3	29,3

Rok	Belgie	Bulharsko	Česká republika	Dánsko	Estonsko	Finsko	Francie	Chorvatsko	Irsko	Itálie	Kypr	Litva	Lotyško	Lucembursko	Maďarsko	Malta	Německo	Nizozemsko	Polsko	Portugalsko	Rakousko	Rumunsko	Řecko	Slovensko	Slovinsko	Španělsko	Švédsko	Spojené království	Minimum (EU-28)	Maximum (EU-28)	Průměr (EU-28)
2003	35,4	46,1	28,6	44,9	57,8	40,0	45,2	9,7	31,2	13,0	3,5	29,5	44,2	25,0	32,3	16,3	27,0	30,7	15,8	26,9	35,3	27,4	4,8	23,3	42,5	23,4	56,0	41,5	3,5	57,8	30,6
2004	37,7	48,7	30,7	45,4	58,0	40,8	46,4	10,0	31,9	14,3	3,3	28,7	45,3	26,1	34,0	19,1	27,9	32,5	17,1	29,1	35,9	28,0	5,1	24,8	44,8	25,1	55,4	42,3	3,3	58,0	31,7
2005	40,0	49,0	31,8	45,7	58,5	40,4	47,4	9,8	31,8	13,8	4,4	28,4	44,6	27,2	35,0	20,0	29,2	34,9	18,5	30,7	36,5	27,7	5,1	26,0	46,7	26,6	55,4	42,9	4,4	58,5	32,4
2006	41,3	50,8	33,4	46,4	58,2	40,5	49,5	10,8	32,5	18,6	5,6	29,6	43,4	28,8	35,6	22,3	30,0	37,1	18,9	31,6	37,2	29,0	5,3	27,5	47,2	28,4	55,5	43,7	5,3	58,2	33,5
2007	39,0	50,2	34,6	46,1	57,8	40,6	50,7	10,9	32,8	20,7	8,7	29,2	43,0	30,7	37,5	24,9	30,8	39,5	19,5	33,6	38,3	26,7	5,8	28,8	50,8	30,2	54,8	44,4	5,8	57,8	34,3
2008	44,4	51,1	36,3	46,2	59,0	40,7	51,6	11,0	33,4	20,8	8,9	28,5	43,1	30,2	39,5	25,4	32,1	41,2	19,9	36,2	38,8	27,4	5,9	30,1	52,8	33,2	54,7	45,4	5,9	59,0	35,3
2009	45,7	53,4	38,8	46,5	59,2	40,9	52,9	11,8	33,3	23,7	11,7	27,9	43,5	32,1	40,8	27,4	32,7	43,3	20,2	38,1	39,3	28,0	6,6	31,6	53,6	34,5	54,4	46,3	6,6	59,2	36,4
2010	45,7	54,1	40,3	47,3	59,1	41,1	55,0	13,3	33,8	21,5	15,2	25,7	44,4	34,0	40,8	25,3	33,3	44,3	20,6	41,3	40,1	27,7	7,3	33,0	55,7	35,5	54,2	46,9	7,3	59,1	37,0
2011	50,0	56,1	41,8	49,0	59,7	40,9	55,8	14,0	33,9	23,4	16,9	27,7	44,6	34,1	42,3	23,0	33,9	45,3	21,2	42,8	40,4	30,0	7,4	34,0	56,8	37,4	54,3	47,3	7,4	59,7	38,0
2012	52,3	57,4	43,4	50,6	58,4	41,5	56,7	15,4	35,1	24,5	18,6	28,8	45,0	37,1	44,5	25,7	34,5	46,6	22,3	45,6	41,5	31,0	7,6	35,4	57,6	39,0	54,5	47,6	7,6	58,4	39,2

Zdroj: INED 2016, Eurostat 2016, vlastní úprava

Poznámka: Údaje od roku 2013 do současnosti nebyly pro řadu zemí dostupné, a proto období končí rokem 2012.

Příloha 5: Dendrogram, podíl živě narozených dětí mimo manželství, EU-28, 1970–2012

Zdroj: INED 2016, Eurostat 2016, vlastní výpočet

Poznámka: Analyzovány byly pouze roky 1970, 1975, 1980 a 1984 až 2012.

Příloha 6: Podíl živě narozených dětí mimo manželství dle skupin států, EU-28, 1960–2012

Rok	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Státy s vysokým podílem	8,89	9,09	8,99	9,20	9,21	9,46	9,41	9,54	10,21	9,46	9,50	9,68	10,35	10,73	10,82	10,96	11,33	11,59
Státy se středním podílem	4,53	4,39	4,31	4,23	4,28	4,30	4,34	4,41	4,41	4,35	4,40	4,60	4,69	4,60	4,67	4,67	4,89	5,05
Státy s nízkým podílem	3,42	2,78	2,66	2,70	3,18	2,55	2,53	2,55	2,64	2,65	2,59	2,53	2,53	2,50	2,52	2,56	2,59	2,57
Státy s časným vysokým podílem	9,55	9,87	9,40	10,21	11,24	11,63	12,37	13,09	13,48	13,79	14,71	18,29	19,74	22,76	25,08	27,05	28,61	30,28
Rok	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Státy s vysokým podílem	11,92	12,70	13,57	14,17	15,29	16,12	16,97	17,90	18,99	19,96	20,65	22,02	23,47	25,67	27,22	29,32	30,87	32,65
Státy se středním podílem	5,43	5,72	5,99	6,77	7,29	7,94	8,18	8,59	9,04	10,37	11,11	11,56	12,20	12,93	13,70	14,69	15,71	16,78
Státy s nízkým podílem	2,67	2,73	2,85	2,88	2,87	2,90	3,02	3,26	3,47	3,57	3,72	3,81	4,03	4,35	4,58	4,85	5,18	5,69
Státy s časným vysokým podílem	31,91	34,12	36,45	38,45	40,11	42,11	43,26	44,66	46,13	47,20	47,81	48,95	46,70	47,36	47,94	48,59	49,23	49,72
Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Státy s vysokým podílem	34,86	36,40	37,45	39,18	40,36	42,01	42,62	44,07	45,27	45,75	46,31	46,98	47,83	48,63	49,55	50,20	50,71	
Státy se středním podílem	18,21	19,63	21,00	22,68	25,00	26,01	26,90	28,39	29,71	30,78	32,07	32,78	34,39	35,57	36,28	37,77	39,44	
Státy s nízkým podílem	6,01	6,25	7,05	7,51	8,01	8,76	9,50	10,53	11,49	11,93	13,57	15,08	15,31	16,91	17,20	17,65	19,02	
Státy s časným vysokým podílem	50,08	49,61	49,73	50,08	49,95	50,06	50,31	50,43	50,43	50,56	50,91	50,43	50,45	50,48	50,75	51,65	52,55	

Zdroj: INED 2016, Eurostat 2016, vlastní úprava

Poznámka: Státy s časným vysokým podílem – Dánsko, Švédsko

Státy s vysokým podílem – Rakousko, Bulharsko, Estonsko, Finsko, Francie, Lotyšsko, Slovinsko, Spojené království

Státy se středním podílem – Belgie, Česká republika, Německo, Maďarsko, Irsko, Litva, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Španělsko

Státy s nízkým podílem – Chorvatsko, Kypr, Řecko, Itálie, Malta, Polsko

Příloha 7: Průměrný věk matky při narození prvního dítěte, EU-28, 1960, 1985, 2014

Stát	Rok		
	1960	1985	2014
Itálie	25,7	25,9	30,7
Španělsko	.	25,8	30,6
Lucembursko	.	.	30,2
Řecko	25,9	24,5	30
Irsko	.	26,1	29,6
Nizozemsko	25,7	26,6	29,5
Německo	.	.	29,4
Švédsko	25,5	26,1	29,2
Dánsko	23,1	25,6	29,2
Kypr	.	23,7	29,2
Portugalsko	.	24,2	29,2
Rakousko	.	24,3	28,9
Slovinsko	24,8	23,1	28,6
Belgie	.	.	28,6
Malta	.	.	28,6
Spojené království	.	25,1	28,6
Finsko	.	25,9	28,6
Francie	.	.	28,3
Česká republika	22,9	22,3	28,1
Chorvatsko	23,4	23,6	28,1
Maďarsko	22,9	22,8	27,7
Slovensko	22,7	22,6	27
Litva	.	24,1	27
Polsko	25	23,5	26,9
Estonsko	.	23,2	26,6
Lotyšsko	.	23	26,3
Rumunsko	.	22,6	26,1
Bulharsko	22,1	21,9	25,8

Zdroj: Council of Europe 2005, Eurostat 2016, vlastní úprava

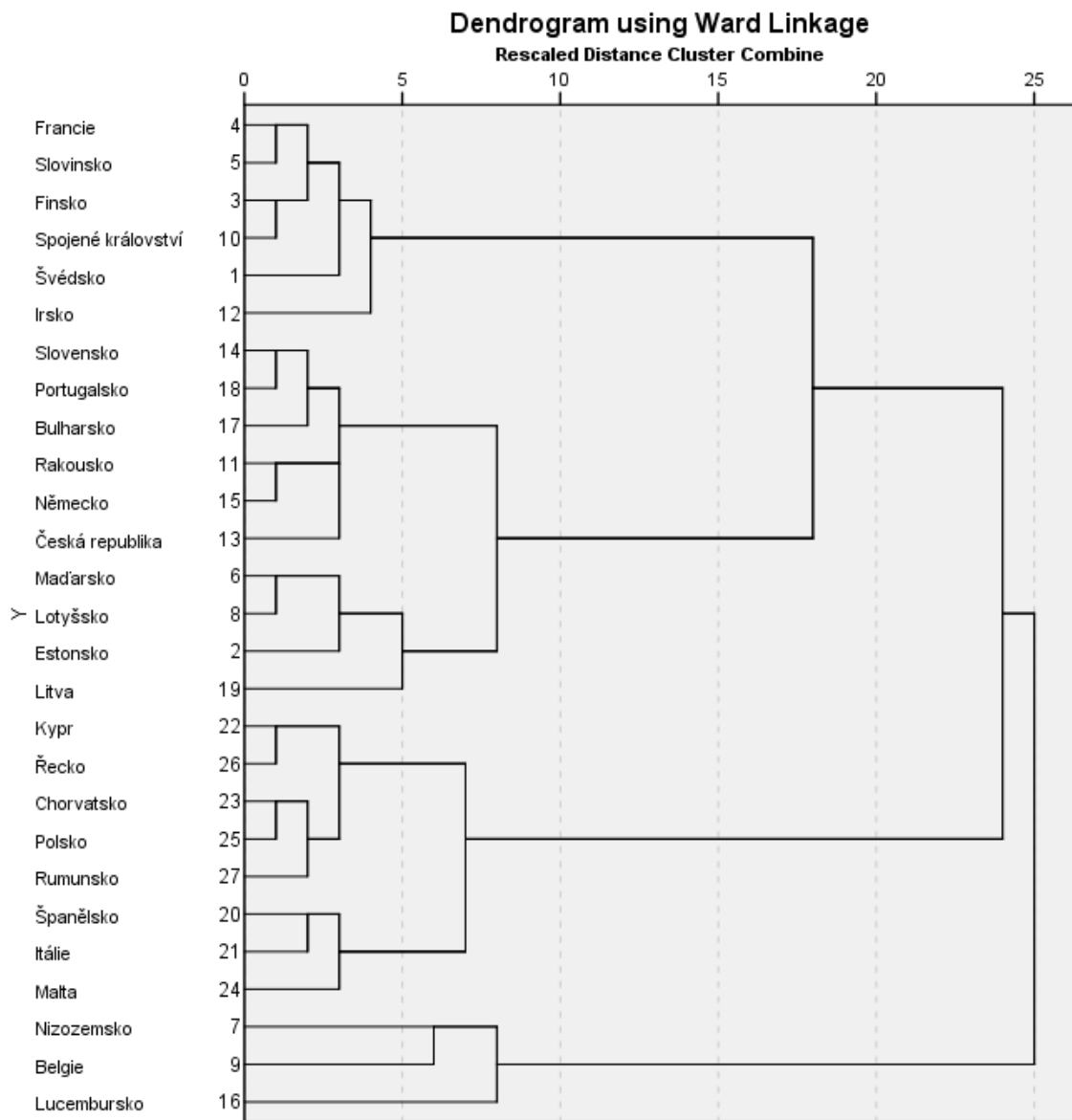
Poznámka: Seřazeno podle průměrného věku matky při narození prvního dítěte v roce 2014.

Příloha 8: Průměrné hodnoty podílů živě narozených dětí dle pořadí narození, EU-28, 1960–2014

Rok	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
1. pořadí	38,22	38,82	39,17	39,43	40,03	39,72	41,27	41,67	42,39	42,38	43,03	43,28	43,70	43,43
2. pořadí	28,91	29,20	29,50	29,71	29,97	30,24	30,61	30,95	31,49	32,01	32,03	32,84	33,18	33,92
3. a vyšší pořadí	32,88	31,98	31,33	30,87	29,99	30,04	28,13	27,38	26,12	25,61	24,08	23,88	23,12	22,65
Rok	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
1. pořadí	43,39	44,14	43,71	43,26	43,51	43,84	44,56	43,33	43,28	43,17	43,57	43,70	43,17	43,86
2. pořadí	34,94	34,26	35,19	35,81	35,94	35,59	35,22	35,74	35,75	35,91	35,63	35,60	35,81	35,47
3. a vyšší pořadí	21,67	20,86	21,10	20,93	20,55	20,57	20,22	20,94	20,96	20,93	20,79	20,69	21,02	19,95
Rok	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
1. pořadí	44,23	44,40	45,04	46,13	45,98	45,70	45,50	45,64	45,83	45,79	46,12	46,13	46,59	46,80
2. pořadí	35,29	35,08	34,85	34,19	34,05	34,35	34,50	34,62	34,51	34,53	34,47	34,28	34,13	34,08
3. a vyšší pořadí	19,76	20,51	20,10	19,68	19,28	19,95	20,01	19,74	18,98	18,99	19,41	18,89	18,60	19,12
Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
1. pořadí	47,62	48,14	48,38	48,30	48,82	48,46	48,35	48,36	47,74	47,78	47,26	47,05	46,90	
2. pořadí	34,06	34,05	33,85	34,23	34,10	34,20	34,43	34,58	34,92	35,41	35,56	35,58	35,66	
3. a vyšší pořadí	17,59	16,31	17,03	16,76	16,33	16,59	16,49	17,06	17,34	16,82	17,18	17,37	17,45	

Zdroj: Council of Europe 2005, Eurostat 2016, vlastní výpočty

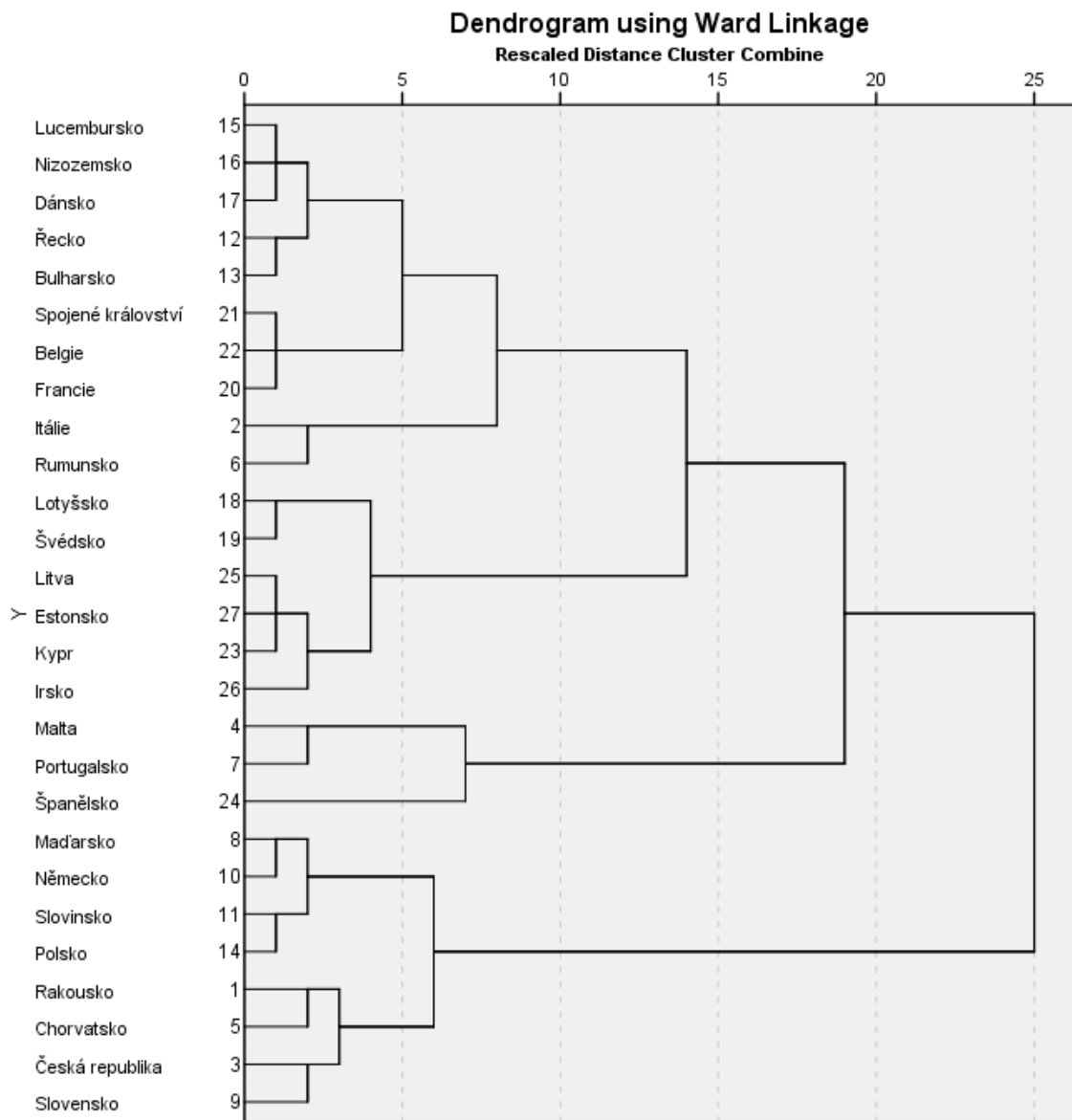
Příloha 9: Dendrogram, podíl žen dle rodinného stavu, EU-28, 2011

Zdroj: Eurostat 2016, vlastní výpočet

Poznámka: Data pro Dánsko nebyla dostupná.

Příloha 10: Dendrogram, podíl žen dle vzdělání, EU-28, 2011

Zdroj: Eurostat 2016, vlastní výpočet

Poznámka: Data pro Finsko nebyla dostupná.

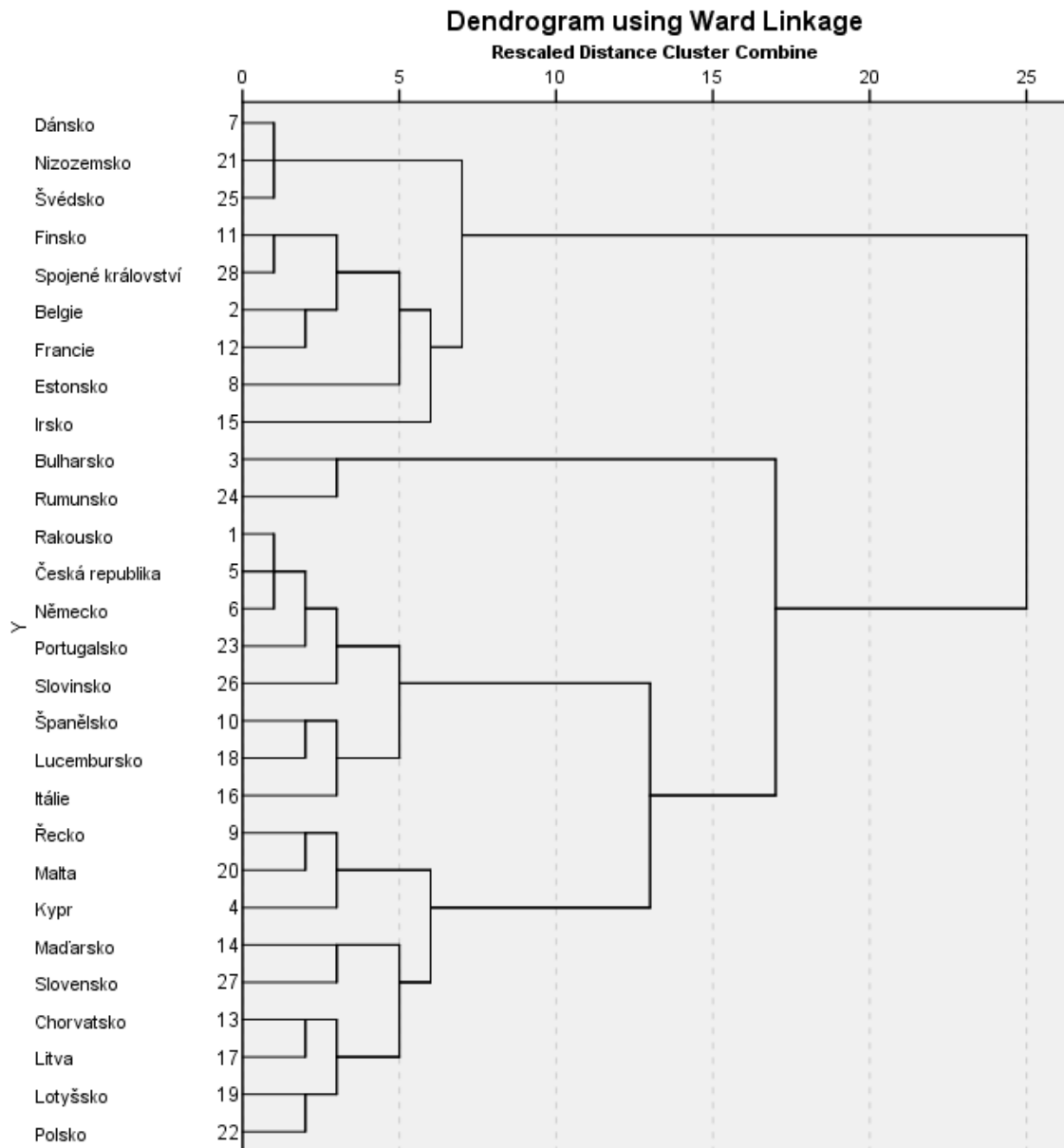
Příloha 11: Úhrnná plodnost a průměrný věk matky při narození dítěte podle pořadí narozeného dítěte a rodinného stavu matky při narození dítěte, EU-28, 2011

Státy	Demografické ukazatele											
	úp1	úp2	úp3	úp4	v1	v2	v3	v4	úpM	úpN	vM	vN
Belgie	0,82	0,62	0,25	0,13	28,01	30,28	31,99	33,77	0,97	0,85	30,42	28,99
Bulharsko	0,79	0,52	0,10	0,07	25,84	28,55	28,45	29,99	0,64	0,86	29,29	25,61
Česká republika	0,70	0,54	0,14	0,06	27,79	30,88	33,18	33,71	0,81	0,62	30,87	28,16
Dánsko	0,79	0,63	0,22	0,07	29,04	31,46	33,49	35,22	0,89	0,86	31,77	29,58
Estonsko	0,65	0,62	0,24	0,10	26,41	30,24	33,20	35,37	0,65	0,96	30,85	28,53
Finsko	0,75	0,62	0,28	0,18	28,44	30,57	32,24	34,07	1,08	0,75	31,27	28,89
Francie	0,85	0,71	0,30	0,14	28,12	30,85	32,57	34,31	0,88	1,13	31,17	29,13
Chorvatsko	0,71	0,51	0,17	0,08	27,65	30,06	31,71	33,57	1,27	0,21	29,58	27,57
Irsko	0,81	0,68	0,34	0,18	29,34	31,96	34,00	35,13	1,31	0,72	33,47	28,02
Itálie	0,69	0,51	0,14	0,04	30,62	32,27	32,72	32,00	1,01	0,36	32,03	30,03
Kypr	0,62	0,47	0,18	0,07	28,54	31,43	33,40	34,85	1,12	0,23	30,95	28,36
Litva	0,71	0,60	0,16	0,07	26,53	30,05	32,78	34,12	1,13	0,42	29,50	27,34
Lotyšsko	0,62	0,48	0,16	0,07	25,92	30,18	32,85	34,36	0,74	0,59	29,92	27,25
Lucembursko	0,80	0,51	0,16	0,05	29,45	31,81	33,08	35,27	0,99	0,53	31,55	29,40
Maďarsko	0,60	0,40	0,16	0,10	27,79	30,41	31,53	32,43	0,71	0,55	31,03	27,43
Malta	0,77	0,49	0,14	0,05	27,95	31,15	33,05	34,24	1,11	0,34	30,93	25,96
Německo	0,70	0,47	0,15	0,07	28,99	31,51	32,89	34,06	0,92	0,47	31,50	28,64
Nizozemsko	0,82	0,64	0,22	0,08	29,31	31,59	33,06	34,79	0,96	0,80	31,29	30,33
Polsko	0,66	0,47	0,14	0,07	26,61	30,15	32,59	34,95	1,04	0,29	29,60	26,40
Portugalsko	0,74	0,46	0,11	0,04	28,44	31,77	33,02	34,23	0,74	0,60	31,58	28,28
Rakousko	0,69	0,50	0,17	0,07	28,47	30,75	32,45	34,28	0,85	0,58	30,75	28,96
Rumunsko	0,78	0,43	0,13	0,12	25,70	28,06	28,86	31,70	1,00	0,46	28,62	24,06
Řecko	0,72	0,49	0,14	0,05	29,42	31,51	32,39	32,57	1,28	0,11	30,94	26,22
Slovensko	0,73	0,44	0,15	0,12	27,47	29,73	31,01	31,68	0,94	0,51	30,08	26,69
Slovinsko	0,78	0,58	0,15	0,05	28,42	31,10	33,18	34,89	0,67	0,89	30,83	29,57
Spojené království	0,72	0,65	0,29	0,17	28,33	30,33	31,49	33,14	1,01	0,90	31,82	27,33
Španělsko	0,73	0,48	0,10	0,03	30,13	32,78	33,61	34,69	0,81	0,53	32,69	29,57
Švédsko	0,83	0,71	0,25	0,11	29,00	31,43	33,42	34,98	0,87	1,03	31,71	30,06
Průměr	0,74	0,54	0,18	0,09	28,13	30,82	32,44	33,87	0,94	0,61	30,93	28,08
Minimum	0,60	0,40	0,10	0,03	25,70	28,06	28,45	29,99	0,64	0,11	28,62	24,06
Maximum	0,85	0,71	0,34	0,18	30,62	32,78	34,00	35,37	1,31	1,13	33,47	30,33

Zdroj: Eurostat 2016, Human Fertility Database 2016, vlastní výpočty

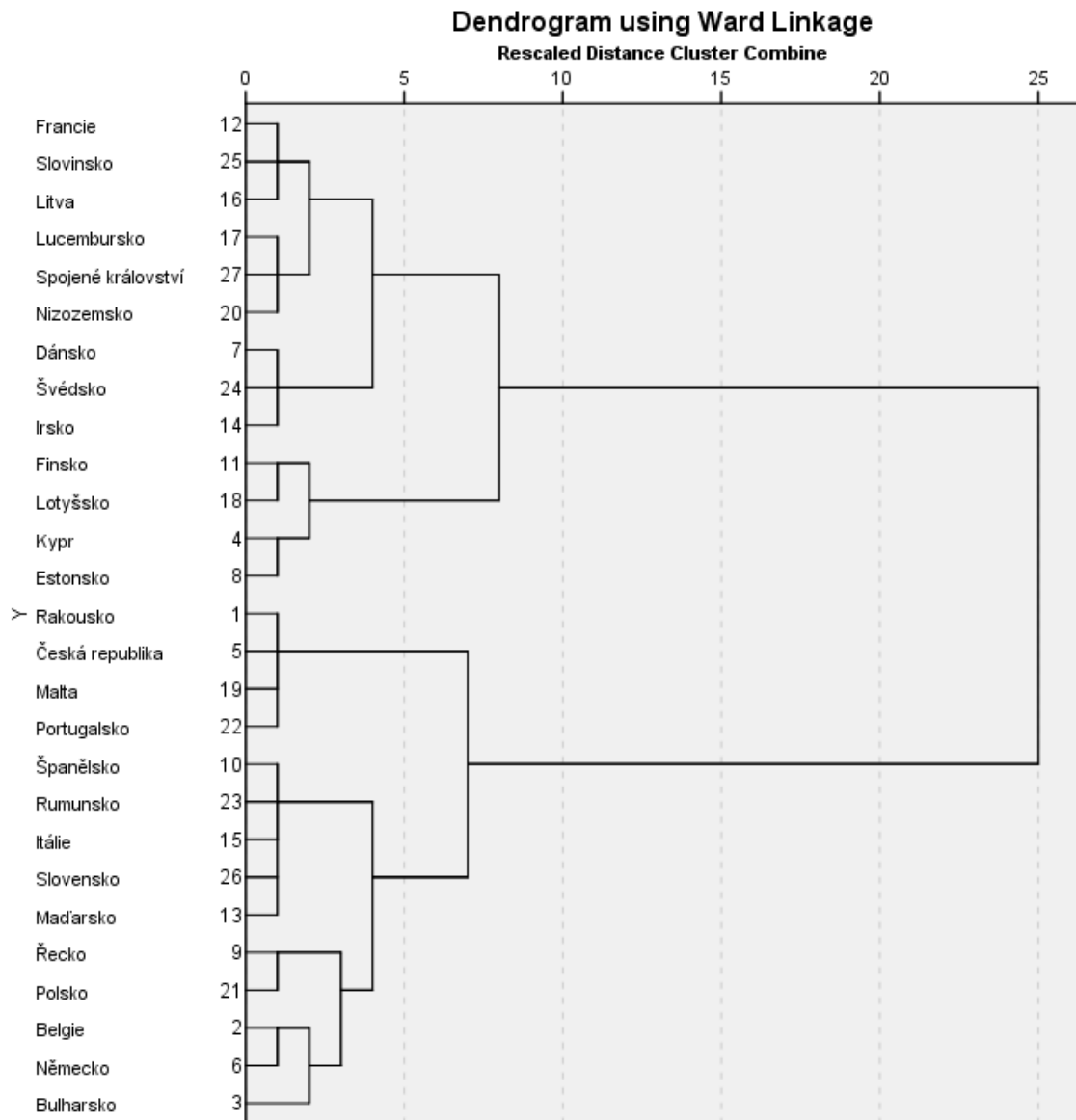
Poznámka: V oddílu 2.1.7 je uvedeno, pro které země byla data za rok 2011 nahrazena jiným dostupným rokem. Použité zkratky: úp1 – úhrnná plodnost – děti prvního pořadí, úp2 – úhrnná plodnost – děti druhého pořadí, úp3 – úhrnná plodnost – děti třetího pořadí, úp4 – úhrnná plodnost – děti čtvrtého a vyššího pořadí, v1 – průměrný věk matky při narození dítěte prvního pořadí, v2 – průměrný věk matky při narození dítěte druhého pořadí, v3 – průměrný věk matky při narození dítěte třetího pořadí, v4 – průměrný věk matky při narození dítěte čtvrtého a vyššího pořadí, úpM – úhrnná plodnost – děti narozené v manželství, úpN – úhrnná plodnost – děti narozené mimo manželství, vM – průměrný věk matky při narození dítěte, které se narodilo v manželství, vN – průměrný věk matky při narození dítěte, které se narodilo mimo manželství.

Příloha 12: Dendrogram, úhrnná plodnost a průměrný věk matky při narození dítěte podle pořadí narození dítěte a rodinného stavu matky při narození dítěte, EU-28, 2011

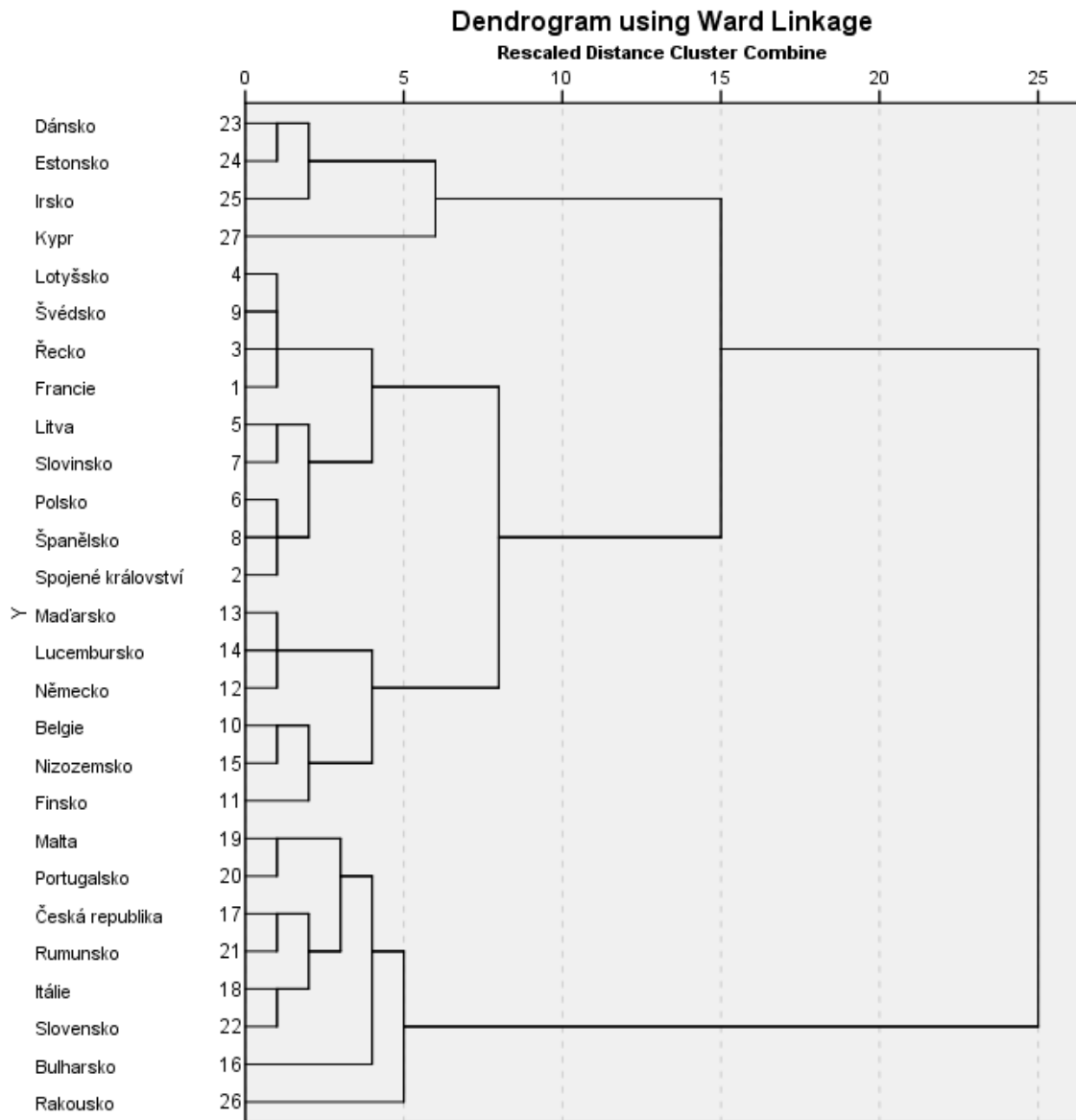
Zdroj: Eurostat 2016, Human Fertility Database 2016, vlastní výpočet

Příloha 13: Dendrogram, podíly odpovědí respondentů (v %) na ideální počet dětí obecně, Eurobarometr 75.4, EU-27, 2011

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočet

Příloha 14: Dendrogram, podíly odpovědí respondentů (v %) na ideální počet dětí osobně, Eurobarometr 75.4, EU-27, 2011

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočet

Příloha 15: Statistická významnost vysvětlovaných proměnných jednotlivých modelů Poissonovy regrese, EU-27, 2011

Model 1		Model 2		Model 3	
Pohlaví	***	Pohlaví	***	Pohlaví	***
Věková skupina	***	Věková skupina	***	Věková skupina	***
Rodinný stav	***	Vzdělání	***	Ideální počet dětí - obecně	***
Model 4		Model 5		Model 6	
Pohlaví	***	Pohlaví	***	Pohlaví	***
Věková skupina	***	Věková skupina	***	Věková skupina	***
Ideální počet dětí - osobně	***	Rodinný stav	***	Ideální počet dětí - obecně	***
		Vzdělání	***	Ideální počet dětí - osobně	***
Model 7		Model 8		Model 9	
Pohlaví	***	Pohlaví	***	Pohlaví	***
Věková skupina	***	Věková skupina	***	Věková skupina	***
Ideální počet dětí - obecně	*	Ideální počet dětí - obecně		Rodinný stav	***
Ideální počet dětí - osobně	***	Ideální počet dětí - osobně	***	Vzdělání	***
Vzdělání	***	Rodinný stav	***	Ideální počet dětí - obecně	***
Model 10		Model 11		Model 12	
Pohlaví	***	Pohlaví	***	Pohlaví	***
Věková skupina	***	Věková skupina	***	Věková skupina	***
Rodinný stav	***	Rodinný stav	***	Rodinný stav	***
Vzdělání	***	Vzdělání	***	Vzdělání	***
Ideální počet dětí - osobně	***	Ideální počet dětí - obecně		Ideální počet dětí - obecně	
		Ideální počet dětí - osobně	***	Ideální počet dětí - osobně	***
				Země	***

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočet

Poznámka: Statistická významnost *** p<0,001, ** p<0,01, * p<0,05

Příloha 16: Statistická významnost predikovaných modelů Poissonovy regrese pro jednotlivé státy EU-27, 2011

Stát	Pearsonův chí-kvadrát (hodnota/stupně volnosti)	Akaieho informační kritérium
Spojené království	1,66	3884
Slovinsko	1,23	2390
Česká republika	1,10	2508
Irsko	1,01	2818
Portugalsko	0,89	2971
Malta	0,86	1333
Řecko	0,82	2328
Německo	0,81	3993
Španělsko	0,79	2437
Kypr	0,78	1239
Belgie	0,78	2734
Litva	0,76	2527
Finsko	0,76	2778
Nizozemsko	0,75	2451
Dánsko	0,74	2773
Francie	0,73	2956
Maďarsko	0,73	2521
Rakousko	0,72	2266
Polsko	0,70	2444
Itálie	0,70	2318
Lotyšsko	0,69	2453
Švédsko	0,67	2622
Lucembursko	0,66	1271
Estonsko	0,63	2531
Rumunsko	0,62	2361
Slovensko	0,57	2454
Bulharsko	0,35	2263

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočet

Příloha 17: Vysvětlující proměnné zvyšující odhadovaný počet narozených dětí, regresní koeficienty a hladiny spolehlivosti pro jednotlivé modely Poissonovy regrese, EU-27, 2011

Proměnné																	
Ideální počet dětí - osobně				Věková skupina													
Čtyři a více				35 - 44 let		45 - 54 let		55 - 64 let		65 let a více							
Finsko	2,27	***	Portugalsko	1,62	***	Kypr	2,50	***	Kypr	3,10	***	Španělsko	4,01	***			
Litva	2,21	***	Rakousko	1,54	***	Řecko	2,30	***	Španělsko	2,83	***	Španělsko	2,81	***	Kypr	3,41	***
Portugalsko	2,17	***	Finsko	1,51	***	Nizozemsko	2,26	***	Nizozemsko	2,56	***	Řecko	2,65	***	Řecko	3,01	***
Švédsko	2,16	***	Německo	1,50	***	Španělsko	2,17	***	Řecko	2,52	***	Německo	2,39	***	Malta	2,89	***
Malta	2,16	***	Švédsko	1,47	***	Švédsko	2,13	***	Švédsko	2,40	***	Švédsko	2,38	***	Nizozemsko	2,81	***
Německo	2,06	***	Rumunsko	1,45	***	Finsko	2,00	***	Slovinsko	2,14	***	Itálie	2,35	***	Švédsko	2,64	***
Francie	2,00	***	Francie	1,44	***	Dánsko	1,93	***	Itálie	2,11	***	Malta	2,28	***	Itálie	2,61	***
Irsko	2,00	***	Itálie	1,44	***	Německo	1,91	***	Dánsko	2,03	***	Nizozemsko	2,27	***	Německo	2,55	***
Bulharsko	1,97	***	Irsko	1,44	***	Česká republika	1,80	***	Malta	2,00	***	Rumunsko	2,09	***	Dánsko	2,34	***
Estono	1,89	***	Dánsko	1,41	***	Malta	1,79	**	Německo	2,00	***	Rakousko	2,09	***	Rakousko	2,27	***
Spojené království	1,88	***	Lucembursko	1,41	***	Slovinsko	1,76	***	Belgie	2,00	***	Belgie	2,04	***	Irsko	2,26	***
Rumunsko	1,86	***	Litva	1,38	***	Belgie	1,74	***	Rumunsko	1,99	***	Dánsko	2,03	***	Finsko	2,24	***
Polsko	1,85	***	Malta	1,38	**	Lucembursko	1,72	***	Rakousko	1,90	***	Slovinsko	2,00	***	Belgie	2,23	***
Belgie	1,82	***	Belgie	1,38	***	Rumunsko	1,69	***	Česká republika	1,89	***	Česká republika	1,98	***	Česká republika	2,20	***
Itálie	1,82	***	Spojené království	1,37	***	Itálie	1,68	***	Finsko	1,89	***	Finsko	1,94	***	Slovinsko	2,18	***
Lotyšsko	1,79	***	Česká republika	1,36	***	Rakousko	1,67	***	Polsko	1,82	***	Irsko	1,90	***	Rumunsko	2,15	***
Lucembursko	1,79	***	Nizozemsko	1,36	***	Irsko	1,64	***	Slovensko	1,81	***	Litva	1,86	***	Polsko	2,13	***
Rakousko	1,78	***	Řecko	1,34	**	Polsko	1,60	***	Estono	1,74	***	Polsko	1,83	***	Slovensko	2,12	***
Španělsko	1,77	***	Maďarsko	1,33	***	Slovensko	1,60	***	Spojené království	1,73	***	Slovensko	1,78	***	Spojené království	1,87	***
Maďarsko	1,74	***	Španělsko	1,33	***	Spojené království	1,58	***	Bulharsko	1,70	***	Bulharsko	1,78	***	Portugalsko	1,79	***
Nizozemsko	1,74	***	Slovensko	1,33	***	Litva	1,56	***	Lucembursko	1,69	***	Lucembursko	1,75	***	Lucembursko	1,73	***
Dánsko	1,71	***	Lotyšsko	1,31	***	Estono	1,54	***	Litva	1,68	***	Estono	1,72	***	Francie	1,70	***
Slovinsko	1,69	***	Estono	1,31	***	Maďarsko	1,50	***	Irsko	1,60	***	Spojené království	1,63	***	Bulharsko	1,62	***
Slovensko	1,62	***	Polsko	1,27	**	Bulharsko	1,47	***	Lotyšsko	1,59	***	Lotyšsko	1,49	***	Estono	1,62	***
Řecko	1,52	**	Bulharsko	1,26	*	Lotyšsko	1,41	***	Maďarsko	1,47	***	Maďarsko	1,48	***	Litva	1,60	***
Kypr	1,52	***	Slovinsko	1,25	**	Francie	1,32	**	Francie	1,44	***	Portugalsko	1,45	***	Lotyšsko	1,48	***
Česká republika	1,29		Kypr	1,11		Portugalsko	1,14		Portugalsko	1,34	**	Francie	1,37	**	Maďarsko	1,42	***

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočet

Poznámka: Statistická významnost *** p<0,001, ** p<0,01, * p<0,05. Pro každý stát byl vytvořen samostatný model. Regresní koeficienty = $\exp\{\beta_i\}$.

Příloha 18: Vysvětlující proměnné snižující odhadovaný počet narozených dětí, regresní koeficienty a hladiny spolehlivosti pro jednotlivé modely Poissonovy regrese, EU-27, 2011

Proměnné		Rodinný stav		Vzdělání		Věková skupina			
Ideální počet dětí - osobně		Neženatý/nevdaná		Vyšší		15 24 let			
Žádné	Jedno	Neženatý/nevdaná	Neženatý/nevdaná	Vyšší	Vyšší	15 24 let	15 24 let		
Nizozemsko	0,10 ***	Belgie	0,55 ***	Itálie	0,56 ***	Portugalsko	0,75	Lucembursko	0,02 ***
Rakousko	0,11 ***	Francie	0,56 ***	Řecko	0,57 ***	Rumunsko	0,75 ***	Švédsko	0,03 ***
Bulharsko	0,15	Rakousko	0,56 ***	Kypr	0,59 ***	Irsko	0,79 **	Francie	0,04 ***
Řecko	0,16 ***	Nizozemsko	0,57 **	Španělsko	0,62 ***	Polsko	0,80 *	Nizozemsko	0,04 ***
Kypr	0,18	Finsko	0,57 ***	Slovensko	0,62 ***	Lucembursko	0,80 *	Belgie	0,07 ***
Švédsko	0,19 ***	Maďarsko	0,57 ***	Litva	0,66 ***	Spojené království	0,81 ***	Slovinsko	0,10 ***
Polsko	0,24 **	Rumunsko	0,58 ***	Lucembursko	0,67 ***	Lotyšsko	0,82 **	Řecko	0,10 ***
Německo	0,28 ***	Dánsko	0,58 **	Rumunsko	0,67 ***	Kypr	0,83	Lotyšsko	0,13 ***
Belgie	0,32 ***	Lucembursko	0,59 **	Polsko	0,69 ***	Litva	0,83 *	Dánsko	0,13 ***
Slovinsko	0,34 **	Slovinsko	0,59 **	Švédsko	0,70 ***	Estonsko	0,86 *	Bulharsko	0,15 ***
Maďarsko	0,35 **	Německo	0,59 ***	Slovinsko	0,70 ***	Maďarsko	0,86	Malta	0,17 ***
Finsko	0,36 ***	Bulharsko	0,60 ***	Irsko	0,71 ***	Bulharsko	0,87	Rumunsko	0,17 ***
Spojené království	0,36 ***	Itálie	0,61 ***	Bulharsko	0,72 ***	Francie	0,88 *	Irsko	0,19 ***
Dánsko	0,39 ***	Slovensko	0,62 ***	Česká republika	0,72 ***	Řecko	0,90	Kypr	0,20 ***
Estonsko	0,46	Švédsko	0,64 **	Rakousko	0,73 ***	Slovensko	0,91	Estonsko	0,22 ***
Španělsko	0,50 **	Spojené království	0,64 ***	Lotyšsko	0,74 ***	Česká republika	0,91	Litva	0,22 ***
Litva	0,50 *	Řecko	0,65 *	Maďarsko	0,74 ***	Itálie	0,92	Rakousko	0,23 ***
Lucembursko	0,50 *	Portugalsko	0,66 ***	Francie	0,74 ***	Dánsko	0,93	Finsko	0,24 ***
Lotyšsko	0,57 *	Česká republika	0,67 ***	Malta	0,76 **	Finsko	0,94	Slovensko	0,25 ***
Slovensko	0,59 *	Litva	0,67 **	Nizozemsko	0,76 ***	Rakousko	0,95	Španělsko	0,26 ***
Itálie	0,62	Kypr	0,68	Portugalsko	0,78 ***	Belgie	0,95	Česká republika	0,27 ***
Irsko	0,64	Irsko	0,68	Estonsko	0,79 ***	Německo	0,95	Německo	0,29 ***
Malta	0,78	Španělsko	0,75	Německo	0,80 ***	Švédsko	0,96	Maďarsko	0,30 ***
Francie	0,82	Malta	0,80	Finsko	0,80 ***	Slovinsko	0,96	Polsko	0,31 ***
Česká republika	0,88	Estonsko	0,80	Dánsko	0,81 ***	Malta	0,97	Itálie	0,34 ***
Rumunsko	0,90	Lotyšsko	0,81	Spojené království	0,84 ***	Nizozemsko	0,98	Spojené království	0,42 ***
Portugalsko	0,91	Polsko	0,86	Belgie	0,85 **	Španělsko	0,99	Portugalsko	0,69 **

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočet

Poznámka: Statistická významnost *** p<0,001, ** p<0,01, * p<0,05. Pro každý stát byl vytvořen samostatný model. Regresní koeficient = $\exp\{\beta_i\}$.

Příloha 19: Vysvětlující proměnné zvyšující odhadovaný počet narozených dětí, regresní koeficienty a hladiny spolehlivosti pro jednotlivé modely Poissonovy regrese, vybrané modely států EU-27, 2011

Proměnné		Ideální počet dětí - obecně						Ideální počet dětí - osobně		Vzdělání					
Pohlaví		Tři		Neexistuje		Žádné		Čtyři a více		Jedno		Neexistuje		Nižší	
Muž	Nizozemsko 1,08	Polsko	1,12	Řecko	1,29	Polsko	1,87	Španělsko	1,44 **	Kypr	1,43	Francie	1,59 **	Portugalsko	1,33 **
		Estonsko	1,09	Lotyšsko	1,27	Dánsko	1,81	Česká republika	1,38	Belgie	1,31 **	Irsko	1,59 ***	Bulharsko	1,25 **
		Maďarsko	1,05	Bulharsko	1,14	Lucembursko	1,54	Estonsko	1,36 *	Francie	1,30	Lucembursko	1,58 **	Litva	1,25 **
		Bulharsko	1,05	Kypr	1,13	Lotyšsko	1,53	Portugalsko	1,35 *	Spojené království	1,24	Malta	1,44 *	Polsko	1,25 ***
		Francie	1,05	Litva	1,12	Řecko	1,50 *	Maďarsko	1,30	Řecko	1,19	Finsko	1,43 *	Slovensko	1,22 *
		Nizozemsko	1,04	Estonsko	1,11	Bulharsko	1,48	Dánsko	1,20	Malta	1,18	Litva	1,35 *	Irsko	1,21 ***
		Dánsko	1,04	Portugalsko	1,11	Slovensko	1,29	Rumunsko	1,15	Nizozemsko	1,16	Španělsko	1,33	Slovensko	1,20 **
		Belgie	1,04	Švédsko	1,10	Rumunsko	1,24	Německo	1,14	Dánsko	1,13	Rumunsko	1,32 *	Maďarsko	1,20 **
		Slovensko	1,03	Lucembursko	1,06	Španělsko	1,19	Lucembursko	1,12	Irsko	1,09	Portugalsko	1,22	Rumunsko	1,19 *
		Malta	1,01	Nizozemsko	1,06	Francie	1,14	Bulharsko	1,11	Maďarsko	1,07	Maďarsko	1,19	Lotyšsko	1,19 *
		Lucembursko	1,00	Belgie	1,04	Belgie	1,10	Nizozemsko	1,10	Švédsko	1,06	Estonsko	1,17	Česká republika	1,19 *
		Lotyšsko	1,00	Česká republika	1,03	Litva	1,09	Spojené království	1,08	Španělsko	1,06	Spojené království	1,17	Řecko	1,15 *
		Finsko	1,00	Polsko	1,02	Spojené království	1,01	Švédsko	1,07	Litva	1,05	Slovensko	1,14	Švédsko	1,15
				Dánsko	1,01	Německo	1,00	Slovensko	1,06	Německo	1,05	Polsko	1,13	Itálie	1,13
				Rakousko	1,00			Finsko	1,01	Itálie	1,04	Česká republika	1,08	Nizozemsko	1,12
										Finsko	1,02	Slovensko	1,08	Španělsko	1,10
										Česká republika	1,02	Itálie	1,04	Francie	1,10
										Lotyšsko	1,02			Kypr	1,08
										Portugalsko	1,01			Estonsko	1,08
										Rumunsko	1,01			Rakousko	1,07
												Belgie	1,07		
												Lucembursko	1,06		
												Německo	1,05		
												Malta	1,03		
												Finsko	1,01		

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočet

Poznámka: Statistická významnost *** p<0,001, ** p<0,01, * p<0,05; Pro každý stát byl vytvořen samostatný model. Regresní koeficient = exp {βi}.

Příloha 20: Vysvětlující proměnné snižující odhadovaný počet narozených dětí, regresní koeficienty a hladiny spolehlivosti pro jednotlivé modely Poissonovy regrese, vybrané modely států EU-27, 2011

Proměnné									
Ideální počet dětí - obecně									
Tři		Neexistuje		Žádné		Čtyři a více		Jedno	
Irsko	0,84 *	Maďarsko	0,52	Malta	0,42	Malta	0,46 *	Rakousko	0,83
Španělsko	0,88	Malta	0,76 *	Itálie	0,60	Litva	0,68 *	Slovensko	0,91
Řecko	0,91	Rumunsko	0,78 *	Maďarsko	0,66	Polsko	0,83	Estonsko	0,94
Rakousko	0,93	Francie	0,88	Nizozemsko	0,73	Francie	0,90	Slovinsko	0,99
Litva	0,93	Finsko	0,89	Rakousko	0,75	Řecko	0,91	Polsko	0,99
Švédsko	0,93	Itálie	0,93	Švédsko	0,75	Irsko	0,91	Lucembursko	0,99
Slovinsko	0,94	Německo	0,93	Irsko	0,78	Kypr	0,93	Bulharsko	1,00
Itálie	0,94	Španělsko	0,93	Kypr	0,80	Rakousko	0,94		
				Česká					
Portugalsko	0,96	Slovinsko	0,96	republika	0,84	Slovinsko	0,95		
Rumunsko	0,96	Irsko	0,96	Portugalsko	0,86	Itálie	0,96		
Spojené		Spojené							
království	0,97	království	0,99	Finsko	0,86	Lotyšsko	0,97		
Německo	0,98	Slovensko	1,00	Slovinsko	0,94	Belgie	0,98		
Kypr	0,99								
Česká									
republika	0,99								

Proměnné									
Pohlaví		Ideální počet dětí - osobně		Vzdělání					
Muž		Neexistuje		Nižší					
Litva	0,82 ***	Kypr	0,00	Dánsko	0,99				
Rumunsko	0,82 ***	Bulharsko	0,56 **	Spojené					
Řecko	0,82 ***	Rakousko	0,71 *	království	1,00				
Lotyšsko	0,83 **	Švédsko	0,75						
Rakousko	0,85 **	Nizozemsko	0,75						
Polsko	0,85 **	Řecko	0,76						
Maďarsko	0,86 **	Lotyšsko	0,84						
Estonsko	0,86 **	Německo	0,94						
Slovensko	0,87 **	Dánsko	0,98						
Slovinsko	0,87 *	Belgie	0,98						
Španělsko	0,87 *								
Irsko	0,88 **								
Německo	0,88 **								
Francie	0,89 *								
Bulharsko	0,89 *								
Belgie	0,89 *								
Česká									
republika	0,89 *								
Portugalsko	0,92								
Kypr	0,92								
Spojené									
království	0,93								
Itálie	0,93								
Finsko	0,95								
Malta	0,95								
Švédsko	0,98								
Lucembursko	0,98								
Dánsko	0,99								

Zdroj: European Commission 2014, vlastní výpočet

Poznámka: Statistická významnost *** p<0,001, ** p<0,01, * p<0,05; Pro každý stát byl vytvořen samostatný model. Regresní koeficient = exp{β_i}